

ΠΑΝΔΩΡΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

ΑΠΟ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1871 ΜΕΧΡΙΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1872.

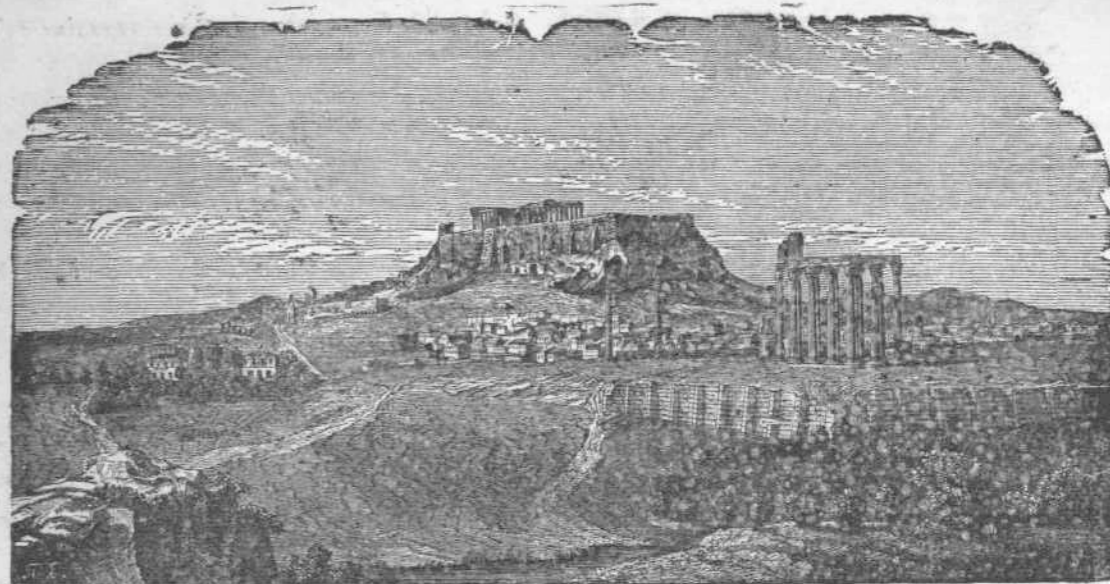

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΓΑΝΔΩΡΑΣ ΔΑΔ. Δ. ΒΙΛΛΑΡΑ.

—
1872.

Κατανοήσατε ότι οὐκ ἐμοὶ μόνῳ ἐκοπίασα, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ζητοῦσι παιδεῖαν.
(Σοφ. Σειράχ. ΔΓ'. 19—20.)

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΑΠΡΙΛΙΟΥ, 1874.

ΤΟΜΟΣ ΚΒ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 505

ΕΠΟΙΚΙΑ ΛΟΚΡΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

(Συνέχ. 18^α φυλλ. 504.)

Στ. 14. Β. «Ὅστις κα λιποτελέη ἐγ Ναυπάκτω τῶν ἐποικίῳων ἀπὸ Λοκρῶν εἶμεν ἐν τα κ' ἀποτεῖση τὰ νόμια Ναυπακτίοις»

Ἔστις ἡ διὰ δύο σ γραφῆ τρηεῖται σταθερῶς. *Λιποτελεῖν* σχηματίζεται ὡς τὰ *λιποτακτεῖν*, *λιποστρατεῖν* καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια, στερεῖν τινὰ τῶν φόρων τὴν ἀπότισιν, ἀναβάλλεσθαι, ὅπερ ἄλλως οὐκ ἀπαντᾷ, πιθανῶς κατὰ τύχην. Ἦθελέ τις πιστεύσῃ, ὅτι ἡ ἐν τῇ ἀττικῇ συμμαχίᾳ ρῆσις κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν φόρον ὑποτελής τετριμμένη ἦν. Ἡ λέξις ἐνταῦθα μετὰ τοῦ ἐγ *Ναυπάκτω* συνδεομένη ἔχει ἰδιαζόντως ἐξαιρετικὴν σημασίαν—ἀναχωρεῖν ἐκ τῆς Ναυπάκτου ἄνευ τοῦ τῶν ἐαυτοῦ φόρους τετελεκέναι.

Ἀπὸ Λοκρῶν ἀποκρινόμενος τῶν Λοκρῶν, ἀποκλειόμενος. Λοκροὶ δ' ἐνταῦθα, ὡς καὶ ἐν στ. 17, ἐννοοῦνται μόνον οἱ Ἰποκνημίδιοι. Ὁ ἐποικὸς δὲ μὴ ἐκπληρώσας τὸ ἐαυτοῦ καθῆκον ἐν Ναυπάκτῳ ἀπαράδεκτος ἔστω ἐν τῇ παλαιᾷ αὐτοῦ πατρίδι. Περὶ τοῦ εἰ ἀντὶ τοῦ εἰ ἐν τῷ ἀποτεῖσῃ πρὸς τὰ ἐν τῇ δωρικῇ διαλέκτῳ τοῦ Ἀρηνσίου σ. 184. Ὁμοίως Φ.λεῖάσιοι ἀντὶ Φ.λιάσιοι ἐν τῷ πλάταικῳ ἀναθῆ-

ματι ἐν τινι ἀθηναϊκῇ ἐπιγραφῇ ἐξ Ὀλυμπ. 89, 4, Ἐφ. Ἀρχ. Ἀρ. 3555 στ. 15 καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἄπαντα τοῖνον ἡ πρότασις δρίζει τάδε. Ὅστις ἀν τῶν ἐποικίῳων τὴν Ναύπακτον ἐγκαταλίπη ἄνευ τοῦ τελέσαι τοὺς αὐτόθι φόρους, ἀποκεκρίσθω τῶν Λοκρῶν, ἕως ἀν τοῖς Ναυπακτίοις τὰ νομίμως δρειλόμενα ἀπέτισε.

Στ. 16. «Αἶ κα μὴ γένος ἐν τὰ ἱστία ἢ ἐχέπαμον τῶν ἐπιφοίῳων ἢ ἐν Ναυπάκτῳ, Λοκρῶν τῶν Ἰποκνημιδίων τὸν ἐπάνχιστον κρατεῖν, Λοκρῶν ὅπω κ' ἦ, αὐτὸν ἰόντα, αἶκ' ἀνὴρ ἢ ἡ παῖς, τριῶν μηνῶν· αἱ δὲ μὴ, τοῖς ναυπακτίοις νομίμοις χρῆσται.»

Ἐνταῦθα προσδιορίζεται ὅ,τι πρακτέον περὶ τῶν καταλειπομένων χρημάτων (τῶν καθόλου πραγμάτων) ἐνὸς ἐποικίου ἀποθανόντος ἐν Ναυπάκτῳ ἄνευ κληρονόμων. Ἡ ἀνάγνωσις παρέχει δυσκολίας τινάς, αἱ κατὰ πρῶτον δέον νὰ θεωρήσωμεν.

Στ. 17. Πρὸ τοῦ *Ναυπάκτῳ* κείται ΕΙΕΝ. Ὁ ἐκδότης ὑπέλαθεν, ὅτι ἐξέπεσεν ἐν Μ καὶ γράφει τούτου ἕνεκα εἰ[μ] ἐν ὑπὸ τὴν ἐννοίαν τοῦ *δεξιμεν*. Ἐν ταῖς σημειώσεσιν ὁμοῦς (σ. 123) ἐάσας τοῦτο ἀναγινώσκει ἢ ἐν γνώμῃν προστιθεῖς, ὅτι ἀβλεψίᾳ ἐτέθη ἐτι ἄπαξ τὸ ἐν τῷ προτέρῳ στίχῳ μετὰ τὸ ἱστία κείμενον καὶ εἰς τὸ αἶ κα ἀνήκον ἦ. Τὸ εἶμεν δὲν δύναται ἵνα ἦ ὀρθὸν κατ' οὐδένα τρόπον, ἄτε τοῦ ἐν ἀναγκαίου ὄντος, ὡς ἐν στ. 20, 23 καὶ ἐν

Σ. 2, 5, 8, *ἐν ὁπόσεντι*. Διόπερ ὁ Κούρτιος ἀπεδέ-
ξατο εἶ[μεν] *ἐν*. Καὶ τοῦτο δὲ δὲν θεωρῶ ὀρθόν. Ἐ-
κτὸς ὅτι τὸ εἶμεν ἀντὶ τοῦ ἀλλαγῶ πάντοτε καὶ
μάλιστα οὐχ ἦτο ἢ πεντάκις ἀπαντῶντος *ἐξεῖμεν*
παράδοξον φαίνεται, ἀλλὰ καὶ τοιοῦτον ῥῆμα ἐν-
ταῦθα οὐδαμῶς ἀναγκαῖον ἐστὶ, καθάπερ δὴ καὶ ἐν
Σ. 2, στ. 6 δις κεῖται τὸ *κρατεῖν* ἄνευ τοιούτου.
Διότι ὁ νοῦς ἐστὶν Ἐὰν μὴ ὑπάρχη ἐν Νευπάκτῳ οὐ-
δὲν μέλος οἰκογενεῖς νομίμως κληρονόμον. Τοῦτων
ἕνεκα τὴν μεταγενεστέρην ἀνάγνωσιν τοῦ Οἰκονο-
μίδου θεωρῶ ὀρθήν. Ὁ θέλων ἵνα γράψῃ τὸ γραμ-
ματικῶς ὀρθὸν πρέπει βεβιασῶς νὰ ἐξκαλεῖται παντά-
πασιν τὸ Εἰ. Ἀλλ' ἐν τῷ πίνακι σημαίνει τοῦτο ἦ.

Λοφῶν τῶν ὑποκναμιδίων ἐξαρτωμένου τού-
του ἐκ τοῦ τὸν ἐπάρχιστον ὀρθῶς ὁ Κούρτιος προ-
εἶλετο τὴν τοῦ Οἰκονομίδου ἀνάγνωσιν *Λοφῶν τὸν*
ὑποκναμιδίων. Πλὴν ἀλλ' οὗτος ἐπέδειξε τὴν γενι-
κὴν τοῦ πληθυντικοῦ (σ. 124) ὡς ὁμοίως δυνατὴν.

Ἐχέπαμος ὀρθῶς ἠρμήνευσεν ὁ Οἰκονομίδης διὰ
τοῦ νόμιμος ἐπικλήρος παραπέμπων ἰδίως εἰς τὰ
ἐπιπαματιῆς καὶ πάμωχος τοῦ Ἡσυχίου, οἷς ἠδύνατο
καὶ τὸ ἐστιοπάμων ἐν Πολυδ. Χ, 20 νὰ συνεπα-
γάγῃ, δι' οὗ δωρικῶς ὁ οἰκοδεσπότης ἐπεσημαίνετο,
ἀκριβῶς δ' ἀντιστοιχεῖ τῷ ἡμετέρῳ ἐν τῇ ἰστία
γένος ἐχέπαμον. Αὐστηρῶς λαμβανόμενον σημαίνει
τὸ γένος ἐχέπαμον τοὺς τὴν οὐσίαν κατέχοντες ἀ-
πογόνους ἢ συγγενεῖς ἐν ὑπομνήσει πρὸς τὸν τε-
θνεῶτα καὶ ἐπομένως τοὺς νομίμους ἐπικλήρους.

Λοφῶν ὅπω κ' ἦ τ. ἔ. ὁπόθεν Λοκρῶν ἂν ἦ, ἐξ
οἰουδήποτε μέρους τῆς Λοκρίδος καὶ ἂν ἦ.

Εἰς τὸ *Χρησται* συμπληρωτέον ἐν γενικὸν ὑπο-
κείμενον· χρῆσθαι τινὰ τοῖς ναυπακτίοις νόμοις,
χρησίν ποιῆσθαι τῶν ναυπακτίων νόμων.

Ἄπαντα δ' ἢ πρότασις φθέγγεται τάδε. Ἐὰν ἐν τινι
οἰκίᾳ οὐδεμία νόμιμος συγγένεια (ἀπόγονοι) ἐκ τῶν
ἐν Νευπάκτῳ ἐποίκων ὑπάρχη, δικαιοῦται ὁ πλη-
σιέστερος τῶν συγγενῶν ἐκ τῶν ὑποκνημιδίων Λο-
κρῶν, ἀφ' οἰουδήποτε μέρους τῆς Λοκρίδος καὶ ἂν ἦ,
ἵνα κατάσχῃ τὰ καταλειπόμενα αὐτὸς μεταβιάνων
ἐκεῖσε ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἂν τε ἀνὴρ τύχῃ ὦν, ἂν τε
παις. Εἰ δὲ μὴ (τοῦτο συμβῆσεται ἐντὸς τριῶν μη-
νῶν), γίνεται χρῆσις τῶν ναυπακτίων νόμων.

Στ. 20. Δ. «Ἐ Νευπάκτῳ ἀνωρόντα ἐν Λο-
φῶν τοὺς ὑποκναμιδίους ἐν Νευπάκτῳ καρῶσαι ἐν
τάγορᾳ κὴν Λοφῶν τοῖς] ὑποκναμιδίους ἐν τῷ
πόλι ὡ κ' ἦ καρῶσαι ἐν τάγορᾳ.»

Ἐν τῷ τοῖς στ. 20 παραλείπεται τὸ σ ἐν τῷ
πίνακι δι' ἀβλεψίαν.

Ἀντὶ τοῦ ὡ κ' ἦ κεῖται ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ Οἰκο-
νομίδου ἡμαρτημένως ὁ κ' ἦ, ὅπερ ὁμοίως αὐτὸς ἐν
σ. 124 ἐδικαιολόγησεν.

Ὁ ἐνεστώς *ἀνωρόντα* ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ
βούλεσθαι οἰκαδὲ ἐπανερχεσθαι.

Ὁ ἐκ τῆς Νευπάκτου εἰς τὴν γῆν τῶν ὑποκνη-
μιδίων Λοκρῶν βουλόμενος νὰ ἐπανακάμψῃ ὀρεῖται
νὰ κηρύξῃ τοῦτο ἐν μὲν Νευπάκτῳ ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἐν
δὲ τῇ γῆ τῶν ὑποκνημιδίων Λοκρῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ
τῆς πόλεως, ἀφ' ἧς ἔλκει τὸ γένος.

Ὁ ὄρος οὗτος προτίθεται, ἵνα εἰς τὰς τοιαύτας ἢ
τοιαύτας ἀξιώσεις καὶ ἀπαιτήσεις τῶν εἰς Νευπάκτον
ἐπανακαμπτόντων ἐμβάλῃ ἰσχύον, ἐν δὲ τῇ Λοκρικῇ
τούτων Μητροπόλει τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν κατα-
στήσῃ δυνατὴν.

Στ. 22. Ε. «Περφοθαριῶν καὶ Μυσαχέων ἐπέικα
Νευπάκτι[ος τι]; γένηται, αὐτὸς καὶ τὰ χρήματα
τὴν Νευπάκτῳ τοῖς ἐν Νευπάκτῳ χρῆσται, τὰ δ'
ἐν Λοφῶν τοῖς ὑποκναμιδίους νομίως χρῆσται, ὅ-
πως ἂ πόλις Φεκάστων νομίζει Λοφῶν τῶν ὑπο-
κναμιδίων. αἱ τις ὑπὸ τῶν νομίμων τῶν ἐπιφοίτων
ἀνωρόσι Περφοθαριῶν καὶ Μυσαχέων, τοῖς αὐτῶν
νομίους χρῆσται κατὰ πόλιν Φεκάστους.»

Ἡ παράγραφος αὕτη ἐστὶν ὄντως ἡ σκοτεινότερα
ἐν ἀπάσῃ τῇ ρήτρᾳ καὶ μόλις δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ
μετὰ τελείας βεβαιότητος. Ἐπισκεψόμεθα πρῶτον
ὡς αὐτὴν ὁ Οἰκονομίδης ἐννοεῖ. Οὗτος γράφει στ.
22 καὶ στ. 28 Περφοθαριῶν καὶ Μυσαχέων, ὅ οὔτε
ὁ Κούρτιος οὐδὲ ὁ Βουρσιανὸς διεπιλονέικησαν. Τὴν
Κοθαριῶν καὶ τὸ Μυσαχέων θεωρεῖ ὡς ἄλλως ἀγνώ-
στους πόλεις τῶν ὑποκνημιδίων Λοκρῶν καὶ παρα-
φράζει στ. 22 «ἐπειδὴν τις τῶν περὶ Κοθαριῶν καὶ
Μυσαχέων εἰς Ναυπάκτον ἐποικήσῃ» στ. 27. 28
«ἦν δὲ τινες τῶν εἰς Νευπάκτον ἐποικησάντων. . .
αὐθις εἰς Κοθαριῶν ἀποχωρήσῃσι καὶ Μυσαχέων.»
Ἡ διάφορος αὕτη ἐξήγησις τοῦ περ τ. ἔ. περὶ ἐν
ἀμφοτέροις τοῖς χωρίοις εἶδει ἵνα φανῇ παράδοξος.
Ἀλλ' οὐδετέρω τούτων ἐστὶν ὀρθὴ ἢ καὶ δυνατὴ.
Διότι τὸ μὲν ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ ἔπρεπεν οὕτω νὰ
ἐξενεχθῇ «τῶν ἐν Κοθαριῶν καὶ Μυσαχέων ἢ τῶν ἐκ
Κοθαρίας καὶ Μυσαχέων,» τὸ δὲ ἐν τῷ δευτέρῳ «ἐν
(τ. ἔ. εἰς) Κοθαριῶν καὶ Μυσαχέων.» Ἐν τῷ πρώτῳ
χωρίῳ τὸ ἄρθρον μάλιστα, εἴπερ δὴ τὸ περ ἀνε-
κτὸν, ἐστὶν ἀναγκασιότατον. Ζητήσωμεν οὖν ἄλλην
ἐρμηνείαν καὶ δὴ τοιαύτην, ὥστε τὸ ΠΕΡ ἐν ἀμφο-
τέροις τοῖς χωρίοις τὴν αὐτὴν νὰ ἔχῃ σημασίαν.

Ἐγὼ οὐδὲν ἄλλο θεακτεῖας μέσον γινώσκω ἢ τὸ
συνδέσαι τὸ περ τοῖς ἐπομένοις γράμμασιν, οὕτω δὲ
συγκροτῆσαι *Περφοθαριῶν* ὡς γενικὴν τοῦ πληθυν-
τικοῦ καὶ ἀναγνώσαι Μυσαχέων. Τούτων οὕτως ἐ-
χόντων ἢ γενικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐν τῷ δευτέρῳ
χωρίῳ τῖς τοῦ μετὰ τὸ αἰ, ἐν τῷ πρώτῳ δὲ, διορ-
θουμένου κατὰ τὸν Οἰκονομίδην τοῦ *Ναυπάκτος* εἰς
Ναυπάκτι[ος], ἐξ ἐνός συμπληρωτικοῦ τῖς. Ἀλλ'
ἐγὼ νομίζω ἐνταῦθα ἀβλεψίαν εὐεξήγητον τοῦ χ-

ράκτου *Ναυπάκτις* γράψαντος ἀντὶ *Ναυπάκτι[ος]*
τῖς. Ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ δυνάμεθα βεβιασῶς καὶ
τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ *Περφοθαριῶν* καὶ *Μυ-
σαχέων* νὰ θῶμεν, οὐ γενομένου τὸ *Νευπάκτι[ος]*
οὐδενὸς τῖς δεῖται· ὑπὲρ τῆς ἀναγνώσεως ταύτης δι-
νεται νὰ ἐπαχθῇ καὶ τὸ ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ *Λο-
φῶν τὸν ὑποκναμιδίων* ἐπεὶ καὶ *Ναυπάκτιος* γένη-
ται ὡς ἀναλογώτατον, κατ' αὐτῆς ὁμοίως πάλιν τὸ
αὐτὸς μετὰ τὸ γένηται. Ἡ ὀνομαστικὴ ὅπως δὴ ἠ-
ποτέ ἐστὶν ἡμαρτημένη, ἐν τῇ τῆς *Περφοθαριῶν*
καὶ *Μυσαχέων* ἐάν τε *Περφοθαριῶν* καὶ *Μυσα-
χέων* ἀναγνώσῃται, διότι ἡ γραμματικὴ πλοκὴ ἀ-
παιτεῖ πάντοτε αὐτὸν ¹⁾, ἀλλ' ἐν ἀμέσῳ προηγου-
μένη αἰτιατικῇ ἐξηγεῖται αὕτη δυσκολώτερον ἢ ἐν
γενικῇ. Πρὸς τοῦτοις ἀγνωστοῦμεν καὶ τὸν τῆς αἰτι-
τικῆς τύπον καὶ ὡς ἐν τοῖς ἐφεξῆς θέλομεν ἰδεῖ
φαίνεται οὗτος μᾶλλον *Μυσαχέος* ἢ *Μυσαχέος*
φθηγόμενος. Καίτοι δ' ἐκτετρα τῶν ἀναγνώσεων
δυνατὴ φαίνεται, τῇ δ' ἐννοίᾳ ταυτόσημος, προαι-
ροῦμαι ὅμως τὴν γενικὴν, ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ χωρίῳ.

Ἀλλὰ καὶ τούτων οὕτω τιθεμένων πάλιν ὑπολεί-
πονται ἱκαναὶ δυσκολίαι τυπικαί τε καὶ πραγματι-
καί. Τίνες οὗτοι οἱ *Περφοθαριῶν* καὶ *Μυσαχέος* (ἢ
Μυσαχέος;) Εἰ μὲν οἱ κάτοικοι ἀμφοτέρων τῶν Λο-
κρικῶν χωρῶν ἐννοοῦνται, φαίνεται ἐν πρώτοις τὸ
ὄνομα *Περφοθαριῶν* λίαν ἄηθες, δυσχερὲς δὲ καὶ
ἀνάλογα ἑλληνικὰ ἔθνη εἶναι. Αἱ παρὰ Στ. τῷ
Βυζαντίῳ *Ἀγριαί* εἰσὶν ἡμιελληνικαί, αἱ πρὸ Ἡρ-
βίβλ. 358 καὶ 97 *Καλατιαί* ἢ *Καλαρτιαί* εἰσὶν
ἔθνος βαρβαρικόν. Ἀλλὰ καὶ τοῦ τύπου τοῦ ὀνόμα-
τος τιθέντος πρὸς τί ἢ ἰδιαίτερα μνηστῶν Περφο-
θαριῶν καὶ Μυσαχέων; Πρῶτον ὁ λόγος ἦτο γε-
νικῶς περὶ ἐποίκων τῶν ὑποκνημιδίων Λοκρῶν καὶ
δὴ ἐκ διαφόρων χωρίων, ὡς ἐκ τῶν ἐν στ. 9 ὅπω
Φεκάστος ἦν στ. 21 ἐν τῷ πόλι ὡ κ' ἦ-ρήσεων σα-
φῶς ἐκφράζεται. Τίνος οὖν ἕνεκα ὁ ἰδιαίτερος προσ-
διορισμὸς τῶν κατοίκων δύο χωρίων πάντως ἀσῆ-
μων; Εὐθὺς δὲ μετὰ ταῦτα αἱ λέξεις ἐν σ. 2 στ. 1.
«Ὅπως ἂ πόλις Φεκάστων νομίζει» (οὐχὶ δὲ *ρομίζει*
κατὰ τὸν Οἰκονομίδην) καὶ στ. 28 «κατὰ πόλιν Φε-
κάστους» δεικνύουσιν, ὅτι οἱ ἐνταῦθα ὀνομαζόμενοι
ἄνθρωποι, οἱ Περφοθαριῶν καὶ οἱ Μυσαχέος οὐκ ἔζων
μόνον ἐν δυσὶ πόλεσιν.

Ὅθεν κατήντησα εἰς τὴν σκέψιν, ὅτι ἐν τοῦτοις
ἴσως ἐννοοῦνται τάξεις ²⁾ τινὲς τοῦ Λοκρικῶν ἔθνους,
πιθκὸν δύο μεγάλα γένη ἔχοντα τὴν ἑδρὰν τῆς δια-

¹⁾ Ὁ Κούρτιος δὴλον ὅτι τοῦτου ἕνεκα ἔστι μετὰ τὸ α ὀ-
τ ὁ σ. Ἀλλ' οὕτω τί σημαίνει ἢ α ὀ τ ὁ σ καὶ πῶς ἐξηγεῖται ὁ
κ α ἰ; Εἰ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ὑπῆρχεν ὁ τύπος ὡ σ ἀντὶ τοῦ ο σ,
ἡδυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὸ α ὀ τ ὁ σ. Ἀλλὰ πανταχοῦ πάρε-
στιν ἡμῖν μόνον ἢ κατάληξις ο σ σ.

²⁾ Ἡ διάνοια αὕτη, καὶ ἂν καταπολεμηθῇ παρὰ τινος, ὀξυ-
τάτη ὁμοίως φαίνεται.

μονῆς αὐτῶν ἐν διαφόροις τόποις τῆς χώρας. Ὅτι
δὲ πολυκτήμονες ἦσαν ἐξάγεται ἐκ τούτου, ὅτι αὐ-
τῶν μόνον πρὸς τοῖς ἐν Νευπάκτῳ κτήμασι καὶ τῶν
ἐν τοῖς Λοκροῖς τοῖς ὑποκνημιδίους μνηστῶν γίνεται.
Πρὸς χάριν μου οὐ μόνον συνωμολόγησε τῇ εἰκασίᾳ
ταύτῃ καὶ ὁ ἐντιμὸς συνέταξός μου καθηγητὴς
Nietzsche, ὃ ἀνεκρινώσαμην, ἀλλὰ καὶ ἕτερα ἐπι-
χειρήματα ὑπέδειξε μοι μάλιστα παρατηρήσας, ὅτι
τὸ *Περφοθαριῶν* ταῦτόν ἐστι τῷ Περκαθαριῶν, ὅπερ
ἐκ τοῦ καθαρῶς περκατέον, ἄτε ἐν τῇ Δωρικῇ δια-
λέκτῳ καθαρὸς ἀντὶ καθαρῶς λεγομένου (Πίν. Ἡ-
ρακλ. 1. 55 καὶ 1, 81, ἀνορθοῦνται ἀντὶ ἀνακα-
θαίρουσι ¹⁾). Ὅτι ἐν τῷ περ ἢ πρόθεσις περὶ ἐνοπο-
λανθάνει, ὡς πολυάριθμα σύνθετα δεικνύουσι *περι-
καθαίρω*, *περικαθαρτῆς*, *περικαθαρμα*, *περικαθα-
ρίζω*, *περικαθαρμός* κ. τ. τ. ὅτι τὸ *Μυσαχέων*
ταῦτόν τῷ *Μυσαχέων*, ὡς οἱ Δωριεῖς κατὰ τὸ ἔτυμ.
Ogion 5, 1 (Πρβλ. καὶ ἔτυμ. Γουδ. 91, 56) ἀ-
τρεχῆς ἀντὶ ἀτρεχῆς ἔλεγον σοὶ ἀγνισταὶ τοῦ μύ-
σουσος» ὅπως τὸ θεῖον παρ' Ὀμήρῳ Ὀδ. Χ. 481 ὡς
καθαρτῆριον μέσον καὶ ἄκος κακῶν χαρακτηρίζεται.
Ἐνορῶμεν οὖν ἐν τῷ Περφοθαριῶν καὶ Μυσαχέος δύο
ἰεραρχικά γένη, τοὺς περικαθαρτῆς καὶ τοὺς ἀγνι-
στάς, ὡς ἦσαν περίπου οἱ ἀρκαδικοὶ ἐξίλασθηριοὶ ἱ-
ερεῖς παρὰ Παισ. Γ'. 17, 8.

Σημειοῦσθαι, ὅτι ἡ περ καὶ ὑπὸ τὴν ἰσχυροτέρην
ἐννοίαν δύναται νὰ ἐκληφθῇ, ἢν ἰδίως ἐν τοῖς κυρίοις
ὀνόμασιν ἔχει. Ἀναφέρω μόνον χάριν παραδείγματος
τὸ ἢ *πέρκαλος*. Ἡ κατάληξις *ιας* ἐστὶν ἐν κυρίοις
ὀνόμασι τοῖς ἐξ ἐπιθέτων εἰς ος παραγομένοις ὅπως
συνήθης· οὕτως Ἀγαθίας ἐκ τοῦ ἀγαθός, Κλεινίας ἐκ
τοῦ κλεινός, Ἀγνίας ἐκ τοῦ ἀγνός κ. τ. τ. Τὸν ἀν-
τιπροκατηροῦντα, ὅτι τὰ ἰεραρχικά γένη δέον νὰ ἔ-
χωσιν ἕνα πατρωνυμικὸν ὄνομα τύπον, ἀναμι-
μνήσκω τῶν Καδμείος, Γεφυραῖοι, Κήρυκες, ἐξ ὧν
μάλιστα τὸ τελευταῖον ἀναλογίαν τινὰ τῷ ἡμετέρῳ
ἔχει ἐρ' ὅσον τὴν ἀρχὴν, τὴν κλησίν σημαίνει. Παρα-
βληθῆτω δὲ καὶ τὸ *Βουζυγία*, γένος τι Ἀθήνησιν ἱε-
ρωσύνην τινὰ ἔχον Μ. ἔτυμ. σ. 2)6, 47 καὶ Βεκκ.
Ἀνέκδ. 221, 8. Κατὰ ταῦτα τοῖνον ἢ μὲν πρώτη
πρότασις τῆς περκατέον ὑποτυποῖ, ὅτι προσήκον-
τες τοῖς γένεσι τοῦτοις εἰς Νευπάκτον ἐποικούντες
οὖν πάσῃ αὐτῶν τῇ αὐτόθι εὐρισκομένη περιουσίᾳ
ὑποκείμενοι εἰσι τοῖς ναυπακτίοις νόμοις. Διότι ἡ
ρῆσις τοῖς ἐν *Ναυπάκτῳ* δέον ἐκ τοῦ ἐπομένου διὰ
τοῦ *νομίους* ἵνα συμπληρωθῇ. Ἀλλ' ἡ περιουσία αὐ-

¹⁾ Περὶ τοῦ ο ἀντὶ τοῦ α πρβλ. πλὴν τῶν Ἀρηνισίου ἐν Dial.
Dor. σ. 120 τοῦ οὐκ ὀρθῶς ἀμφιβαλόντος περὶ τοῦ ἐν τῇ τῶν
Μελισίων ἐπιγραφῇ γράφων C. I. G. Ἄρ. 3. K. Keil ἐν Philo-
logus Supplementis 6 II, σ. 363. Καὶ ὁ Οἰκονομίδης δὲ παρά-
γει τὴν αὐτοῦ Κ ο θ α ρ ἰ α γ ἐκ τοῦ Κ ο θ α ρ ἰ ο σ =καθέ-
ριος.

των ἢ ἐν τῇ χώρῃ τῶν ὑποκνημιδίων Λοκρῶν καταλειπομένη διατίθεται κατὰ τοὺς ἐν ἐκάστη πόλει καθεστῶτας ὑποκνημιδίου νόμους. Ἐξ οὗ ὀρισμοῦ βλέπομεν, ὅτι καὶ ἐν ταῖς ἐλάσσοις τῶν πόλεων τῆς μικρᾶς ἐσχᾶς Λοκρίδος διάφοροι νόμοι, νόμιμα ὑπάρχον, ὑπερ ἐπιθεσβαιοῦνται καὶ διὰ τῶν ἐν Σ. 2. στ. 5

Ἡ δὲ δευτέρα, ὅτι ὁ τῶν Περκοθαρῶν καὶ Μυσαχέων οἰκᾶδε ἐπανακάμπτων τοῖς πατρίοις νόμοις ὑπόκειται! Ἡ πλοκὴ ἔχει ὡδε «αἱ τῆς Περκοθαρῶν καὶ Μυσαχέων ἀνωγεινὴν ὑπὸ τῶν νομίμων τῶν ἐπιφοίτων, χρῆσται θεκάστους κατὰ πόλιν τοῖς αὐτῶν νομίμοις» ἢ ὁ Οἰκονομίδης ἀνεπτύξεν ὡς ἐξῆς: «ἦν δὲ τινες τῶν εἰς Ναυπάκτον ἐποικισάντων καὶ ἤδη τοῖς Ναυπακτίων χωρῶν νομίμοις αὐθις εἰς Κοθαρίαν ἀποχωρήσασιν καὶ Μυσαχέων ἐξέστω κατὰ πόλιν ἐκάστους τοῖς νομίμοις χρῆσθαι τοῖς ἐκῶτων.» Ἀλλ' ἐνταῦθα πλὴν τοῦ ἤδη ἐξελεγχθέντος εἰς Κοθαρίαν καὶ Μυσαχέων, ἡ γενικὴ τῶν ἐπιφοίτων ἡμαρτημένως ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τῆς μέναιτος οὕτω τοῦ νομίμων ὅλως ἀπροσδιορίστου. Πολὺ μᾶλλον τὰ νόμια τῶν ἐπιφοίτων τ' αὐτὰ εἰσι καὶ τὰ πρότερον τὰ ἐν Ναυπάκτῳ (νόμια). Εἶτα δὲ τὸ ὑπὸ τῶν νομίμων ἀδύνατον νὰ σημαίη, «ἤδη τοῖς Ναυπακτίων χρώμενοι νόμοις,» διότι ἐν τριαύτῃ περιστάσει ἔδει νὰ ἐξενεχθῆ οὕτως· ἐπὶ τοῖς (Ναυπακτίων) νομίμοις ὄν.» Ἡ ὑπὸ μετὰ τῆς γενικῆς νομίμων δύναιται ἐνταῦθα νὰ σημαίη μόνον τὴν κίνησιν ὑπὸ τι ἀδιαλείπτως καὶ συνάπτεται στενωῶς τῷ ἀνωγεινῶν, ὥστε ὁ νοῦς οὕτως· «εἰ τις ἐκ τῆς ἐπικρατείας τῶν νόμων τῶν ἐποίκων ἀναχωρεῖ τ. ε. ἐκ τῆς Ναυπάκτου οἰκᾶδε ἐπιστρέφει.» Ὁ Βουρσιανὸς ἐστίζει μετὰ τὸ νομίζει, ἀνήνεγκε δὲ τὸ Λοκρῶν ὑποκνημιδίων εἰς τὴν ἐπομένην πρότασιν προφανῶς διὰ τοῦτο, ὅτι τὸν συνδυασμὸν τοῦ τῆς μετὰ τοῦ ἐπιφοίτων ὡς ἡμαρτημένον ἐθεώρησε καὶ μίαν γενικὴν ἠθέλησε νὰ ἔχη. Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν μου πάρεστιν αὕτη ἐν τῷ Περκοθαρῶν καὶ Μυσαχέων. Τὰ αὐτῶν νόμια βεβαίως εἰσὶν οἱ ἐν ἐκάστη πόλει ἰσχύοντες νόμοι αὐτῶν τ. ε. αὐτοὶ οἱ ὑποκνημιδιοὶ, ὅπως πρότερον ἐκαλοῦντο. Διότι μόλις δύναιται ν' ἀνάγηται τὸ αὐτῶν εἰς τὸ Περκοθαρῶν καὶ Μυσαχέων ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ἰδιαιτέρων τινῶν δικαιωμάτων, προνομίων τῶν γενῶν τούτων.

Ἔστε κατ' ἐμὲ ἅπαντα ἡ παράγραφος ἔχει ὡδε. Εἰ τις τῶν Περκοθαρῶν καὶ Μυσαχέων Ναυπάκτιος ἐγένετο ἔστω αὐτὸς σὺν τῇ ἐν Ναυπάκτῳ οὐσίᾳ αὐτοῦ τοῖς ναυπακτίοις νόμοις ὑποκείμενος, ἢ δὲ ἐν τοῖς Λοκροῖς τοῖς ὑποκνημιδίοις οὐσίᾳ αὐτοῦ ἔστω τοῖς ὑποκνημιδίοις νόμοις ὑποκείμενος τοῖς καθεστῶται ἐν ἐκάστη πόλει τῶν ὑποκνημιδίων Λοκρῶν. Εἰ δὲ τις τῶν Περκοθαρῶν καὶ Μυσαχέων ἐκ τῆς ἐπικρατείας τῶν νόμων τῶν ἐποίκων ἀποχωρεῖ ἔστω-

σαν αὐτὸς τε καὶ τὰ αὐτοῦ τοῖς αὐτῶν νόμοις τοῖς ἐν ἐκάστη πόλει καθεστῶται ὑποκείμενος.

Ἀλλὰ καὶ τούτων οὕτως ἐχόντων δυσερμηνεύτων ἐστὶ διὰ τί μόνον ἐνταῦθα ἐπιτάσσεται περὶ τῆς καταλειπομένης οὐσίας καὶ μόνον ἐνταῦθα προσδιορίζεται, ὅτι ἐκ Ναυπάκτου ἀποχωρῶν αὐθις τοῖς πατρίοις νόμοις ὑπόκειται. Σημαίνει ἄρα γε τὸ τελευταῖον, ὅτι τὰ γένη ταῦτα οὐκ εἰσι τοῖς ἀνωγεινῶν νόμοις ὅροις περὶ τῆς ἐπανόδου, τῆ ἀπολείψει υἱοῦ ἢ ἀδελφοῦ ἐν τῇ ἐν Ναυπάκτῳ ἐστία καὶ τῇ ἀποδοσεῖ πάντων τῶν ὀφειλομένων δεδεδεμένα, ἀλλὰ τυγχάνουσι προνομίου τινὸς θέσεως;

Σελίς 2. στ. 4. F. «Αἱ κ' ἀδελφοὶ ἔωντι τῶν Ναυπακτῶν Φοικέοντος ὅπως καὶ Λοκρῶν τῶν ὑποκνημιδίων θεκάστων νόμος ἐστὶ, αἱ κ' ἀποθάνῃ τῶν χρημάτων κρατεῖν τὸν ἐπιφοίτων, τὸ κατιζόμενον κρατεῖν.»

Ἐνταῦθα ἐν τῷ 5 στίχῳ διάλειμμά τι ὑπάρχει μετ' ἀσφῶν τινῶν λειψάνων γραφῆς μέγεθος ἐχόντων ἐνὸς στοιχείου μετὰ τὸ ΥΠ, οὐδέν τι δὲ ἐπιδρώντων ἐπὶ τῆς συνεχείας. Ὁ Οἰκονομίδης ἐνθάδε τε καὶ ἐν ἑτέροις ὁμοίοις φαινομένοις ἀναγνωρίζει ἴχνη ἄλλης ἀρχαιοτέρης ἐπιγραφῆς κεκαραγμένης πρότερον ἐν τῷ ἐλάσματι, ἀλλ' ἀποσφουρωθείσης ὑστερον χάριν τῆς παρούσης. Κατὰ τὸ προκείμενον ἀντίτυπον ἠθέλε τις ἴσως πιστεύσει, ὅτι ἀβελήξῃ ἐτέθη δις τὸ Ο, ἀλλ' ἀκολουθῶς τὸ πρῶτον ἐξηλεφθη. Ἴνα κρίνη τις ὁμοίως περὶ τούτου ἀναγκαῖον νὰ ἔχη πρὸ αὐτοῦ τὸ πρωτότυπον.

Ἄπαντα τὴν παράγραφον ἐθεώρησα μετὰ τοῦ Κουρτίου ὡς μίαν πρότασιν, καθ' ἃ αἱ λέξεις αὐταὶ ἀπαιτοῦσιν. Ὁ Οἰκονομίδης ἐστίζει μετὰ τὸ ἐστὶ, τὰς δ' οὕτω ποριζόμενας δύο προτάσεις παρέφρασαν ὡδε· «ἐὰν ἀδελφοὶ ὄσι τοῦ ἐν Ναυπάκτῳ ἐποικοῦντος, ἐξέστω ἐπὶ τὸν κλῆρον αὐτοῦ ἰέναι, ὅπως καὶ παρὰ Λοκροῖς τοῖς ὑποκνημιδίοις οἱ νόμοι κελεύουσιν οἱ κατὰ πόλεις καθεστῶτες. Ἐὰν τοίνυν τελευταῖον, τὸν ἀδελφόν, ὅς ἂν τυγχάνῃ ἐποικῶν ἐν Ναυπάκτῳ, ἐξέστω τοῦ κλήρου λαχεῖν τοῦ ἀπογενομένου, λαχεῖν δὲ τοῦ ἐπιβάλλοντος αὐτῷ μέρους.» Ἀλλ' ἡ παράφρασις αὕτη ὄντως σαφὴς οὐκ ἐστίν, οὐδ' ἡ ἰταλικὴ δὲ σαφεστέρᾳ. Ἄν ὀρθῶς αὐτὸν ἐνοῶ λέγει, ὅτι ἡ μὲν πρώτη πρότασις προσδιορίζει, ὅτι ἀδελφοὶ ἐνὸς ἐποίκου, οἵτινες ἐν τοῖς ὑποκνημιδίοις Λοκροῖς ἔμειναν νόμιμοὶ εἰσι κληρονόμοι ὧν ἐκεῖνος κατέλιπεν ἢ δὲ δευτέρα, ὅτι ὁ ὡς ἐποικὸς ἐν Ναυπάκτῳ οἰκῶν ἀδελφὸς ἀποθανόντος ἐποίκου ἐν Ναυπάκτῳ ἔχει ἐπίσης δικαίωμα κληρονομίας. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἐκφρασις θὰ ἦτο λίαν παράδοξος, ἄτε οὐδεμίαν τε οὐδαμοῦ ἐν τῇ πρώτῃ προτάσει ἐκδηλουμένης διαφορᾶς ἀδελφῶν ἐν τοῖς ὑποκνημιδίοις Λοκροῖς καὶ ἐν Ναυπάκτῳ καὶ τοῦ αἰκ' ἀπο-

θάνῃ κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιστάσεις τῆς ἀναγκαίας προϋποθέσεως τῆς κληρονομίας ὄντος. Πρὸς τούτοις ὁ πρῶτος ὅρος τοσοῦτω μᾶλλον ἔπρεπε νὰ φανῇ παραδοξολόγος, ὅσῳ ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι τοῦ στ. 16 σαφῶς ἐξηγήθη ὅτι πρακτέον ἐάν τις τῶν ἐποίκων ἐν Ναυπάκτῳ τελευτήσῃ ἄνευ κληρονόμων. Ἀλλὰ γε ἅπαντα ἡ ἐρμηνεία εἰσὶν ἡμαρτημένη ὡς ἀποκλείουσα μετὰ τὸ ἐστὶ μίαν πρώτην πρότασιν, ἐνῶ μόνον μίαν ὑποθετικὴν ἡγουμένην πρότασιν ὑπάρχει, εἰς ἣν ἡ ἀναφορικὴ ὅπως-ἐστὶ ἐγκλείεται, μίαν δ' ἐπομένην ἔλλειπει, ἥτις ὁμοίως ἀκολουθεῖ ἐν ταῖς λέξεσι κρατεῖν τὸν ἐπιφοίτων, τὸ δ' αἱ κ' ἀποθάνῃ δευτέρα ἐστὶν ὑποθετικὴ ὑπάλληλος τῇ πρώτῃ αἱ κ' ἀδελφοὶ ἔωντι. Ἔστε ἡ μὲν πλοκὴ ἅπαντα τοιαύτη κατ' ἐμὲ αἱ κ' ἀδελφοὶ ἔωντι τῶν Ναυπακτῶν Φοικέοντος, αἱ κ' ἀποθάνῃ, τὸν ἐπιφοίτων κρατεῖν τῶν χρημάτων, ὅπως καὶ Λοκρῶν τῶν ὑποκνημιδίων θεκάστων νόμος ἐστὶ, τὸ κατιζόμενον κρατεῖν.» Ζητεῖται δ' ἀπλῶς ποῖον ἐστὶν ὑποκείμενον τοῦ αἰκ' ἀποθάνῃ. Εἰ τι λέγω τὸ ἀδελφὸς ἢ ὀρθότερον τῶν ἀδελφῶν τις, ὑπερ τραχὺ μὲν, ἀλλ' οὐχὶ τραχύτερον ἑτέρων ἐν τῷ αὐτῷ μνημείῳ γλῶσσαν πανταχοῦ ἀμόρφωτον καὶ ἀνεπιτήδευτον δεικνύοντι. Ὁ δὲ νοῦς τοιοῦτος· «ἐάν τις ἐν Ναυπάκτῳ οἰκῶν ἀδελφὸς ἔχη, ἐξέστω, τινὸς τῶν ἀδελφῶν ἀποθανόντος, τῷ ἐποίκῳ ἐν Ναυπάκτῳ κατὰ τοὺς καθεστῶτας ἐν τοῖς ὑποκνημιδίοις Λοκροῖς νόμοις λαμβάνειν μέρος τῆς περιουσίας, μέρος δὲ τὸ ἐπιβάλλον αὐτῷ.»

Καὶ περὶ μὲν τῆς διαμονῆς τῶν ἀδελφῶν οὐδέν τι λέγεται, ἀλλ' ἐκ τῶν λέξεων, ὅπως καὶ Λοκρῶν τῶν ὑποκνημιδίων θεκάστων νόμος ἐστὶ, γίνεται δῆλον ὅτι ἐννοοῦνται οἰκοῦντες ἐν τοῖς ὑποκνημιδίοις Λοκροῖς. Ὁμοίως καὶ μετὰ ταῦτα περὶ τοῦ πατρὸς τοῦ λόγου ὄντος Σ. 2. στ. 10 ἡ διαμονὴ δὲν μνημονεύεται. Καὶ κατὰ πρώτην μὲν ὄψιν θαυμαστὸν τῷ ὄντι φαίνεται, ὅτι περὶ τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου τοῦ ἐποίκου ἐπὶ τῆς περιουσίας τῶν ἀπολειπομένων ἀδελφῶν λόγος γίνεται ἄνευ τοῦ ἐπιφυλάσσεσθαι τὴν περίπτωσιν ποῦ ὁ τοιοῦτος ἀδελφὸς ἀπογόνους καταλείπει. Τοῦτο ὁμοίως ἐμπεριέχεται συνεπτυγμένως ἐν ταῖς λέξεσι ὅπως-ἐστὶ μόνον ἐνθα οἱ Λοκρικοὶ νόμοι χορηγοῦσι τῷ ἀδελφῷ κληρονομικὸν δικαίον ἐξέστιν αὐτῷ ἐν Ναυπάκτῳ κληρονομεῖν, ἐνθα δ' ἄμεσοι ἀπόγονοι ὑπάρχουσιν οὐδέν τι τοιοῦτον συνέβαινε. Τὸ κατιζόμενον κρατεῖν περιστελλεῖ τὸ ἡγούμενον, γενικῶς ἐξενεχθὲν, κρατεῖν. Ὁ ἐν Ναυπάκτῳ Φοικέων ἐστὶν ὁ ἐπιφοίτων κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς μὴ ἐν Ναυπάκτῳ οἰκοῦντας ἀδελφούς, ἢ δὲ συμπλοκῆ ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἐποικίαν ἢ αὐτὴ καὶ ἐν σ. 1. στ. 11. σ. 2. 5. 7 αἱ ἐπιφοίτων ἐν Ναυπάκτῳ.»

Οὐ παρασιωπητέον δὲ πρὸς τούτους, ὅτι ἡ αἰτ.

τὸν ἐπιφοίτων ἐν στ. 6 καὶ ὡς γεν. τῶν ἐπιφοίτων δύναιται ν' ἀναγνωσθῆ ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ χρημάτων, ὑποκείμενον δὲ τοῦ ἀποθάνῃ, ὁ ἐν Ναυπακτῶν Φοικέων τοῦ δὲ κρατεῖν, οἱ ἀδελφοὶ. Τούτων οὕτω συντασσόμενων παρῆγεται ἔννοια ἰκανῶς τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Οἰκονομίδου συμφωνοῦσα τοιαύτη· «Ἐάν τις ἐν Ναυπάκτῳ οἰκοῦντι ἀδελφοὶ ὑπάρχουσιν, ἐξέστι αὐτοῖς, ὅπως νόμος ἐστὶν ἐκάστων τῶν ὑποκνημιδίων Λοκρῶν, ἐκεῖνου ἀποθανόντος, ἀξιώσεις ἔχειν ἐπὶ τῆς περιουσίας τῶν ἐποίκων, τουτέστιν ἐπὶ τοῦ ἐπιβάλλοντος αὐτοῖς μέρους. — Ἀπ' ἐναντίας δὲ πλὴν τῶν ἀνωγεινῶν, ὅτι ἐν ἡ περιπτώσει τῶν ἐποίκων τις ἀποθάνῃ (σ. 1. στ. 16 Γ.), καὶ μείζων χρήσις πάρεστιν, ὅτι ὁ πληθυντικὸς δηλ. τῶν ἐπιφοίτων ἀντὶ ἐπιφοίτων πάντη ἀνυπόφορος θὰ ἦτο καὶ ὅτι ὡς ὑποκείμενον τοῦ κρατεῖν τοὺς ἀδελφούς ἢ ἀντωνυμίαν τινὰ ἀναπληρωτικὴν τούτους ἢ αὐτοὺς προσεδόκα τις. Διὰ ταῦτα ἀναγκαῖον τὸ τὸν ἐπιφοίτων καὶ ἐπομένως ἢ πρώτη ἐρμηνεία ἐστὶν ἡ ὀρθή.

Σ. 2. στ. 7. Ζ. «Τοὺς ἐπιφοίτους ἐν Ναυπακτῶν τὰν δίκαν πρόδοτον ἀρέσται ποτοὺς δικαστήρας, ἀρέσται καὶ δόμεν ἐν ὀπέντι κατὰ πέ[ε]τος αὐταμαρῶν. Λοκρῶν τῶν ὑποκνημιδίων προστάταν καταστάσαι, τῶν Λοκρῶν τῶν ἐπιφοίτων καὶ τῶν ἐπιφοίτων τῷ Λοκρῶ, οἵτινες κα' πε[ε]τὸς ἐντιμοὶ ἔ[ων]τι.»

Στ. 8. Ἀναμφηρίστως ὀρθῶς μετέβαλεν ὁ Οἰκονομίδης τὸ πέος εἰς πέ[ε]τος, παραλείψαντος τοῦ χάρακτος τὸ τ.

Εἰ τὸ ἀρέσται=ἐλέσθαι τῷ αἰρεῖν ἀνήκει, ὡς ὁ Οἰκονομίδης πειράται ν' ἀποδείξῃ ἢ ἰσοδύναμόν ἐστι τῷ ἀρέσθαι ἐκ τοῦ αἰρομαι¹⁾ παραγομένῳ οὐκ ἀποτομῶ νὰ ἀποφανθῶ. Κατὰ τὴν ἔννοιαν τὸ ἀρέσται καὶ δόμεν πάντως ὁμοίον τῷ συνήθει λαβεῖν καὶ δοῦναι.

Πρὸς προσδιορισμὸν τῆς ἀναγνώσεως τῆς δευτέρας προτάσεως ἀναγκαῖον πρῶτον νὰ ἐξακριβωθῆ ἡ ὑπόθεσις. Ἡ παράγραφος προσδιορίζει ὅτι πρακτέον ἐν δίκαις μεταξὺ Λοκρῶν ἐποίκων ἐν Ναυπάκτῳ καὶ Λοκρῶν ὑποκνημιδίων. Ὅτι δὲ περὶ τοιοῦτων δικῶν πρόκειται ἐξάγεται, ὡς μοι φαίνεται, ὀριστικῶς ἐκ τῆς δευτέρας προτάσεως, ἐνθα λόγος περὶ καταστάσεως προστάτου ὑπὲρ τοῦ ἐποίκου καὶ ὑπὲρ τῶν Λοκρῶν. Ἡ διεξαγωγὴ τοιοῦτων δικῶν ἐμῆλε νὰ γίνηται ἐν τῇ ἐν Ὀποῦντι ἀγορᾷ. Ὁ Οἰκονομίδης παραδέχεται, ἂν ὀρθῶς αὐτὸν ἐνοῶ, ὅτι ἅπαντα αἱ δίκαι τῶν ἐποίκων ὀφείλον νὰ μεταβιβάζονται εἰς Ὀποῦντα, ὡς ἀνάλογον δὲ ἐπάγει τὸ τοῦ Ἡροδ. 6. 5, 83 «τούτων δ' ἐστὶ τὸν χρόνον καὶ τὸν πρὸ τούτου Αἰγυπτίαι ἐπιδασυρίων ἤκουον τὰ τε ἄλλα καὶ

¹⁾ Εἰ τὸ αἰρομαι ἀντὶ τοῦ λαμβάνειν ἐλέγετο χρῆζομεν παραδειγμάτων.

δικας διαδίδοντες εἰς Ἐπίδουρον ἐδίδουσαν καὶ ἐλάμβανον παρ' ἀλλήλων οἱ Αἰγηνῖται. Ἄλλ' οὕτω μένει ἡ ἐπόμενος ὁρος ὁ περὶ τῶν προστατῶν ἀδικημάτων. Ἄλλως τε καὶ ἡ τῶν Αἰγηνῶν σχέσις πρὸς τοὺς Ἐπίδουρους ἀλλοία τις ἢ ἡ τῶν ἐν Ναυπάκτῳ ἐποίκων πρὸς τὸν Ὀποῦντα. Οἱ Αἰγηνῖται ἀπετέλουν μέχρι τῆς ἀποστάσεως αὐτῶν ἀκέραιον τι μέρος τῆς Ἐπίδουρων πολιτείας, οἱ δ' ἐν Ναυπάκτῳ ὑποκνημιδῖοι ἔποικοι συνεκρότουσαν μετὰ τῶν ἄλλων κατοίκων τῆς πόλεως κοινόν τι, ἐπιφυλασσομένων ἀπλῶς δικαιωμάτων τινῶν καὶ καθηκόντων πρὸς τὴν παλαιὰν πατρίδα.

Ἐν τοιοῦτοις οὖν ἀγῶσιν ἔδει ἕνα δίδωαι καὶ λαμβάνωαι δίκην, ἀλλὰ τῇ συγκαταθέσει τῆς προδικίας. Ἐν τῷ δίκῃ δὴλον ὅτι καὶ πρόδικος ἐννοεῖται δίκη πάσης ἄλλης προτιμωμένη, πρὸ πάσης ἄλλης δικαζομένη. Τὴν αὐτὴν ρῆσιν εὐρίσκωμεν καὶ ἐν δυοῖς προξενίων ψηφίσμασιν ἐκ Πάρου, εἰς α' ὁ Κούρτιος παραπέμπει, καὶ ἐν ταῖς Ρωσίου ἀνεκδότοις ἑλληνικαῖς ἐπιγραφαῖς Β'. σ. 41 Ἀρ. 147 στ. 14 καὶ σ. 42 Ἀρ. 148 στ. 13 (=C. I. G. Ἀρ. 2374 c καὶ d ἐν ταῖς προσθέτοις σ. 1073 ἢ Ραγκασθῆ Ant. Hell. Β'. Ἀρ. 760. 761) καὶ ἐν τινι ὁμοίῳ ἐν C. I. G. Ἀρ. 2056 στ. 16. Συχνότερον ἄλλως ἀγῆ τοῦτου τὸ προδικία, ὅπερ μάλιστα ἐν δελφικοῖς προξενίων ψηφίσμασι σύνθητός ἐστι. Πρβλ. Ἐρν. Κουρτίου Ἀνεκδ. Δελφ. σ. 77. Ἀρ. 42 κέξ. Wescher et Foucart Inscriptions de Delphes Ἀρ. 9. κέξ. Meier de Proxenia σ. 48.

Πρόδικος δίκη ἀπαντᾷ βεβαίως καὶ ὑπ' ἄλλην σημασίαν, ὑφ' ἣν δηλ. δίκη ἐννοεῖται, ἥτις διεξήγματο οὐχὶ ἐνώπιον ἐνὸς δικαστηρίου, ἀλλ' ἐνώπιον ἐνὸς ἐκλεγμένου διαιτητοῦ. Πρβλ. πρόδικον ἐν Σουῖδᾳ ἐν Φωτίῳ σ. 451, 13. Μεινεκ. Ἀποσπ. ἑλλ. κωμ. Β'. σ. 1056 καὶ Ε'. σ. ρλέ. Οὕτω δ' ἐρμηνεύει τὴν ρῆσιν ἐν τινι συνθήκῃ μεταξὺ Πριξουῦ καὶ Ἰεραπύτης καὶ Βοίκιχος C. I. G. Ἀρ. 2556 στ. 64. Ἀλλὰ τοιαύτη τις σημασία ἐν τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ οὐκ ἀποδεκτὴ διὰ τὰς λέξεις ποιοῦς δικαστήρας.

Κατὰ Φέ[τ]ος αὐταμαρῶν ἐξηγητέον βεβαίως, ὅτι ἐτησίως ἐμελλε νὰ προσδιορίζηται τετραγμῆνος τις χρόνος περὶ τῶν ἐν Ὀποῦντι δικῶν καὶ ὅτι αἱ ἐγκλήσεις αὐθημερὸν ἅμα εἰσπαρῆσαι ἔπρεπεν ὑπὸ τῶν δικαστῶν νὰ ἐξετασθῶσιν. Αὐτὸ δὲ τοῦτο ἦν ἡ συνέπεια τῆς προδικίας. Περὶ τοῦ ἐξ ἀβλεψίας παραλειφθέντος ε ἐν τῷ ἔτος εἴρηται ἄνω.

Ἐν τῇ δευτέρᾳ προτάσει τῆς παραγράφου ζητεῖται πρῶτον ἂν ἡ κατάληξις ΟΝ ἐν τῷ ΛΟΡΡΟΝ ΤΟΝ ΥΠΟΚΝΑΜΙΔΙΟΝ καὶ ἐν τῷ ΤΟΝ ΛΟΡΡΟΝ καὶ ΤΟΝ ΕΠΙΦΟΙΟΝ ὡς γενικὴ τοῦ πληθ. ὦν ἢ ὡς αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικ. ον πρέπει ν' ἀναγνωσθῇ. Ὁ Οἰκονομίδης ἐν μὲν τῷ πρώτῳ χωρίῳ ἀπεδέξατο τὴν

γενικὴν Λορρῶν τῶν ὑποκνημιδίων, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τὴν αἰτιατικὴν τὸν Λορρῶν καὶ τὸν ἐπιφοίον, οὕτω δὲ ὥστε ἡ μὲν γεν. Λορρῶν τῶν ὑποκνημιδίων ἐκ τοῦ προστάτου (προστάτην ἐκ τῶν ὑποκνημιδίων Λοκρῶν) νὰ ἐξαρτᾶται, ἡ δὲ αἰτιατικὴ τὸν Λορρῶν καὶ τὸν ἐπιφοίον νὰ ἢ ὑποκείμενον τοῦ καταστάσαι. Τοῦτοις συνθῆκῃ παραφράζει ὡδε: ἐκ δὲ Λοκρῶν τῶν ὑποκνημιδίων προστάτην ἐπὶ τῇ δίκῃ ἐλομένους καταστῆται ἀλλήλοισι, τὸν μὲν Λοκρῶν τῷ ἐποίκῳ, τὸν δὲ ἐποίκῳ τῷ Λοκρῶ. Τὸ προστάτης ἐκλαμβάνει, ὡς ἡ ἰταλικὴ παράφρασις ρατοπο ἀποδεικνύει, κατὰ τὴν ἰδιαιτέρας ἐξ Ἀθηνῶν γνωστὴν ἔννοιαν ἐνὸς δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου, ὑπερασπιστοῦ. Στενῶς ὁμοῦς συνδεομένης τῆς προτάσεως μετὰ τῆς προηγουμένης ὑπὸ τὸν Λορρῶν καὶ τὸν ἐπιφοίον δύναται ἀπλῶς νὰ ἐννοηθῇ ὁ δικαζόμενος ὑποκνημιδῖος Λοκρὸς καὶ ἐπικός. Ἐντεῦθεν ἐξάγεται, ὅτι ἐκάτερον τῶν μερῶν ὄφειλε νὰ καταστήσῃ τὸν προστάτην τῶν διαφερομένων καὶ δὴ αἶε ἐκ τῶν ὑποκνημιδίων Λοκρῶν. Τοῦτο ὁμοῦς θὰ ἦτο ἀνήκουστός τις ὁρος, καθ' ὅσον δι' αὐτοῦ ἐκφίνεται, ὅτι κακῶς ἐμερίμων περὶ τοῦ συμφέροντος τῶν δύο μερῶν.

Ἄλλη τις διέξοδος ἐρμηνείας κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Οἰκονομίδου φαίνεται ἀνέφικτος. Ζητήσωμεν οὖν ἕτερον. Ἀναγνωστέον οὐ μόνον Λορρῶν τῶν ὑποκνημιδίων, ὁ ἀναμφίβολον φαίνεται, ἀλλὰ καὶ τῶν Λορρῶν καὶ τῶν ἐπιφοίων, ὥστε οὕτως ἀνάγονται ἅπαντα αἱ γενικαὶ αὐταὶ ἐπαναληπτικῶς, ἐξηγητικῶς καὶ μᾶλλον ἀνεπτυγμένως εἰς τὰς προηγουμένας καὶ νοῦς προκύπτει προσήκων ὁ ἐξῆς «τοῖς μὲν ἐποίκοις καταστήσαι (τινα) προστάτην ἐκ τῶν ὑποκνημιδίων Λοκρῶν, τοῖς δὲ ὑποκνημιδίοις Λοκροῖς ἐκ τῶν ἐποίκων.»

Μία δυσκολία μένει βεβαίως, ἥτις ὁμοῦς καὶ κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ Οἰκονομίδου τοῦλάχιστον ἐν μέρει ὑρίσκει. Διότι κατ' αὐτὸν τῷ ἐν Ὀποῦντι ὑποκνημιδῖῳ Λοκρῶ καθίσταται εἰς προστάτης. Ὅτι τις ἐν τινι δίκῃ ἐν Ὀποῦντι τῷ ἐποίκῳ ἐκ Ναυπάκτου, ὅστις οὐχὶ ἐν Ὀποῦντι, καθ' ὅλου δ' εἶπειν οὐχὶ ἐν τῇ ὑποκνημιδίῳ Λοκρῶ οἰκεῖ, ἐνώπιον τῆς πολιτείας πολὺ μᾶλλον ὥς ξένος φαίνεται, νὰ καταστήσῃ προστάτην τινὰ ἐκ τῶν ὑποκνημιδίων Λοκρῶν, λίαν εὐνόητον. Ἀλλὰ τῷ Λοκρῶ ἐν Ὀποῦντι προστάτην τινὰ καὶ μάλιστα ναυπάκτιον ἐπικός; Τίνος ἕνεκεν δεῖται ὁ Λοκρὸς ἐν τῇ πατρίδι προστάτου καὶ πῶς δύναται νὰ ἢ εἰς ναυπάκτιος ἐπικός; Ὅτι τῷ ὑποκνημιδῖῳ Λοκρῶ ναυπάκτιος ἐπικός ὡς προστάτης χορηγεῖται ἐννοητέον ὅτι συμβαίνει μόνον ἐπειδὴν οὗτος δίκην τινὰ ἐν Ναυπάκτῳ ἔχη, ὥστε οὕτω δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι αἱ λέξεις καὶ τῶν ἐπιφοίων τῷ Λορρῶ τοιοῦτόν τινα προϋποτιθεῖται, ὁ

δὲ νοῦς τοιοῦτος: ἐν τινι ἐν Ὀποῦντι δίκη καθίσταται τῷ Ναυπακτίῳ προστάτης ἐκ τῶν Λοκρῶν, ἐν τινι δ' ἐν Ναυπάκτῳ ἀντιστρόφως, τουτέστι τῷ Λοκρῶ εἰς ἐκ τῶν ναυπακτίων ἐποίκων.»

Οὕτως ὁμοῦς τὸ προηγουμένον (τὰν δίκαν) ἀρῆσται καὶ ὁμοῦς ἐν Ὀποῦντι χαλεπῶς συνάπτεται. Ἄλλως ὁμοῦς σημαίνει ἐν τῷ τύπῳ τούτῳ λαβεῖν = ἀρῆσται τὴν πραγματείαν τοῦ κατηγοροῦ, τοῦ δίκην αἰτοῦντος καὶ λαμβάνοντος καὶ τῇ δικαστικῇ ἀποφάσει ὑπέκοντος. Ἀμφοτέρω δὲ κατὰ τὰς παρατιθείσας λέξεις ὀφείλουσιν οἱ ἐπικοί ἐν Ὀποῦντι νὰ πράξωσιν ὥστε ἡ παραδοχὴ, ὅτι ἐν μέρος τῶν δικῶν ἐμελλε διεξαχθῆσθαι ἐν Ναυπάκτῳ, μάλις ἐστὶν ἐναρμόνιος, ὅσον ἄλλως φυσικὸν καὶ ἀνφαίνηται ὅτι ὁ ἐπικός ἐν Ὀποῦντι εἶχε νὰ ἀναγγεῖλῃ τὴν κατηγορίαν αὐτοῦ, ὁ δὲ ὑποκνημιδῖος Λοκρὸς ἐν Ναυπάκτῳ.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀδυνατῶ νὰ λύσω τὴν δυσκολίαν ταύτην ἰκανῶς, ἀν μὴ παραδεχθῶ μίαν ἐλλιπῆ συναγωγὴν τῶν ἐν λόγῳ ὄρων. Διότι καὶ σκεπτόμενος, ὅτι ἴσως τὸ προστάται ἐνταῦθα δὲν πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ δικαστικοῦ ἀντιπροσώπου ἢ ὑπερασπιστοῦ, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἐνὸς προσώπου ἐν τῷ δικαστηρίῳ λαμβάνοντος μέρος, ἐνὸς διαιτητοῦ ἢ τοιοῦτου τινός, εἰς οὐδὲν ἐπαρκῆς ἀποτέλεσμα ἤχθη.

Ἰπολείπονται ἔτι τὰ τελευταῖα στοιχεῖα ΚΑΠΙ-ΑΤΕΣΕΝΤΙΜΟΙΕΣ, ἅπερ ὁ Οἰκονομίδης καὶ ὁ Κούρτιος ἀνεξήγητα εἶσαν εἰπόντες ἀπλῶς, ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐν ἐντιμοῖς ἐνορῶσιν ὁ Οἰκονομίδης ἐνεῖδε πρὸς τοῦτο καὶ τὸ ἐν ἀρχῇ κα, ἀντὶ δὲ τοῦ ἐν τέλει ἐς εἰκάζει ἐνωρι, ἀλλ' ὅτι περὶ τοῦ ἀπιαγες ἢ πιατες ποιητέον ἀγνοεῖ. Ἐγὼ εὐθὺς ἅμα πρῶτον ἀναγνοῦς εἰκάσαι σύνθεσιν μετὰ τοῦ ἔτος καὶ χαιρῶ συντυγχανῶν τῷ Βουρσιανῷ ὑποτοπάζαντι, ὅτι καπιετες = κα πιατες ἐστὶν = κα ἐπιετες, ἐνωρι ε ἀντὶ τοῦ α κείται, ὡς ἐν τῷ ἀμάρκα καὶ ἄλλοις τὸ δ' ἐντιμοῖς ἐντιμοῖς ἐν ταῦταις ἐνταμῶν, εἰ δύναται τὸ ἐντιμῶν νὰ ληφθῇ ὑπ' οὐδετέρων σημασίαν ἀντὶ τοῦ ἐντιμοῖς εἶναι, εἰ δὲ μὴ, ἐντιμοῖς [εἰ]ε[r] γραπτέον καὶ ὁ νοῦς οὗτος: «ὅσοι ἀν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐν ἀρχῇ ὦσιν.» Ὅτι ἡ ἐρμηνεία αὕτη κατὰ τὴν ὑπόθεσιν ὀρθή ἐστὶν οὐδὲν ἀμφιβόλλω, ἐγείρονται μοι ὁμοῦς διαταγμοὶ περὶ ἐνίων. Καὶ πρῶτον μὲν παράδοξον φαίνεται, ὅτι ἐν τῷ ἐπιατες κείται ε ἀντὶ τοῦ α, ἐνῶ ἐν τῷ οὐσιαστικῷ ἔτος σελ. 1, στ. 13 καὶ σελ. 2 στ. 8 τρεῖται τὸ ε καὶ δὴ δις μετὰ προηγουμένου F. Πρὸς τοῦτοις ἐν ἀμφοτέραις ταῖς Λοκρικαῖς ἐπιγραφαῖς εὐρίσκωμεν α ἀντὶ τοῦ ε πάντοτε πρὸ τοῦ ρ ἐν ταῖς λέξεσι φάριε, φεσπαρίων, ἀμάρκα, ἀμάρκα, αὐταμαρῶν, πατάρκα, ἀρφοτέροις κα ἀντὶ τοῦ κς = ἄν, διάφορόν τι ἐστὶ. Καὶ ἄλλως δὲ ἐν

τῷ ἔτος ἢ ἐν τινι παραγωγῷ αὐτοῦ λέξει α ἀντὶ τοῦ ε ἀγνωστόν μοι ἐστὶν.

Ἐκ τούτων ἄρα ἐπιγεννᾶται ἡ εἰκασία, ὅτι καπιετες ἐξ ἀβλεψίας ἐγράφη ἀντὶ τοῦ καπιετες ὑποστηριζομένη πως καὶ ὑφ' ἧς τὸ Α μορφῆς ἔχει ἐν τῷ πίνακι. Πανταχοῦ ἀλλαγῶν δηλ. ὁ δεξιὸς μῆρος τοῦ στοιχείου τούτου ἕως κάτω εὐρὺς καὶ ἰσχυρὸς ἄγεται, ἐνταῦθα δὲ τὸ κατώτερον μέρος ἀπὸ τῆς γωνίας, ἢ ἡ γραμμὴ σχηματίζει, λίαν ἐξοθημένηως χαράσσεται, ὡσεὶ παρῶλισθε τὸ γλύφανον. Παραλειπομένου ὁμοῦς τοῦ ὄγκου τούτου ἐμοιάζει τὸ λοιπὸν ἀκριβῶς ἐνὶ F, ὅπερ βεβαίως πρέπει νὰ συμπληρώσωμεν εἰς E μέιναν ἐλλειπῆς ἀφοῦ ἐξ ἀβλεψίας ἐκ τοῦ F A ἐγεννήθη. Ὅτι ἡ εἰκασία αὕτη οὐ πάντως ἀσφαλῆς συνομολογῶ ἠδέως.

Ἄλλ' ἐνταῦθα αἱ ἐρμηνεῖαι συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἀλλοιώσεων τοῦ ἐντιμοῖς ἔχουσι τὸ κακόν, ὅτι παρέχουσι εὐκτικὴν, ἐνῶ ἀναγκαῖα ἐστὶν ἡ ὑποτακτικὴ, ὡς καὶ εὐθὺς κατωτέρω ὅστις κ' ἀπολλῆ, ὅστις κα διαφθεῖρη καὶ ἀνωτέρω Σ. 1. στ. 15 ὅστις κα λιποτελέη φέρεται. Ἄλλως θὰ ἦσαν παραδεκταῖ. Τὸ οὐδέτερον δὲ ἐντιμοῖς τέλειον ὑποστηρίζει τὸ ἀντίστοιχον ἐνάρχησιν C, I. G. Ἀρ. 2350 στ. 5 «τὸν φρατηγὸν αἶε τὸν ἐνάρχοντα, τῷ δὲ ἐντιμος πάλιν ὅλως ἀνάλογόν ἐστὶ τὸ ἐναρχος C. I. G. Ἀρ. 3,046 στ. 14. Wescher et Foucart Inscriptions de Delphes. Ἀρ. 454. στ. 11. Ἀλλὰ τὸ τε ἐντιμῶντι καὶ τὸ ἐντιμοῖς ἐνωρι, ὅπερ ἡ γραμματικὴ ἀπατεῖ, ἀπέχουσι λίαν τοῦ ἡμαρτημένου γραφέντος ἐντιμοῖς ἐς, οὐ ἡ γένεσις δυσεξήγητος. Ἔτερον τι οὐ τι πολὺ τοῦ ἐν τῷ πίνακι ἀπέχον ἀγνοῶ νὰ προτείνω, ἢ ὅτι, ἀνάγκης καλοῦσης, EI = ἢ ἐπὶ τῇ ὑπόθεσιν ὅτι ὁ γραφεὺς ἐξ ἀπερισκεψίας μετέπεσεν ἀπὸ τοῦ πληθυντικοῦ εἰς τὸν ἐνικόν, κυρίως δὲ τὸ ἐνωρι ὑπῆρχε. Καὶ παραδεχομένων οὖν ἡμῶν ὡς ἀσφαλῆς τὴν ἔννοιαν οὕτως ἔχουσαν α τοὺς κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐν ἀρχῇ ὄντας, ζητεῖται ποῦ τὸ ἀναφορικὸν οἴτινες ἀνάγεται. Διότι δύο τινὰ δύναται νὰ ὑπάρξωσιν: εἴτε ἡ ἀναφ. προτάσις ἀποτελεῖ τὸ ὑποκείμενον τῆς ἀπαρεμφάτου καταστάσαι (= τοὺς ἐκάστοτε ἄρχοντας τοῦ ἔτους πρόστατας καταστήσαι,) εἴτε ἀναφέρεται εἰς τὰς γενικὰς Λοκρῶν καὶ ἐπιφοίων (= ἐκ τῶν ἐκάστοτε ἀρχόντων τοῦ ἔτους, Λοκρῶν ἢ ἐποίκων, προστάτην καταστήσαι.) Ἰπὲρ τῆς πρώτης ἐρμηνείας συνηγορεῖ ἡ ἀπαρεμφάτος καταστάσαι, ἢ ἄλλως οὐδὲν ῥητὸν ὑποκείμενον ἔχουσα, πρὸς τοῦτο ὁμοῦς ἐναντιοῦται ἡ ἐν τέλει θέσις αὐτοῦ καὶ ἡ ἐνδειξίς ὠρισμένων ἀρχόντων, ὡς ἔδει ἐνῶ ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐρμηνείᾳ τοιοῦτό τι γενικὸν πάρεστιν. Ἐν τῇ πρώτῃ περιστάσει ἔπρεπε νὰ προηγηθῆ μετοχὴ τις—τοὺς ἐν τιμαῖς ἐόντας. Τὸ δ' ὑποκείμενον ἐλλείπει ὡσαύτως καὶ ἀνωτέρω Σ. 1.

στ. 49 ἐν τῷ χρῆσται. Τούτων ἕνεκα θεωρῶ τὴν δευτέραν ἐρμηνείαν ὀρθήν.

Στ. 40. Η. «Ὅστις κ' ἀπολίπη πατέρα καὶ τὸ μέρος τῶν χρημάτων τῷ πατρὶ ἐπαί κ' ἀπογένηται, ἐξεῖμεν ἀπολαχεῖν τὸν ἐπίφοιτον ἐν Ναύπακτον.»

Ἡ ὄγδος παράγραφος (διὰ τοῦ Ξ ἀντὶ τοῦ Η σημειομένη) ἐμπεριέχει ἕρον τινὰ περὶ τῆς νομίμου κληρονομίας τῶν ἐποίκων ἐν τῇ πατρίδι, ὅστις κατὰ τὴν λογικὴν τάξιν ἔπρεπε νὰ τεθῆ πρὸ τοῦ § F. Ὁ ἐν Ναυπάκτῳ ἐποίκος ὁ ἀπολιπὼν πατέρα ἄμα δὲ καὶ τὸ ἐπιβάλλον αὐτῷ μέρος τῶν χρημάτων δικαιούται μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς νὰ κληρονομήσῃ αὐτόν. Μέρος τῶν χρημάτων ἐννοῶ τὸ μέρος τῆς περιουσίας τὸ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς τῷ υἱῷ λαχόν. Τὸ μέρος τοῦτο ἠδύνατο ὁ πατήρ τῷ ἀναχωροῦντι υἱῷ ἐκ τοῦ προτέρου νὰ δώσῃ, ὅστις ὅμως οὐδὲν τι πλέον εἶχε ν' ἀπαιτήσῃ. Εἰ μὴ τοῦτο ἐγένετο, ἐδικαιούτο ὁ υἱὸς νὰ κληρονομήσῃ αὐτόν.

Ἀπομένεται ὡς καὶ ἀνωτέρω Σ. 2. στ. 5, ἀποθάνῃ, ἐπὶ τῇ παρὰ μὲν Ἡρόδοτῳ συνηθῆ, παρὰ δὲ τοῖς Ἀττικοῖς σπανίως σημασία τοῦ ἀποθνήσκειν. Πρβλ. τοὺς ἐξηγητὰς τοῦ Θουκ. Βιβ. 2, 34, 4.

Ἐν τῷ ἀπολαχεῖν ἀναφέρεται ἡ πρόθεσις ἀπὸ εἰς τὸ ἐπιβάλλον τῷ υἱῷ μέρος τῆς κληρονομίας. Οὕτως ἀκριβῶς χρῆται τῇ λέξει καὶ Ἡρόδοτος (Βιβ. 4, 114) «ἀπολάχετε τῶν κτημάτων τὸ μέρος, (αὐτόθι 115)» ἀπολαχόντες τῶν κτημάτων τὸ ἐπιβάλλον, καὶ ἄλλοι συχνάκις.

Θ. «Ὅστις κα τὰ ἑσθαικῶτα διαφθεῖρη τέχνη καὶ μηχανῆ καὶ μιᾶ, ὅτι κα μὴ ἀνοπάρους δοκῆ, Ὀποντίων τε χιλίων πλήθῃ καὶ Ναυπακτίων τῶν ἐπίφοιτων πλήθῃ, ἄτιμον εἶμεν καὶ χρήματα παματοφαγεῖσται· τὸν καλειμένῳ τὰν δίκαν δόμεν τὸν ἀρχόν, ἐν τριάκοντ' ἀμάραις δόμεν αἶ κα τριάκοντ' ἀμάραι λείπωνται τὰς ἀρχῆς· αἶ κα μὴ διδῶ τῷ ἐγκαλειμένῳ τὰν δίκαν, ἄτιμον εἶμεν καὶ χρήματα παματοφαγεῖσται. Τὸ μέρος μετὰ Φοικιατῶν διομόσαι ἕρον τὸν νόμιον· ἐν ὑδρίαν τὰν ψάριζιν εἶμεν κατὰ θέμιον τοῖς ὑποκναμιδίους Λοκροῖς.»

Ἡ ἐνάτη παράγραφος (Θ) ἐμπεριέχει ἄλλους ζημίας κατὰ τοῦ παραβαίνοντος τοῦς προηγουμένους θεσμούς, ἐν οἷς ὅμως τῇ συγκαταθέσει ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, τῶν ὀποντίων Λοκρῶν καὶ τῶν ναυπακτίων ἐποίκων, μεταβολαὶ ἐπιφυλάσσονται καὶ προγράμματα περὶ τοῦ ἐν τούτοις παρατηρητέου δικαστικοῦ τρόπου. Τὰ ἑσθαικῶτα ταῦτον καὶ τὰ δεδογμένα. Πρβλ. Ἡρόδ. Β. 4. 133, 151.

Καὶ μιᾶ ἀντιστοιχεῖ ἀκριβῶς τῷ ἀρνητικῷ οὐδεμιᾶ μηδεμιᾶ καὶ σημαίνει καὶ μόνον μιᾶ τέχνη καὶ μηχανῆ. Πρβλ. Ἀρτουγγίου Ἀρθρολογίαν I, σ. 136.

Εἰ ὁ πνευματισμὸς ἐν τῷ Ὀποντίων ἀπλῶς γρη-

φικὸν παρόραμα ἐστίν, ὡς Κούρτιος παραδέχεται, δὲν τολμῶ νὰ ἀποφανθῶ. Ἡ δὲ συνέπεια μόνη μόλις ἐστίν ἐπαρκούσα, διότι καὶ κατωτέρω Ναυπακτίων γέγραπται, ἐνῶ ἀλλαχοῦ αἰεὶ Ναύπακτος, Ναυπακτιοὶ κεῖται.

Ὁ τύπος πλήθῃ (πλήθη) ἀντὶ πλήθος, πρὸς ὃν ὁ Οἰκονομίδης εὐστόχως ἐπάγει τὰ ἀνάλογα βλάβος βλάβη, πάθος πάθη, ἄκος ἄκη, δίψος δίψα, φαίνεται ἐνταῦθα κατὰ πρώτην φοράν. Ἐν τῇ πρώτῃ λοκρικῇ ἐπιγραφῇ εὐρίσκειται ἀντὶ τούτου πλήθους.

Τὸ ἄλλοθεν ἄγνωστον ῥῆμα παματοφαγεῖσται ἐξηγεῖ ὁ Οἰκονομίδης κατὰ τὴν ἐννοίαν ὀρθότατα διὰ τοῦ δημόσια εἶναι. Ἀλλὰ πάντως οὐκ ὀρθῶς ἀπορρίπτει τὴν παρὰ τὸν ἄμα κτήμα καὶ φαγεῖν ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν πρῶτον ἐκ τοῦ παματοφάγος ὡς παρὰδοξον καὶ ἀνάξιον, πειράται δὲ τὴν ἐκ τοῦ πάμα καὶ ἀγειν, ἀγεισθαι. Δοξάζει δηλ. ὅτι ὁ γραφεὺς ἐξ ἀβλεψίας διὰ τὸ ὅμοιον τῆς προφορᾶς ἔθηκεν ὡς πρότερον ἐν τῷ Ναυπακτίων F ἀντὶ τοῦ υ, οὕτως ἐνταῦθα φ ἀντὶ τοῦ F, παματοφαγεῖσται ἀντὶ παματοφαγεῖσται. Ἄ δὲ πρὸς σύγκρισιν ἐπάγει ῥήματα συλλαγωγεῖν καὶ λαγυραγωγεῖν δὲν ἀρμόζουσι, διότι ἐν αὐτοῖς τὸ πρῶτον τῆς συνθέσεως μέρος ἐμπεριέχει ὀριστικώτατα τὴν ἐννοίαν τῆς λείας. Τούναντιον δὲ ὁ Κούρτιος διὰ τὴν ἐκ τοῦ φαγεῖν παρὰ τὸν παρὰδοξον τὸ ἡσιόδειον βασιλῆος δωροφάγοι, ὧ δυνάμεθα νὰ προσδώμεν καὶ τὸ ἀττικὸν κατεδηδοκέναι τὰ πατῶρα.

Μεταβολαὶ ἐπὶ τῶν γενομένων θεσμῶν συγχωροῦνται τῇ συγκαταθέσει ἐκατέρων τῶν συμβαλλομένων μερῶν, τῶν Ὀποντίων καὶ τῶν ἐποίκων ἐν Ναυπάκτῳ. Παρὰ τοῖς τελευταίοις ἀποφασίζει περὶ τούτου ἡ πλειονότης—Ναυπακτίων τῶν ἐπίφοιτων πλήθῃ.—Προϋποτίθεται ἄρα ἐθνοσυνέλευσις συμπάντων τῶν ἐποίκων. Παρὰ δὲ τοῖς πρώτοις (τοῖς Ὀποντίοις) παρ' οἷς ἀποφασίζει οὐχὶ ἡ πλειονότης συμπάντων τῶν Ὀποντίων (Ὀποντίων πλήθῃ), ἀλλ' ἡ τῶν χιλίων Ὀποντίων (Ὀποντίων χιλίων πλήθῃ), ἄλλως ἔχει. Κατὰ ταῦτα τοῖνυν οἱ κυρίαρχοι ἄρχοντες ἐν Ὀποῦντι ἦσαν οὐχὶ ἡ κοινότης πάντων τῶν πολιτῶν ἀλλὰ συνέλευσις χιλίων ἀνδρῶν, ἀριστοκρατικὴ ἐπιτροπὴ, ὑπερ συνάδει ἄριστα οἷς γινώσκωμεν περὶ τοῦ πολιτεύματος τῶν Ὀποντίων, παρ' οἷς ἤρχεν ἀριστοκρατία ἐξ ἐκατὸν φυλῶν ἑλικουῶν τὴν εὐγένειαν αὐτῶν μητρόθεν. Πολύβ. XII, 5. Πρβλ. Θουκ. Β. 4. 108. ἔνθα οἱ Ἀθηναῖοι ἐκατὸν ἀνδρας τοὺς πλουσιωτάτους ὡς ὁμήρους ἀπέπεμπον. Βοικχ. Ἐρμηνευτ. εἰς Πινδ. ὈΔ. IX σ. 185.

Παρομοίως ἀριστοκρατικῆς συνέλευσις ἐκ χιλίων πολιτῶν ἀπαντῶμεν ἐν τῇ ἐν Ἰταλίᾳ Λοκρικῇ ἐποικίᾳ τοῖς ἐπιζεφυρίοις Λοκροῖς κατὰ Πολύβ. XII, 46 καὶ ἐν Κολοφῶνι κατὰ Θεόπομπον καὶ Διογένη

ἐκ Βαβυλωνος Ἄθην. XII, σ. 526 e, ἐν Ἀκράγαντι Διογ. Λαέρτ. VIII, 66, ἐν Ρηγίῳ Ἡράκλειτον Ποντικῆ. 25' ἐν τῇ αἰολικῇ Κύμῃ αὐτόθι κεφ. 11.

Ὁ τῆς προτάσεως ταύτης ὅρος, ὅτι παρὰδοξοῖς τις τῶν θεσμῶν ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ζημιούται δι' ἀτιμίας καὶ δημεύσεως τῆς περιουσίας, εὐρίσκειται καὶ ἐν ἄλλοις παραπλησίαις μνημείοις, μάλιστα δ' ἐν τῷ δευτέρῳ ἀθηναϊκῷ ψήφισματι περὶ τῆς ἐποικίας Βρέας Στ. 20—26 κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὰς κατὰ τὸν Βοϊκίον συμπληρώσεις ὑπὸ τοῦ Εὐστρατιάδου ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς ἐπὶ τοῦ Ἐρεχθίδου ἐπιτροπῆς 1853 σ. 20, 21. «Ἐάν δὲ τις ἐπιψηφίσῃ παρὰ τὴν στήλην ἢ ρή[τωρ] ἀγορεύῃ [ἢ] προσκαλεῖσθαι [ἢ] ἐγγεῖρη, ἀφαι[ρεῖσθαι] ἢ λίσιν τι τῶν ἐψηφισ[μένων], ἄτιμον [ἢ] εἶναι αὐτὸν καὶ παῖδα; τοῦ; ἐξ [αὐτοῦ] καὶ τὰ χ[ρήματα] δημόσια εἶναι καὶ τῆς [θεοῦ] τὸ ἐπίδεκα[τον], ἐάν μὴ τι αὐτοὶ οἱ ἀποικ[οι] περὶ σφῶν δέονται.» Πρβλ. καὶ τὰ Πιττάκου ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. Ἀρ. 1, 103 σ. 461 Ἀρ. 1, 1036, σ. 687 Ἀρ. 1, 616 σ. 961, Ραγκαθῆ Ant. Hell. II. σ. 403 Ἀρ. 785^b. Σαυππίου Berichte der Sächs. Gesell. d. W. 1853 σ. 42 κέξ. Βοικίου Monatsber. der Berl. Akad. 1853. Böhneke Δημοσθ. Λοκ. ὑπερ. σ. 334—364.

Ὅτι ἐν τῇ ἡμετέρῃ ἐπιγραφῇ καὶ ἐν τῷ περὶ Βρέας ψήφισματι μόνον δίκην ἕρου προστέθειται, ὅτι μεταβολαὶ συγχωροῦνται τῇ θελήσει ἀμφοτέρων τοῦτο ἀλλαχοῦ προστέθειται πολλάκις ὡς ἰδιαίτερος ῥητὸς ὅρος. Οὕτως ἐν τῇ συνθήκῃ μεταξὺ Λάτου καὶ Ὀλοῦντος; C. I. G. Ἀρ. 2, 554 στ. 81. «Εἰ δὲ τί κα δόξη ταῖς πόλεσι [βω]λευσα[μ]έναις [χρήσ]ιμον εἶμεν ἐπιγράψαι ἔνοινον καὶ ἔνορκον ἔσ[τ]ω. Ἐν τῇ συνθήκῃ τῶν Ἰεραπυτνικῶν μετὰ τινος; ἐξ αὐτῶν ἀναχωρησάσης ἐποικίας. Ἀρ. 2, 555 στ. 8. καὶ δὲ τί κα δόξη βωλευομέν[οις] ἐπὶ τῷ κοινῷ συμφέροντι ἐπιδορθῶσαι ἢ ἐξελῶν ἢ ἐνθελῶν, μὴ ἔνορκον ἔστω· ὅτι δὲ ἐ[πι]γράψωμεν, ἔνορκον ἔστω καὶ ἐν[ο]νιον. Ἐν τῇ συνθήκῃ μεταξὺ Ἰεραπύτνης καὶ Πριανσοῦ Ἀρ. 2, 556 στ. 74 καὶ δὲ τί κα δόξη ἀμφοτέραις ταῖς πόλεσι βωλευομέναις ἐπὶ τῷ κοινῷ συμφέροντι διορθῶσαι, κύριον ἔστω τὸ διορθῶθέν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν ἄλλαις συνθήκαις Πρβλ. Θουκ. Β. 5, 18, 41, 23, 6. 47, 12.

Τῶν καλειμένῳ εὐθὺς δ' ὕστερον τῷ ἐγκαλειμένῳ ἄνευ κράσεως ἀντὶ τῶν καλουμένων, τῷ ἐγκαλειμένῳ ἐκ τοῦ ἐγκάλειμ—ἐγκαλέω ἐστίν ἐν ἀμφοτέραις ταῖς Λοκρικαῖς ἐπιγραφαῖς τὸ μόνον παράδειγμα τοιοῦτου τύπου ἀντιστοιχοῦντος τῷ βοιωτικῷ αἰολισμῷ· οὐ ἕνεκα ὁ Οἰκονομίδης νομίζει ὅτι τὸ ἐγκαλειμένος προῆλθε πρότερον ἐκ τοῦ ἐγκαλεόμενος, ὑπερ δυσκόλως παραδεκτόν.

Ὅσον δὲ περὶ τῆς ἐνοίας, ἢ τοῦ Οἰκονομίδου πα-

ράφρασις «τῷ ἐγκαλειμένῳ ἐπιθεῖναι τὴν ζημίαν τὸν ἄρχοντα» οὐδεμιᾶς χεῖρὸς ἀντιλογίας. Τὰν δίκαν δόμεν σημαίνει οὐχὶ ζημίαν ἐπιθεῖναι· ὡσαύτως δὲ δὲν πρόκειται ἐνταῦθα εἰσέτι περὶ τούτου, ἀλλὰ πρῶτον περὶ τοῦ δικαστικοῦ τρόπου ὡς πρὸς τὴν κατηγορίαν, ὡς δῆλον ὅτι ἐγκαλειμένος ὁ κατηγορούμενός ἐστιν, οὐχὶ δ' ὁ ἔνοχος ἀποδειχθεὶς· δίκη σημαίνει ἐνταῦθα φανερώς actio, τὸ δὲ δίκαν δόμεν περὶ τοῦ ὑπαλλήλου λεγόμενον actionem dare, ἐκτιθέσθαι τὴν ὑπόθεσιν πρὸ τοῦ δικαστηρίου. Ἐτερον χωρίον, ἔνθα τοιοῦτό τι ἀπαντᾷ, ἀγνώω. Ἀλλ' ἡ σημασία γλωσσικῶς ἐστὶ λίαν ὀρθή, προϊούσα ἐνταῦθα καὶ ἐκ τῆς συνεχείας. Πρβλ. δίκην κληροῦν Meier καὶ Schömann Att. Proc. σ. 610. Παρεμφερῆς πῶς καὶ ὁ τεχνικὸς ὅρος δοῦναι τὴν ψήφον ὁ συχνάκις ἐν ἐπιγραφαῖς ἀπαντῶν π. χ. Ραγκαθῆ Ant. Hell. Ἀρ. 443, στ. 46, Ἀρ. 447, στ. 52, Ἀρ. 526, στ. 11. Ὁμομαστὸν μόνον ἐστίν, ὅτι ἐνταῦθα παθητικῶς φέρεται τῶν καλειμένῳ καὶ οὐχὶ πολὺ μᾶλλον τῶν καλέειν τι. Ἀλλὰ διότι πρότερον ἀμέσως περὶ τοῦ παραβαίνοντος τοῦς θεσμούς γίνεται λόγος, οὗτος δὲ κατηγορεῖται, εὐνόητος ἢ τοῦ παθητικοῦ χρῆσις· τὰν δίκαν δόμεν ἐνταῦθα ἴσον τῷ ἀγειν τὸν κατηγορούμενον πρὸ τοῦ δικαστηρίου.

Τοῦτο δὲ πρέπει νὰ συμβῆ ἐντὸς 30 ἡμερῶν, ἀν τῷ ἐν ἀρχῇ ὄντι τασαῦται ἡμέραι ἐκ τοῦ χρόνου τοῦ ὑπουργήματος αὐτοῦ ὑπολείπονται. Εἰ δὲ μὴ, ἢ ἐξέλεγχις τῆς ὑποθέσεως μεταβιβάζεται εἰς τὸν διάδοχον. Εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ὅτι ἐντεῦθεν ἐξάγεται, ὅτι ἐν τῷ τότε χρόνῳ τοῦλάχιστον ἢ ἀρχῇ περὶ ἧς ἐνταῦθα πρόκειται μετηλλάσσοτο ἀναμφιβόλως κατ' ἔτος, ἐνῶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Πολιτείᾳ αὐτοῦ (III, 11, 1) ἀναγγέλλει, ὅτι ἡ μεγίστη ἀρχὴ ἐν Ὀποῦντι ὁμοίᾳ ἦν στρατηγία αἰδίου.

Αἶ κα μὴ διδῶ. Καθ' ἣν περίπτωσιν ἡ ἀρχὴ οὐκ εἰσῆγεν ἐν καιρῷ τῷ δέοντι τὴν κατηγορίαν πρὸ τοῦ δικαστηρίου ἐλάμβανε τὴν τοῦ παραβάντος τοῦς θεσμούς; ζημίαν, ὡς παρόμοιοι ὅροι πολλάκις ἀπαντῶσι. Πρβλ. C. I. G. Ἀρ. 2, 161, στ. 16.

Τὸ μέρος—τὸν νόμιον. Δύσκολος πρότασις. Καὶ πρῶτον μὲν φαίνεται τὸ μέρος ἔχον σημασίαν πάντῃ μοι ἄλλοθεν ἄγνωστον μέχρι τῆς ἐπιρροῆς τῆς τῶν Ρωμαίων δικαστικῆς γλώσσης—μέρος δικαστικῶν (pars). Δεύτερον δὲ ζητεῖται πῶς νοητέον τὸ METAFOKIATAN. Ὁ Οἰκονομίδης ἀναγινώσκει μετὰ Φοικιατῶν καὶ παραφράζει ἐτὸ μέρος (la parte) μετὰ τῶν οἰκετῶν διομόσαι τὸν ὄρον· χωρὶς νὰ ἐννοήσωμεν αὐτὸν πῶς σκέπτεται περὶ τῶν πραγμάτων. Ὁ Κούρτιος ἀνεξηγήτως ἔγραψε μεταφοικιατῶν ὅπερ ἀκατάληπτόν μοι ἐστίν. Ἀμφιβάλλω δὲ πρὸς τούτοις, ὅτι ἀντὶ τοῦ μεταφοικος ὁ τύπος μεταφοι-

καὶ αἰτίας ἐκεῖτο. Τοιγαροῦν ἐξηγήσωμεν τὴν πρότασιν κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν μετὰ *Φοικιατῶν*. *Φοικιάτας*, οἰκιάτας, οἰκιάτης ἐστὶν ἀναμφιβόλως = οἰκέτης. Ἡσυχ. οἰκίτης· ὠνήτης δούλος. Μ. Ἐτ. 698. 11. «δύναται οὖν ὡσπερ οἰκία οἰκιάτης, οὕτω κτλ.» Στ. Βυζάντ. ἐν τῇ λ. οἶκος· ὁ οἰκίτης οἰκίτης, ὡς ἀστὸς ἀστειός, καὶ οἰκὸς παρὰ τὸ οἶκος, οἰκία καὶ οἰκιάτης κατὰ πλεονασμὸν τοῦ α ἀπὸ τοῦ οἰκέτης. Ὁ οἰκέτος ἄρα ἐστὶν, ὁ ἀνήκων τῇ οἰκίᾳ καὶ μάλιστα ἐν τῇ ἡμετέρῳ χωρίῳ ἀπλῶς ὁ ἐλεύθερος οἰκέτος, ἄτε μὴ ἐπιτετραμμένου ὄντος τοῦ ὅρκου τῷ δούλῳ· *διομόσαι* ὅρκον ἐννοητέον ἀναμφιβόλως ὡς ἐν Ἀθήναις, ὅν τὰ δικαστικὰ κόμματα ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς δικῆς ὤμων τὴν *διομοσίαν*, ἐνθα ἐν Ἀθήναις βεβαίως τὸ μέσον διόμνησθαι σύνθημα ἦν, οὐδεμία δὲ ὑπεστὶν αἰτία τοῦ μὴ παραδεχθῆναι τὸ ἐνεργητικὸν ὑπὸ τὴν αὐτὴν σημασίαν. Ὁ Σοφοκλῆς δὲ χρῆται τῷ *διομνύσαι* καὶ *διόμνησθαι* ἀδιαφόρως.

Τεθεῖσθαι τοῦτο ὡς βέβαιον, τί σημαίνει τὸ μέρος μετὰ τῶν οἰκετῶν (μετὰ *Φοικιατῶν*) *διομόσαι* ὅρκον τὸν νόμιμον; Εἰ μὲν κατὰ τὰς λέξεις, τοὺς οἰκέτας συνδιομόσαι τὸν νόμιμον ὅρκον, οὐδὲν ἐγὼ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἀρχαιότητι τοιοῦτό τι ὅμοιον οἶδα— τοὺς οἰκέτας τούτους εἶναι βοηθοὺς ἐν τῷ ὅρκῳ Διόπερ ἀγνοῶ, ἀν τὸ μετὰ *Φοικιατῶν* ἐκφράσις ἐπισημασμένη καὶ ἀνεπιτήδευτος ἐστὶν ἀντὶ τοῦ ἐπι παρουσίας τῶν οἰκετῶν ἢ οὐ; ὡς γνωστὸν ἔθος ἦν ἐν τῷ ὅρκῳ οὐ μόνον ἐκυτοῦς καὶ ἄψαξαν τῆς οἰκίας ἢ τὸ γένος ἐν περιπτώσει ἐπιπορίας ν' ἀρῶνται, ἀλλ' ὅπως τὸν ὅρκον πανηγυρικώτερον καταστήσωσι νὰ παραστῶνται μάλιστα καὶ τοὺς παῖδας. (Πρόβλ. Hermann Gottesdienstl. Alterth. § 22, 15) ἐν ὁδρίαν. Ἐνῶ οὐδὲν περὶ τοῦ δικαστηρίου λέγεται ἐκτίθεται ὁ τρόπος τῆς ψηφοφορίας, ὅστις ἐγένετο μυστικῶς ἐν ὁδρίᾳ καὶ τοὺς τῶν ὑποκνημιδίων Λοκρῶν θεσμούς. Ἐντεῦθεν δὲ συνάγεται πάντως, ὅτι τὸ δικαστήριον συνεκροτεῖτο ἐξ ἀριθμοῦ μελῶν μᾶλλον ἢ ἦττον μεγάλου. Ἰπποῦργον ἴσως ἐν Ὀποῦντι οἱ χίλιοι ὡς σῶμα δικαστικόν, ἀλλ' ἐν Ναυπάκτῳ τὸ σύνολον τῶν ἐποίκων; ὁδρία ἐστὶν ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἄττικοῖς συγγραφεῦσιν οὐχὶ σπανίως ἢ κάλπῃ, ἢ ἄλλως ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καθίσκος καὶ κάδος ἢ ἀμφορεύς λεγομένη. Ξεν. Ἑλλ. 1, 7, 9.

Τὸ *φάριζον* διπλοῦν φέρει ζ, ἐν λίαν μικρὸν ἐν τῷ πέρατι τοῦ 20 στίχου, ἐν δὲ μεῖζον ἐν ἀρχῇ τοῦ 21, διότι ἡ λέξις διηρέθη μεταξὺ τῶν δύο στίχων. Πάντως δὲ ἐν μόνον ἦν. Ἀλλ' ὅμως εὐρίσκειται ἐν τινι ὄλως ἀκατανοήτῳ ἀποσπάσματι μιᾶς ἐπιγραφῆς ἐκ Λεβαδείας C. I. G. 1678^b, στίχ. 4 διπλοῦν ζ ἐν .ΕΙΠ. ἴσως Ἀ' ἐξέλιπ[ος].

Στ. 21. ΚΑΙΤΟ παρόραμά ἐστὶν αὐτὸ ΚΑΤΤΟ. Πρόβλ. κατὰ τὸ θέμιον, κατὰ τὸν θεμὸν ἐν τῇ χαλκῇ

ἐπιγραφῇ ἐκ Τεγέας, ἣν ὁ Εὐστρατιάδης ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφ. τευχ. 13, σ. 341 κέξ. 1869 μετέδωκε. Πρόβλ. Κιρχωφίου Berl. Monatsber. 1870 σ. 51 κέξ.

Στ. 21. «Ταῦτά τέλειον εἶμεν χαλειεῖς τοῖς σὺν Ἀντιφάτῃ Φοικηταῖς.»

Μετὰ θαυμαστοτάτης βραχυλογίας προστίθεται ἐν τέλει, ὅτι οἱ αὐτοὶ θεσμοὶ οἱ ἐν τοῖς Ἰποκνημιδίοις ἐπικρατοῦντες ἰσχύουσι καὶ περὶ τῶν σὺν Ἀντιφάτῃ ἐρχομένων Χαλειῶν, ὅπερ ἡδύνατο νὰ συμβῇ ὑπὸ λίαν περιορισμένην ἔννοιαν. Διότι οὗτοι π. χ. οὐδέποτε ὑποχρεοῦνται δίκην λαμβάνειν ἐν Ὀποῦντι. Πῶς δὲ προστέθη τοῦτο ἐν τέλει χαλειῶν εἶπεν, διότι ἔδει τὸ Χαλειῶν ὡς ὁ Ὀποῦς νὰ συνοδεύσῃ τοὺς ἐποίκους αὐτοῦ τοῖς αὐτοῖς θεσμοῖς. Δυνατὸν, ὅτι Ἀντιφάτα ἄνευ τοιούτων ἤγαγεν εἰς Ναυπάκτον στίφος τι Χαλειῶν καὶ συνέταξεν αὐτὸ τοῖς ὑποκνημιδίοις Λοκροῖς, οὗ ἕνεκα καὶ βραχέως τὰς πρὸς τὴν μητρόπολιν αὐτῶν σχέσεις διὰ τῆς εἰς τοὺς αὐτοὺς θεσμοὺς παραπομπῆς ἐκανόνισε. Τοιοῦτον τρόπον ἐγράφη ἢ προσθήκη ἐν τῇ ῥήτρᾳ τῶν ὑποκνημιδίων ἐποίκων ἐν Ναυπάκτῳ, ἐνῶ ἐν αὐτῇ, ἥτις βεβαίως ἐν Ὀποῦντι ἐφυλάσσετο, οὐχί.

Ἡ παραδοχὴ, ὅτι οἱ Χαλειεῖς ὡς κυρίως ἐποίκοι ἐκ τοῦ Χαλειῶν ἐξήλθον ἐξηγεῖται ἴσως ἐντεῦθεν, ὅτι αὐτοὶ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ὑποκνημιδίους οὐχὶ ἐπίφοιτοι, ἀλλὰ μόνον Φοικηταί, κάτοικοι τῆς Ναυπάκτου καλοῦνται. Ὅτι δὲ τοῦτο συμβαίνει, διότι αὐτοὶ ὡς Λοκροὶ Ὀζόλαι μετὰ τῶν Ναυπακτιῶν ἐν ἔθνος συναπετέλου, ὡς ὁ Οἰκονομίδης ἐν σ. 26 δοξάζει, λίαν ἀμφιβάλω.

Ἡ μικρὰ διαμόρφωσις τοῦ ὕφους τῶν Λοκρῶν δεκνύεται πρὸς τούτοις καὶ ἐνταῦθα, ἐνθα ταῦτά *τέλειον* εἶμεν ἀντὶ τέλεια (:) λέγεται. Ἐπέδρασαν ἄρα γε ἐνταῦθα ἢ ἀναλογία πρὸς τὴν σύνταξιν τῶν ῥηματικῶν ἐπιθέτων; (Ἐπιτετα τὸ τέλος.)

B u r t s e o ὕ ρ γ ο ν .

Δ. ΧΑΛΣΙΟΥΤΗΣ.

Ο ΒΟΛΤΑΙΡΟΣ.

[Κατὰ τὸν WEBER.]

Ὁ Βολταῖρος εἶναι ὁ θεὸς τῆς εἰρωνείας, καὶ ἡμίθεος τῶν Γάλλων καὶ πάντων ἐν γένει τῶν γαλλίζοντων. Ὁ Λουκιανὸς οὔτε ἀνθρώπων φεῖδεται οὔτε φιλοσόφων, οὔτε θεῶν, ἀλλὰ τί εἶναι ὁ Ἕλληνας σατυρικὸς ἀπέναντι τοῦ ἥρωος τούτου, τοῦ ὁποῦντος ἢ εἰρωνεία εἶναι ἀνεξάντλητος, καὶ ὅστις τότε μάλιστα χλευάζει τί δηκτικώτερον ὅταν φαίνεται ὅτι ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ μετὰ σεβασμοῦ καὶ λατρίας; ὡς οἰωνός τοῦ μέλλοντος βίου του πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἕνεκα

ἀδυναμίας ἐβαπτίσθη ἀργά. Ἐν τῷ σχολείῳ ἦδη εἰς τῶν διδασκάλων του, Ἰησοῦτες, τῷ εἶπε· Ταλαίπωρε, σὺ θὰ γείνης μίαν ἡμέραν ὁ ἀρχηγὸς τῶν θειστῶν ἐν Γαλλίᾳ. Ὁ Βολταῖρος ἦτο καταλληλότατος διὰ τοὺς Γάλλους, καὶ τὴν σήμερον ἀκόμη ἀναγινώσκονται καὶ θαυμάζονται τὰ συγγράμματα αὐτοῦ. Συνεπεία τοῦ θαυμασμοῦ τούτου εἶναι ὅτι ἐν τινι δημοπρασίᾳ τῷ 1812 ἐν Λονδίῳ ἐπωλήθη ἡ βιβλῶς του ἀντὶ 1650 λιρῶν στερλινῶν.

Ἐνῶ ἐν Γερμανίᾳ ὁ Βολταῖρος δὲν θεωρεῖται ἐξοχος ἱστορικὸς, ἐν Ἀγγλίᾳ θαυμάζεται καὶ ὡς ἱστορικὸς δεινός, καὶ ὁ Ρόβερτσὼν καὶ ὁ Γίββων ὁμολογοῦσιν ὅτι πολλὰ παρ' αὐτοῦ ἔμαθον.

Οἱ ἱστορικοὶ τῆς Γερμανίας θεωροῦσι τὴν εἰρωνεῖαν ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν σοβαρότητα τῆς ἱστορίας· ἀλλὰ καλῶς ἐξεταζομένου τοῦ πράγματος τί ἄλλο εἶναι ἢ ἱστορία ἢ μία σάτυρα τῆς ἀνθρωπότητος; Ἐν τοσούτῳ ὁ μέγας Φριδερικός ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας, ἦτο εἰς τῶν ἐνθερμότερων θαυμαστῶν τοῦ Βολταῖρου.

Ἡ πρὸς τὸν περίγελον καὶ τὴν εἰρωνεῖαν τάσις τοῦ Βολταῖρου κατέστησεν αὐτὸν τὸν ἐθνικὸν ἄγιον τῆς Γαλλίας καὶ τὸν ἡμίθεον τοῦ Σολομῶντος τῆς Ἄρκτου (τοῦ Φριδερικοῦ τῆς Πρωσίας), ὅστις ἐθεώρει τὰ ἴδια αὐτοῦ ποιήματα ῥυπαρὰ ἐνδύματα, τὰ ὅποια ἐπρεπε νὰ καθάρσῃ ὁ φίλος του Βολταῖρος.

Ἄν καὶ ὁ Φριδερικός πολὺ περισσότερο ὑπεχώρει εἰς τὸν ποιητὴν παρ' ἑτι ὁ ποιητὴς εἰς τὸν βασιλέα, μ' ὅλον τοῦτο δὲν ἔλειψε νὰ γράψῃ τῷ 1859 πρὸς τὸν Βολταῖρον· «Ἐάν ἦσαι φρόνιμος κατὰ τὸ 70 ἔτος τῆς ἡλικίας σου, πρέπει νὰ μάθῃς τὸ ὕφος νὰ μοι γράψῃς· πρέπει νὰ ἐννοήσῃς ὅτι ὑπάρχουσι θεμιτὰ ἐλευθερία καὶ ἀπαράδεκτοι αὐθάδεια. Ἐάν δὲν εἶχες νὰ κάμῃς μὲ ἀνθρώπων μωρὸν, θαυμαστὴν τῆς εὐφυΐας σου, βεβαιώθητι ὅτι δὲν θὰ τὴν ἐγλύτῳνας τόσον εὐθηνά.» Ὁ Βολταῖρος δὲν ἐλησμόνησε τὴν συμπεριφορὰν τοῦ βασιλέως πρὸς αὐτὸν, καὶ πολλάκις ἐξεφράζετο ὅτι τὸν διαβαλεμένον ἐκείνον Σολομῶντὰ δὲν θέλει πλέον νὰ ἴδῃ οὔτε ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ οὔτε ἐν τῷ ἄλλῳ. Καὶ ὅμως ἡ ἀλληλογραφία μεταξὺ τῶν δύο τούτων μεγάλων ἀνδρῶν τοῦ 18ου αἰῶνος ἐξηκολούθησε σχεδὸν ἄνευ διακοπῆς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1736 μέχρι τοῦ 1778.

Ὁ Βολταῖρος εἶναι ὁ μέγας Ἀλέξανδρος τῆς γαλλικῆς φιλολογίας, ὅστις ἐσπευδεν ἀπὸ κατακτῆσεως εἰς κατάκτησιν χωρὶς νὰ γνωρίζῃ κἀν ἀκριβῶς τὰς ἐπαρχίας, τὰς ὁποίας ἐκυρίευσεν. Συνέλεγεν ὕλην ἀφθονοῦ καὶ ῥίπτων αὐτὴν ἐπὶ τοῦ χάρτου, ἐξεμεταλλεύετο αὐτὴν διὰ νὰ λάβῃ κοσμήματα καὶ πολύτιμα θῶρα παρὰ ἡγεμόνων καὶ ἡγεμονισκῶν. Οἱ ἀρχαῖοι ἐξύμουν τὴν πενίαν ὡς μέσον τῆς ἀνεξαρ-

τησίας· ὁ δὲ Βολταῖρος ἐπροτίμα τὸν πλοῦτον, καὶ κατὰ τοῦτο νομίζομεν συμφωνοῦσι μετ' αὐτοῦ οἱ πλείστοι τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ ἀλλόκοτον μῖσος τοῦ Βολταῖρου κατὰ τῆς θρησκείας καὶ τοῦ κλήρου δὲν ἦτο ἐστερημένον προσωπικότητος, καὶ ἐν τέλει κατήντησε μονομανία.

Ὁ Βολταῖρος συνέχευε χριστιανωσύνην μὲ παπωσύνην· τὸ δὲ καθαρὸν πνεῦμα τῆς ἁγίας Γραφῆς οὐδέποτε ἐνόησε. Πᾶς χλευασμὸς τῶν θείων κατεγοήτευσε τὸν ἀντίθρησκον τοῦτον πατριάρχη, διότι ἐβλεπεν ἐν αὐτῷ τὸν καρπὸν τοῦ σπόρου, ὃν αὐτὸς εἶχε σπείρει. Ὁ Γάλλος ποιητὴς Γυβέρτος, ὅστις ἐπὶ πέντε ὄλας ἡμέρας ἐξενίσθη βασιλικῶς ἐν τῇ ἐν Φερναί μεγαλοπρεπεῖ ἐπαύλει τοῦ Βολταῖρου χωρὶς νὰ ἴδῃ κἀν τὸν περίφημον ἄνδρα, ἄφησεν ἀναχωρῶν ἐπὶ τῆς τραπέζης τὸ ἐπισκεπτήριόν του μὲ τὰς ἐξῆς λέξεις· «Ἡλιθίον εἰς τὸ μέρος τοῦτο νὰ ἴδω τὸν Θεὸν τῆς εὐφυΐας, νὰ συνδιαλεχθῶ μετ' αὐτοῦ καὶ νὰ μάθω παρ' αὐτοῦ πολλὰ· ἀλλ' εἶναι καὶ αὐτὸς ὡς ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ εὐχαριστίᾳ· τὸν τρώγομεν, τὸν πίνομεν ἀλλὰ δὲν τὸν βλέπομεν.» Ἐπὶ τῆς εὐφροσύνης ἀσεβείας! ἀνεφώνησεν ὁ Βολταῖρος ἀναγνοῦς μ' εὐχαρίστησιν τὰς ἀσεβεῖς λέξεις τοῦ Γυβέρτου.

Πολλάκις ἐπανελάμβανεν ὁ Βολταῖρος· «Ἦτον ἀνάγκη δώδεκα ἀνδρῶν διὰ νὰ εἰσαχθῶσι τὸν χριστιανισμόν· θὰ ἀποδείξω ὅτι εἷς καὶ μόνος ἄρκει νὰ τὸν καταργήσῃ.» Μὴ ὑποφέρων τὴν ἀσεβείαν του ὁ Ἄγγλος Young τῷ ἀπέτεινεν ἐν τινι συναναστροφῇ ἀναφερόμενος εἰς τὸ ἔπος τοῦ Μίλτωνος τὸ ἐξῆς διστίχον. Εἶσαι τόσον ἀσεβής, χλευαστὴς καὶ δόξος, ὥστε ταυτοχρόνως εἶσαι καὶ Διάβολος καὶ Ἄμαρτια καὶ Θάνατος *).

Ὁ Βολταῖρος κηρύττει τὴν ἰσότητα, καὶ ἐν τούτοις τὴν ἀπαττρέφετο ὡς ὁ ὑπεροπτικώτερος τῶν εὐγενῶν. Ἐάν ἦτο φίλος τῆς ἰσότητος διατί ἔθετε κάτωθεν τοῦ ὀνόματός του τὸν τίτλον· *Gentilhomme du roi*;

Προσεποιεῖτο ὅτι καὶ αὐτὸν τὸν θρόνον περιφρονεῖ, καὶ ἐν τοσούτῳ ἦτον ὁ ποταπώτερος κόλαξ τῶν μεγάλων· ἐπὶ δύο ἔτη ἔζησεν ἐν Ἀγγλίᾳ ἀνεξάρτητος, ἀλλ' ἅμα ἐβλεπεν Ἐλβετοὺς ὠμίλει πρὸς αὐτοὺς περὶ τῆς ἐπαύλειός του καὶ ἔλεγεν ὅτι ζῆ εἰς τὰ κτήματά του. Ἠγάπα δὲ πρὸς τούτοις κατ' ὑπερβολὴν καὶ τὴν ἐθιμοταξίαν.

Ὁ μεγαλείτερος πόθος τοῦ Βολταῖρου ἦτο νὰ τρώγῃ ἐνίοτε εἰς τὴν βασιλικὴν τραπέζαν καὶ νὰ πλησιάσῃ τὸν βασιλέα Λουδοβίκον, ὅπως ὁ Ὁράτιος καὶ ὁ Βιργίλιος ἐπλησίαζον τὸν Αὐγουστον· διὸ καὶ ἐκολάκευε τὴν πανίσχυρον κυρίαν Πομπαιδοῦρ· ἀλλ' ὅμως οὐδέποτε ἠξιώθη τῆς τιμῆς ταύτης. Ἐξόμενοι

*) Ἡ Ἄμαρτια καὶ ὁ Θάνατος εἶναι ἐν τῷ ποιήματι τοῦ Μίλτωνος οἱ δύο θυρωροὶ τῆς Κολλήσεως.

τὸν βασιλέα, καὶ περιστανομένου τοῦ μελοδράματός του, τοῦ ἐπιγραφόμενου «Ὁ ναὸς τῆς δόξης, ἢ ἐν ᾧ ἀπεικονίζετο ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ κολακευτικῇ μορφῇ τοῦ Τραϊανού, ἠρώτησεν ἕνα τῶν ὑπακιστῶν· «Ὁ Τραϊανὸς εἶναι εὐχριστημένος;» Ὁ βασιλεὺς οὔτε ἐστράφη, καὶ οἱ ἀλλοιοὶ ἠπόρησαν ἐπὶ τῇ ἐρωτῇ. Ἄνευ τῆς ψυχρότητος ταύτης καὶ ἀδικιοφροσύνης τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου πρὸς τὸν Βολταίρον, περὶ οὗ ἔλαγον ὅτι εὐρίσκειται ἐν τῇ θύσει του, οὐδέποτε ἕως θὰ εὐτύχει ἡ Γερμανία νὰ ἴδῃ τὸν μέγαν ποιητὴν ἐν Βερολίνῳ.

Ὁ ζωγράφος Οὐβερς δὲν εἶχεν ἄδικον ἀπεικονίσας τὸν Γάλλον φιλόσοφον ἀναβάνοντα en robe de chambre καὶ en pantoufles ἐπὶ τοῦ Πηγάσου.

Ὁ Βολταίρος εἶχεν ὅλα τὰ ἐλαττώματα τῶν πλουσίων, ὁ δὲ Ρουσσώ, καὶ ἐν ἐγένετο τροφодότης στρατευμάτων, οὐδέποτε ἤθελε κερδίσει 800 χιλιάδας ταλλήρων. Ὁ κύτοκράτωρ τῆς Ἀυστρίας Ἰωσήφ, ὃς τις ἦτο φίλος τῆς εἰρωνείας καὶ τῶν ἀστεϊσμῶν, διαβάνων διὰ τῆς ἐπαύλεως τοῦ Βολταίρου δὲν ἠθέλησε νὰ σταθῇ. Προσεβλήθη ἐκ τούτου ὁ ποιητὴς, ὃς τις μετὰ πολλῶν φίλων ἐπερίμενε τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ στραφεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπεν· «Ἴδου Γερμανός, ὃς τις τρέχει ὡς τρυφιδρόμος.»

Ὁ Βολταίρος ἤθελε νὰ θυμάζηται καὶ πολλάκις καὶ πρὸς ἐπισήμους ξένους, ἐπισκεπτομένους αὐτὸν, προσεποιεῖτο τὸν ἀσθενῆ. Μετέβη ποτὲ πλούσιος καὶ εὐγενὴς Ἄγγλος πρὸς ἐπίσκεψιν του. «Εἰπέτε ὅτι εἰμαι ἀδιάθετος.—Ἄς τὸν ἴδω καὶ ἀδιάθετος.—Εἰπέτε ὅτι πνέω τὰ λούστια.—Ὁ Ἄγγλος ἐπέμενε.—Εἰπέτε ὅτι ἀπέθανα.—Ὁ Ἄγγλος ἀπήτει νὰ τὸν ἴδῃ νεκρὸν τοῦλάχιστον.—Εἰπέτε, τέλος, ἀνέκραζεν ὀργίλως ὁ Βολταίρος, ὅτι μ' ἐπῆρεν ὁ διάβολος!» Ἐνώπιον ἐτέρου Ἄγγλου ἐπισκεφθέντος αὐτὸν ἐγύριζεν ὡς ἀγαλμα, καὶ ἐν τέλει εἶπεν· ἠἐπίσκεψις αὕτη κοστίζει 12 σολδία. Ὁ Ἄγγλος καταθέσας 24 σολδία ἐπὶ τῆς τραπέζης, εἶπεν ὅτι θὰ ἐπιστρέψῃ καὶ τὴν ἐπιούσαν.

Εὐχάριστος πολὺ ἐδέχετο τοὺς ἐπικινούντας καὶ θυμιάζοντας αὐτόν. Ἐπαρουσιάζετο εἰς τὸ γεῦμα ὅταν εἶχε προσκεκλημένους, μὴ λαμβάνων ὑπ' ἄψιν τὴν κοινωνικὴν αὐτῶν θέσιν, μὲ τὰ ἐνδύματα τῆς νυκτὸς καὶ μὲ καλύπτραν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς.

Ἦτο δὲ τόσῳ μάταιος, ὥστε περιστανομένου ποτὲ τοῦ δράματός του «Ἡ ὄρφανὴ τῆς Κίνας,» εἶπε πρὸς τινὰ σύμβουλον τοῦ στέμματος, ὃστις ἀπεκοιμήθη. Νομίζετε, κύριε, ὅτι εὐρίσκεισθε εἰς ἀκρόασιν παρὰ τῷ ἡγεμόνι;—Ὅχι, τῷ ἀπήντησεν ἐξυπνήσας ὁ σύμβουλος, ἀλλ' εἰς μίαν διδαχὴν.

Ἡ ἀποστροφή του (καὶ τὸ μίσός του) πρὸς τὸν Ρουσσώ ἦτο μεγάλη. Τὸν Ρουσσώ ἀνόμαζε πάντοτε ὠρολογιοποιὸν, ἀποτυχόντα Διογένη, ἀγυιόπαιδα, μικρὸν πίθηκα, μικρὸν τέρας, μωρὸν κ.τ.τ. Καὶ

τὴν τρομερὰν του ἀκόμη ἀσθένειαν (ληθίασιν) ἐχλεύαζεν, ὥστε ὁ γενναῖος Δαλαμβέρτος τῷ ἔγραψε μίαν ἡμέραν· «Ἔχετε παράπονα ἐναντίον τοῦ Ρουσσώ· πλὴν ὁ Ρουσσώ εἶναι δυστυχὴς καὶ ὡς ἐκ τῆς ἀσθενείας του καὶ ὡς ἐκ τῆς πενίας του καὶ ὡς ἐκ τοῦ χροακτῆρός του. Ἀφήσατέ τον ἡσυχον, καὶ εἰπέτε καὶ ὑμεῖς περὶ αὐτοῦ ὅ,τι εἶπεν ἄλλοτε ὁ ἀντιβασιλεὺς περὶ φυλακισμένου, ὃς τις καθ' ἐκάστην μετεχειρίζετο κλύσματα—εἶναι ἡ μόνη του εὐχάριστος. Πόσον μετριώτερα ἐκφράζεται ὁ Ρουσσώ, ὅταν λέγῃ· Ἄν ἀρκεῖ εἰς ποιητὴς νὰ ἔχῃ ἑκατὸν χιλιάδων φράγκων εἰσόδημα, διὰ νὰ ὀνομάζῃ τὸν αἰῶνά του τὸν πάντων ἄριστον.

Παράδοξος πολὺ ἦτο ὁ χροακτῆρ τοῦ Βολταίρου· ποτὲ μὲν ἦτο καλός, ποτὲ δὲ κακός· τὴν μὲν συγκαταβατικὸς, μετ' ὀλίγον πάλιν φθονερός· ἄλλοτε γενναϊόδωρος καὶ ἄλλοτε φιλάργυρος· νῦν μὲν ζηλωτὴς τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀρετῆς, κατόπιν δὲ αὐθάδης καὶ ἀσεβῆς χλευαστὴς καὶ ἀληθείας καὶ ἀρετῆς καὶ θρησκείας. Ἦτο δὲ πάντοτε ἡ εἰκὼν τῆς γαλλικῆς ζωηρότητος. Ὁ βιβλιοπώλης του μετὰ πρέλευσιν πολλῶν ἐτῶν τῷ ἔφερε λογαριασμὸν βιβλίων, ὅλων ἰδίων αὐτοῦ συγγραμμάτων, ἃ εἶχεν ἀγοράσει. Ἄπαξ, δὲ, τρεῖς τὸν ἀπέπεμψεν ὁ Βολταίρος· ἐπὶ τέλους, ἐπειδὴ ὁ βιβλιοπώλης ἐπέμενε καὶ ἐφώναζε, τὸν προσκαλεῖ εἰς τὸ σπουδαστήριόν του καὶ ἐκεῖ ἐνώπιον δύο φίλων του, τῷ καταφέρει δεινὸν ῥάπισμα εἰς τὸ πρόσωπον, καὶ ἐξέρχεται ἀφίμων ἀπολιθωμένους τοὺς φίλους του καὶ τὸν βιβλιοπώλην, ὃς τις πρηγορούμενος εἶπεν· «Ἄς ἦναι, τοῦλάχιστον τὸ ῥάπισμα τοῦτο προέρχεται ἀπὸ μέγαν ἄνδρα!»

Ὁ Βολταίρος εἶχε νοῦν καθαρὸν καὶ γνῶσιν τοῦ κόσμου μεγάλην, φιλοσοφικὴν ὅμως βαθύνειν δὲν εἶχε. Δυσκόλως ἐγένετο φίλος τινός, ἀλλ' ἔχθρος ἄσπονδος ἦτον ὅλων ἐκείνων, ὅσοι τῷ ἐναντιοῦντο ἢ ὅσοι δὲν ἐθεώρουν αὐτὸν τοιοῦτον, ὅποιον ἐθεώρει αὐτὸς ἐκυτόν. Μόνος ὁ γέρον ποιητὴς Πιρὼν δὲν ἐφοβεῖτο τὸ ὄξει αὐτοῦ ὀδόντας, καὶ μιᾷ ἡμέρᾳ ὅτε ὁ Βολταίρος ἐν τῇ ὀμιλίᾳ τῷ ἐπανελάμβανε συχνὰ τὴν προσφώνησιν· «Ψυχὴ μου!» ὁ Πιρὼν ὀργισθεὶς τῷ ἀπήντησε· Μὴ προσβολὰς, κύριε. «Γράφετε ἔπος, ἐξηκολούθησεν ὁ Βολταίρος· καὶ ποῖαν ὑπόθεσιν ἔχει τὸ ἔπος τοῦτο;—Καὶ ἐγὼ, τῷ ἀπήντησεν ὁ Πιρὼν, εὐρον αὐτὴν, ὡς ὑμεῖς, ἐπὶ τῆς Νέας Γεφύρας (Pont neuf)· ὑμεῖς μὲν ἐψάλλετε Ἑρρίκον τὸν Δ', ἐγὼ δὲ ψάλλω τὸν ἵππον του.» Ἀλλὰ καὶ ὁ Φρερὼν εὐφύεστατα ἀπέκρουσε πολλάκις τὰ βέλη τοῦ Βολταίρου. Ἀδίκως εἶχε κατηγορήσει ὁ Φρερὼν τὴν Μερόπην τοῦ Βολταίρου. Οὗτος ἔκαμε πολυτελῆ αὐτῆς ἐκδοσιν, ἐν ᾗ ὡς προμετωπίδα ἔθεσεν εἰκόνα περιστανοῦσαν ὄνον δάκνοντα στέφανον δάφνης. Ἀμέσως ὁ

Φρερὼν ἀνήγγειλε διὰ τοῦ τύπου τὴν ἐκδοσιν ταύτην προσθέσας καὶ τὸ «μετὰ τῆς εἰκόνας τοῦ ποιητοῦ.» Ὁ δὲ ποιητὴς (ὁ Βολταίρος) ἠγόρασεν ἐκ τῶν βιβλιοπωλείων ὅλα τὰ ἀντίτυπα διὰ νὰ μὴ διαδοθῶσιν.

Ὅπως δὴποτε ὅμως ὁ Βολταίρος εἶχεν ἔκτακτον ἱκανότητα, καὶ ὡς πρὸς τὴν εἰρωνείαν ἦτο ἀνώτερος πάντων τῶν συγχρόνων του. Ἀμέσως εὐρίσκει τὸ γελοῖον, καὶ σπανίως τὸν ἐγκατέλιπεν ἡ ἀβροφροσύνη· φλύαρος ὅμως ἦτον ἐνίοτε καὶ αὐθάδης ὡς σάτυρος. Τὰ κωμικά του συγγράμματα ὑπερέχουσι κατὰ πολὺ τῶν σοφῶν, καὶ ἡ ὠραία γλώσσά του αὐξάνει τὸ ἐλκυστικὸν τῶν εὐφωδῶν αὐτοῦ ἐπινοήσεων. Ἐν τοῖς ἱστορικοῖς αὐτοῦ συγγράμμασιν εἶναι ὀλίγον ἐπιπόλαιος, καὶ μάλιστα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Μεγάλου Πέτρου τῆς Ρωσσίας, διὰ τὴν ὁποῖαν ἐτέθησαν εἰς τὴν διάθεσιν του παρὰ τῆς αὐτοκρατορίας Ἑλισάβετ ὅλα τὰ αὐτοκρατορικὰ ἀρχεῖα. Ὡς δῶρον ἔλαβε παρὰ τῆς αὐτοκρατορίας ἀδάμκτας καὶ γουναρικά μεγάλης ἀξίας. Πολὺ καλλιτέρα εἶναι ἡ ἱστορία Καρόλου τοῦ ΙΖ', καὶ πρὸ πάντων ἡ γενικὴ ἱστορία (histoire générale), ἣτις δεικνύει τὴν βαθεῖαν τοῦ ἀνδρὸς πολυμαθείαν καὶ τὴν ἔκτακτον αὐτοῦ εὐφυΐαν.

Ὁ Βολταίρος ἀπέθανε τῷ 1778. Δώδεκα δὲ ἔτη μετὰ τὸν θάνατόν του ἐωρτάσθη ἐν Παρισίοις ἡ ἀποθέσις αὐτοῦ· τὰ ὄσπια του μετεκομίσθησαν ἐν μεγάλῃ πομπῇ καὶ παρατάξει εἰς τὸ Πάνθειον, ἐνθα τῷ ἀνηρέθη καὶ ἀνδριάς. Ἡ αὐτοκρατορὶσσα τῆς Ρωσσίας Αἰκατερίνη ἠγόρασε τὴν πολυτίμον αὐτοῦ βιβλιοθήκην. Ὅτι ὅλα τὰ συγγράμματά του δὲν εἶχον μεγάλην ἀξίαν ἐγνώριζε καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος, διότι λέγει πού τῶν ποιημάτων του· On ne va point à la postérité avec un si gros bagage!

I. II.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

ΙΕΡΕΜΙΟΥ Γ',

(1727.)

(Ἰδε φυλ. 804.)

§ α'. Τοῖς διαπλέουσι τοῦ τῆδε βίου τὸ πολυτάραχον πέλαγος, καὶ εἰς τοὺς εὐδίου καὶ ἀκυμάντους λιμένας τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας κατανησῆαι ἀσφαλῶς ἐπιεμένοις, οὐκ ἔνεστιν ἄλλως τοῦ σκοποῦ ἐγκρατέσι γενέσθαι, εἰ μὴ χρησαμένοις ὡς περ πλοῖω ἀσφαλεῖ τῇ ἱερᾷ καὶ ἀμωμήτῳ πίστει ἡμῶν, ναυπηγεθέντι ταῖς ἱεραῖς καὶ θεοπνεύστοις Γραφαῖς, καὶ

κυβερνήτην ἔχοντι αὐτὸν τὸν υἱὸν καὶ λόγον τοῦ Θεοῦ. Ὁ γὰρ τοιοῦτος πλοῦς ἀσφαλῆς τε καὶ εὐδίου καὶ διασώζει τοὺς πλωτῆρας ἀπὸ κινδύνων καὶ ναυαγίων τῆς ἀπιστίας καὶ τῶν αἰρέσεων ἡκιστα ἐκβολὴν ὑφορώμενος καὶ ζημίαν τοῦ πλοῦτος τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας. Διὸ καὶ τὸ σκευὸς τῆς ἐκλογῆς ὁ μακάριος Παῦλος Τιμοθέῳ γράφων «τοιαύτην τὴν παραγγελίαν παρατίθεμαι σοι.» φησὶ εἶνα στρατεύῃ τὴν καλὴν στρατείαν, ἔχων πίστιν, καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν, ἣν τινες ἀπωσάμενοι περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγησαν.» Τῷ ὄντι γὰρ ναυάγιον ὑφίσταται δεινὸν καὶ ὀλέθριον ὁ τῆς ὀρθῆς καὶ ὑγιούς πίστεως ἐκπεσὼν καὶ γυμνὸς καὶ πάντων ἔρημος ὑπολείπεται. Τί γὰρ τοῦ λοιποῦ σώματος ὄφελος τῆς κεφαλῆς διεσθαρμένης; Ὅθεν ὅσοι τῇ χριστεπωνύμῳ πολιτείᾳ σεμνύονται κατὰ πάσαν ἀνάγκην ὀφείλουσιν ἀποδέχεσθαι ἐν καθαρῷ ψυχῆς συνειδίῃ τὴν πάντων τῶν ἀγαθῶν μητέρα πίστιν καὶ ταύτην εἰσεθεῖναι ἐν ἀκραιότητι καὶ εὐθύτητι γνώμης, εἰδότες ἠλίκον τὸ τῆς ἀπιστίας βάρβαρον καὶ πόσον τὸ τῆς εὐσεβείας καὶ ὑγιούς πίστεως τεῖχος· καὶ ταύτην ὡς περ τροφὴν πνευματικὴν καθ' ἐκάστην προσφέρεσθαι, καὶ ἐπιδιδόναι κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, μηδὲ συγχωρεῖν τοῖς λογισμοῖς περιπίπτειν ὡς περ τινὶ λαβυρίνθῳ ταῖς τῶν ἑτεροδόξων καὶ ἀντιθέτων σοφιστικαῖς κακοτεχνίαις καὶ ἀπάταις λυμαινομέναις περὶ τὰ καίρια ἀλλ' ἐκτρέπεσθαι κατὰ τὴν ἀποστολικὴν εἰσήγησιν «τὰς βεβήλους κενοφωνίας καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως ἣν τινες ἐπαγγελλόμενοι [φησὶ] περὶ τὴν πίστιν ἠστόχησαν.» Καὶ γε εἰκότως· πίστεως γὰρ οὐκ οὐσης οὐδὲ γνῶσις ἐστίν· εἰ γε τὸ ἐκ τῶν ἰδίων λογισμῶν τικτόμενον γνῶσις οὐκ ἐστίν· «εἰ τις γὰρ δοκεῖ [φησὶν] εἰδέναι τι, οὐδέπω οὐδὲν ἔγνωκε καθὼς δεῖ γινῶναι.» διὸ κελεύει «μὴ ὀμῶσαι χωρεῖν πρὸς τοιοῦτους, ἀλλ' ἀποστρέφεσθαι τὰς ἀντιλογίας τῶν κωκοδόξων· ὅτι τῆς ὑγιούς ἐκβάλλουσι πίστεως, καὶ οὐκ ἀφίαισιν ἐστάει βεβαίως ἐπὶ τῆς ἀρραγοῦς πέτρας. Ὁ μὲν τοι στερεὸς θεμέλιος τοῦ Θεοῦ ἔστηκε [φησὶ], εἰ γὰρ πῆξιν λαβόντες ἐν τῇ εὐσεβείᾳ καὶ δογματῶν ὀρθότητι, οὐ μόνον οὐδὲν πάσχουσιν ὑπὸ τῶν ἀπατεῶνων, ἀλλὰ καὶ θαυμάζονται ὡς κατὰ τὸν χρυσοῦρῆμονα Ἰωάννην. Οὐς οὔτε ποταμοὶ, οὔτε ἄνεμοι φρασπύοντες δυνήσονται τι παραλυμήνασθαι. Ἐπεὶ οὖν ἀναγκαῖον παντὶ εὐσεβεῖ χαλινὸν ἐπιθεῖναι τοῖς λογισμοῖς καὶ μὴ υπερβαίνειν τοὺς ὄρους καὶ τὰ μέτρα τὰ δεδομένα ἡμῖν παρὰ Θεοῦ διὰ τῆς θείας Γραφῆς τῆς ὑγιαίνουσας ἐν τῇ πίστει διδασκαλίας, μηδὲ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα, τὸ τοῦ λόγου, πηδᾶν· αἰσχυρότερα γὰρ σου [φησὶν ὁ σοφὸς] μὴ ζήτηι, καὶ ὑψηλότερά σου μὴ πολυπραγμόνει· ἃ προσετάγη σοι ταῦτα διανοῦ.» Καὶ πάλιν «ἐν ᾧ ἕκαστος ἐκλήθη ἐν τού-

τω μενέτω. Ἐκλήθημεν γὰρ ἄνωθεν οἱ εὐσεβεῖς τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας χριστιανοὶ διὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, ἀπὸ τε τῶν προφητῶν, ἀπὸ τε τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, ἀπὸ τε τῶν Ἀποστόλων, ἀπὸ τε τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, καὶ ἀπαξάπαντων τῶν ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐνηχηθέντων ἁγίων πατέρων εἰς τὸ πιστεῦναι καὶ φρουρεῖν ὅσα ἡ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία παρέλαβε καὶ διασώζει μέχρι τοῦδε ἀπραμειώτα καὶ ἀνόθευτα εἰς τὸ παντελές, εἴτε τὰ δόγματα πίστεως ὅρους τε καὶ κανόνας, εἴτε τὰ παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας ἐγγράφους τε καὶ ἀγράφους, ὀφείλομεν ἄρα καὶ περιέπειν ταῦτα πάντα καὶ ἐνστερνίζεσθαι ὅλη ψυχῇ, διανοίᾳ τε καὶ προθυμίᾳ, μηδὲ κεραιάν ἐκ τούτων ἀθετεῖν, ἢ μεταποιεῖν, ἢ προστιθέσθαι, ἢ ἀφαιρεῖν, ἀλλὰ τὴν εὐθεσίαν βαδίζεσθαι καὶ βασιλικὴν καὶ ἄπταιστον τῆς σωτηρίας ὁδὸν, τὴν μῆτε εἰς τὰ δεξιὰ, μῆτε εἰς τὰ ἀριστερὰ κλίνουσαν· καὶ γὰρ, καὶ μικρὰ πράξεις καὶ μεταποιήσεις ἐν τοῖς περὶ Θεοῦ λόγοις εἰς κημὸν φέρεσι καὶ βάραθρα καὶ βυθῶ ψυχικῆς σωτηρίας παραπέμπει τὸν ὀπισθοῦν ἐκτραπέντα τῆς εὐθείας καὶ τῆς ἀληθείας διαμαρτήσαντα. Καὶ μὴ μόνον οὕτω φρονεῖν τῇ ψυχῇ καὶ πιστεῦναι τῇ διανοίᾳ, ἀλλὰ καὶ τῷ στόματι ὁμολογεῖν τὴν εὐσεβίαν ἐδιδάχθημεν· «καρδίᾳ μὲν γὰρ [φῆσι] πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν» οὐδὲ γὰρ ἀρκεῖται ὁ Θεὸς τῇ κατὰ διάνοιαν πίστει, ἀλλὰ καὶ τὴν διὰ τοῦ στόματος ὁμολογίαν ἀπαιτεῖ, εἰς παρρησίαν ἡμᾶς διὰ τούτου ἀπαλείφον, καὶ προσκαλούμενος εἰς πλείονα ἀγάπην καὶ διάθεσιν ἐμβλαλλόμενος καὶ ὑψηλοῦς καὶ τελείους ἀπεργαζόμενος. «Πᾶς γὰρ ὅστις ὁμολογήσει [φῆσιν ὁ Σωτῆρ] ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω αὐτῷ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.» Ἀλλ' ἐπεὶ πολλοὶ πολλαχόθεν καὶ διάφοροι τῆς Ἐκκλησίας ἐχθροὶ ἐπιφύονται καθ' ἡμῶν, καὶ προδότες τῆς εὐσεβείας κατεξάνιστανται τῶν ὑγιαίνοντων καὶ ὀρθῶν δογμάτων τῆς εὐσεβοῦς ἡμῶν πίστεως, οἷτινες καὶ τεχνάσμασιν ἀπατηλοῖς καὶ σοφιστικαῖς κομπηχανίαις οὐ παύονται τοὺς ἀπλουστέρους τοῦ ἡμετέρου γένους παραδιδάσκοντες, καὶ σατανικαῖς ὑποκρίσεις διαφθείροντες, καὶ παρενσπεύροντες τῇ καλῇ γεωργίᾳ καὶ φυτεῖᾳ τοῦ Χριστοῦ τὰς ἀκάνθας καὶ τὰ ζιζάνια τῶν αἱρέσεων καὶ τὰς σχισματικὰς φλυαρίας, ἵνα μὴ ἐξαπατῶνται οἱ ἡμέτεροι ὑπὸ τῶν τοιούτων κακοτεχνιῶν, μηδὲ λυθάνωσιν αὐτοὺς αἱ παγίδες τῶν ἐναντίων, δεῖν ἐγνωμένον ἔχθρῳ ποιήσασθαι γενικὴν καὶ περιληπτικὴν καὶ κεφαλαϊώδη τῶν ἱερῶν δογμάτων, ὅρων τε καὶ κανόνων καὶ παραδόσεων τῆς Ἀνατολικῆς ἡμῶν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὅσα τε φρονεῖ καὶ παρέλαβε καὶ ἐδιδάχθη ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, καὶ ὅσα πιστεῦναι τῇ

ψυχῇ, τῷ νῷ καὶ τῇ καρδίᾳ καὶ ὁμολογεῖν τῷ στόματι παρρησίᾳ ἀναγκαίως ὀφείλουσιν οἱ τοῦ ἡμετέρου γένους ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ, καὶ ταῦτα ῥητῶς καὶ [εἰ]δικῶς καταγράψαι ἐν τῷ παρόντι καὶ ἰδίαις ἡμῶν ὑπογραφαῖς συνοδικαῖς κατασφαλίσασθαι καὶ βεβαιώσαι, ὅπως αὐτὰ ἀνζηγνώσκοντες καὶ συνιέντες καλῶς καὶ ἀποδεχόμενοι καὶ τούτοις ὡσπερ τινὲς στάβλη καὶ κανόνι ἀκριβεστάτῳ ἀφορῶντες καὶ προσέχοντες πᾶσαν σκολιὰν καὶ ἀπάδουσαν καὶ ἐναντίαν διδασκαλίαν ἀποστρέφασθαι καὶ ὡσπερ ἐν γαληνῷ πλέοντες λιμένι τῇ τῶν δογμάτων ὀρθότητι καὶ ὑγιαίνουσιν διδασκαλίᾳ τὸν βίον αὐτῶν μετ' ἀσφαλείας κατευθύνωσι, καὶ τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν ἐπιτύχωσι.

§ β'. Πρῶτον μὲν οὖν ὀφείλει ἅπας εὐσεβὴς, ὁποῖός ἂν εἴη τάξεως ἢ βαθμοῦ, εἴτε δηλαδὴ τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου ὑπάρχει, ἢ τῶν κατελεγεμένων τῷ ἐκκλησιαστικῷ κλήρῳ, ἢ τῆς τῶν λαϊκῶν καὶ τῶν ἰδιωτῶν τάξεως, μικρὸς ἢ μέγας ἄρχων ἢ ἀρχόμενος πιστεῦναι καὶ ὁμολογεῖν καρδίᾳ καὶ στόματι τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν καὶ ἅγιον σύμβολον τῆς εὐσεβοῦς ἡμῶν πίστεως, τὸ ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων διὰ τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐνηγήσεως συντελεσθὲν εὐσεβοφρόνως καὶ ἀπραγμῶν, ᾧ τινι χρῆται ἡ ἁγία τοῦ Χριστοῦ ἀποστολικὴ καὶ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ὁμολογούσα καὶ διδάσκουσα καὶ προ[σ]φέρουσα αὐτὸ χωρὶς προσθήκης ὅλης τινὸς ἢ ἀφαιρέσεως ἢ μεταποιήσεως μέχρι κεραιᾶς μιᾶς, ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ λέξεως τοιοῦτο.

§ γ'. Πιστεύω εἰς ἕνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ, καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων, καὶ ἀοράτων· καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων· φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο. Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου, καὶ ἐνανθρωπίσαντα· σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, καὶ παθόντα, καὶ ταφέντα· καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς· καὶ ἀνεληθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς· καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος. Καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ, καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον, καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν. Εἰς μίαν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν. Ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν· καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ἀμήν.

§ δ'. Δεύτερον· σέβασθαι καὶ ἀποδέχεσθαι Οἰκουμενικὰς συνετάς Συνόδους μόνον ἐπτά· καὶ ὁμολογεῖν τὰ ἐν αὐταῖς πνευματοκινήτως ὀρισθέντα, καὶ τυπωθέντα: Ἐν Πρώτῃ, ἐστὶν ἡ ἐν Νικαίᾳ, τὸ πρῶτον συγκροτηθεῖσα, τὴν ἄθρον τοῦ Ἀρείου αἵρεσιν καταβάλλουσα. Δευτέρα, ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει, τὸ πρῶτον, κατὰ τοῦ πνευματομάχου Μακεδονίου συν-αθροισθεῖσα. Τρίτη, ἡ ἐν Ἐφέσῳ, Νεστόριον τὸν δυσσεβῆ καθιροῦσα. Τετάρτη, ἡ ἐν Χαλκηδόνι, Εὐτυχῆ καὶ Διόσκουρον περιτρέπουσα. Πέμπτη, ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει, τὸ δεύτερον, ἐν ᾗ ὁ τῆς ῥηθείσης ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου ὅρος ἀνακαταίνισται. Ἑκτη, ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει, τὸ τρίτον, Μονοθελήτας διώκουσα. Ἐβδόμη, ἡ ἐν Νικαίᾳ, τὸ δεύτερον, τοὺς εἰκονοκλάστους συντρίβουσα. Τὰς δὲ [παρὰ ταύτας] οἰκουμενικὰς λεγομένας συνόδους, ἤτοι τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ τὴν ἐν Τριδέντῳ μηδαμῶς ἀποδέχεσθαι. Πρὸς δὲ ταῖς ῥηθείσαις ἐπτά ἀποδέχεσθαι καὶ τὰς τοπικὰς συνόδους, τὰς κατὰ Θεοῦ χάριν, ἐν διαφόροις καιροῖς πρὸς βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας καὶ εὐαγγελικῆς πολιτείας συναθροισθείσας, καὶ μετὰ πάσης εὐλαθείας στέργειν, καὶ πείθεσθαι πᾶσι τοῖς διορισθεῖσι καὶ παραδοθεῖσι ὑπ' αὐτῶν.

§ ε'. Τρίτον, στέργειν καὶ ἀποδέχεσθαι, καὶ πάσας τὰς ἐκκλησιαστικὰς παραδόσεις ἐγγράφους τε καὶ ἀγράφους, καθὼς αὐτὰς ἡ Ἀνατολικὴ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἄνωθεν ἐτι ἐξ αὐτῶν τῶν Ἀποστόλων παρέλαβε, καὶ διεδέξατο, καὶ ἐνεργεῖ, καὶ φυλάττει ἀπαρτρέπτως μέχρι τῆς σήμερον.

§ ς'. Τέταρτον, ὁμολογεῖν, καὶ ἀποδέχεσθαι εὐσεβοφρόνως τὰ ἐπτά θεῖα τῆς Ἐκκλησίας μυστήρια· ἅτινα εἰσὶ: τὸ ἅγιον βάπτισμα, τὸ ἅγιον μῦρον, ἡ ἁγία λειτουργία, ἡ ἱερωσύνη, ὁ νόμιμος γάμος, ἡ μετάνοια, καὶ τὸ εὐχέλαιον· καὶ ταῦτα τιμᾶν, καὶ γεραίρειν μετὰ πάσης πίστεως, καὶ εὐλαθείας, ὡς ἀναγκαίως συντελοῦντα εἰς τὴν ψυχικὴν ἡμῶν σωτηρίαν, ὧν τινῶν τὴν ἐνέργειαν, κοινωῖαν τε, καὶ μετουσίαν, τοῦ ἁγιασμοῦ τε, καὶ τῆς χάριτος αὐτῶν, ἀποδέχεσθαι, καὶ σέβασθαι κατὰ τὸν τύπον, καὶ τὴν τάξιν τὴν ἐνεργουμένην, καὶ φυλαττομένην ἐν τῇ ἀνατολικῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ· καὶ ταῦτα μὲν εἰσὶ τὰ γενικῶς καὶ καθόλου πιστεῦσθαι καὶ ὁμολογεῖσθαι ὀφείλοντα παρὰ τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθόδοξων χριστιανῶν. Ἰδίως δὲ, καὶ ἀνεπτυγμένως, καὶ σχετικῶς, ὡς εἶπεν, καὶ ἀντιθέτως, ὅσον πρὸς τὰς κατεχούσας, τὸ γε νῦν ἔχον τὴν οἰκουμένην, ἐν πολλοῖς τε καὶ διαφόροις τῆς γῆς μέρεσιν εὐρισκόμενας καὶ διεσπαρμένας αἱρέσεις, καὶ νεωτερισμοὺς καὶ σχίσματα, εἰς τε ἀποφυγὴν καὶ ἀποστροφὴν τῆς ἀπ' αὐτῶν προερχομένης ψυχοφθόρου βλάβης, ὀφείλουσιν ἐτι ὁμολογεῖν οἱ πιστοί.

§ ζ'. Πέμπτον, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ μόνου

τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἀλλ' οὐ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ. Τοῦτο γὰρ τῆς τῶν Λατίνων ἐστὶ προσθήκης καὶ κλινοτομίας, ἣν ὡς ἄδικον καὶ σκανδάλων πρόξενον καὶ ἀποβεβλημένην ὑπὸ τῶν ἱερῶν συνόδων καὶ τῶν ἁγίων πατέρων ὀφείλουσι καὶ αὐτοὶ ἀποστρέφασθαι. Τοῦτο μὲν, ὅτι, οὐκ ἔστι οὔτε λέξιν ἢ συλλαβὴν, ἢ ἰῶτα ἢ προσθεῖναι τῷ ἁγίῳ συμβόλῳ, τοῦτο δὲ, ὅτι μόνος ὁ Πατὴρ ἐστὶν αἰτία καὶ ἀρχὴ τῆς ἐν υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι θεότητος, τοῦ μὲν υἱοῦ, διὰ γεννήσεως, τοῦ δὲ πνεύματος τοῦ ἁγίου δι' ἐκπορεύσεως· ὁ δὲ υἱός, ἀναρχος μὲν, ὡς ἄχρονος, οὐκ ἀναρχος δὲ, ὡς ἀρχὴν καὶ ῥίζαν τὸν πατέρα ἔχων, ἐξ οὗ καὶ ἀδίδως γεννᾶται. Τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς μόνου ἐκπορευόμενον, συνἀναρχον μὲν ἐστὶ τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ ὡς ἄχρονον, οὐκ ἀναρχον δὲ ὡς καὶ αὐτὸ ῥίζαν καὶ πηγὴν ἔχον τὸν Πατέρα, οὐχ ὡς γεννητὸν ἀλλ' ὡς ἐκπορευτὸν, ἀδιαίρετον τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, ὡς ἐκ τοῦ Πατρὸς τὴν ὑπαρξίν ἔχον ἐκπορευτῶς, καὶ ἐν υἱῷ ἀναπαύομενον, μὴ συννεοομένου τοῦ υἱοῦ ὡς αἰτίου τῆς τοῦ πνεύματος ὑπάρξεως καθ' οἰονδήτινα τρόπον.

§ η'. ἕκτον, πιστεῦναι καὶ ὁμολογεῖν τὴν μυστικωτάτην καὶ πανίερὸν τῆς ἱεράς λειτουργίας καὶ ἀναμιάκτου θυσίας τελετὴν καὶ εὐχαριστίαν γινομένην εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἐκούσιως σφαγιασθέντος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ τελείσθαι τόνδε τὸν τρόπον. Ἄρτον μὲν ἐνζυμον προσφέρεσθαι, οἶνον δὲ σὺν ὕδατι ζέοντι τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ ἐμβάλλεσθαι, καὶ μεταβάλλεσθαι ὑπερφῶς, τὸν μὲν ἄρτον εἰς τὸ ζωαρχικὸν δεσποτικὸν ἐκεῖνο σῶμα, τὸν δὲ οἶνον εἰς τὸ τίμιον αὐτοῦ αἷμα ὑπὸ τοῦ παναγίου πνεύματος, διὰ τῆς ἐντεύξεως καὶ ἐπικλήσεως τοῦ ἱερέως, ἐπιστηριζομένης τῇ θυνάμει τῶν κυριακῶν λογίων, οὐ μὴν δὲ τελειοῦσθαι ἐν τῷ «λάβετε, φάγετε,» καὶ τοῖς λοιποῖς, οὐδὲ ἐν τῷ «πίετε ἐξ αὐτοῦ» ὡς οἱ Λατῖνοι φρονοῦσιν. Ἐν γὰρ τῇ δεήσει τοῦ ἱερέως ἐδιδάχθημεν γίνεσθαι τὴν τελείωσιν τοῦ μυστηρίου τούτου, καὶ ἐν τοῖς ἐκφωνουμένοις ὑπ' αὐτοῦ ῥήμασι, δηλαδὴ· «ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου, τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου, μεταβαλὼν τῷ πνεύματι σου τῷ ἁγίῳ» καθὼς οἱ τὰς ἱεράς λειτουργίας συγγράψαντες ἔνδοξοὶ τε Ἀπόστολοι καὶ πνευματέμφοροι πατέρες ἡρμήνευσαν καὶ παραδεδώκασι καὶ ἐκ τῆς ἐκείνων θεοσόφου διδασκαλίας περιήλθεν ἡ τοιαύτη παράδοσις εἰς ἡμᾶς τε καὶ τὴν ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν· ἀλλὰ καὶ ἐξ ὑποδείγματος αὐτοῦ τοῦ κυρίου, εὐξαμένου πρῶτον, καὶ ἐντεταμένου τοῖς μαθηταῖς «τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν» σαφῶς παριστάνεται. Τοιγαροῦν, ἐν τῇ ἐπικλήσει τοῦ ἱερέως καθομολογοῦμεν τελειοῦσθαι τὸ ἀνέκφραστον ἐκεῖνο μυστήριον, εἰκαί τε ἀληθῶς καὶ οὐσιωδῶς πιστεύειν

μεν αὐτὸ τὸ ἐμψυχον καὶ τεθεωμένον σῶμα, καὶ αὐτὸ τὸ ζωοποιὸν αἷμα τοῦ σωτήρος ἡμῶν, ὅλον ἀπαθῶς παρὰ τῶν μεταλαμβανόντων ἐσθιόμενον, καὶ ἀναιμάκτως θυόμενον, οὐ ἐν τῇ μεταλήψει καὶ κοινωνίᾳ, εἰ καὶ ἐπὶ θατέρῳ μόνον εἶναι ὅλον καὶ τέλειον τὸν Χριστὸν εἶναι ἀνευδοκίᾳ πιστεύομεν, ὅμως κερωρισμένως λαμβάνεσθαι παρὰ πάντι τοῖς πιστοῖς, ἱερομένοις καὶ λαϊκοῖς ἐν ἑκατέρῳ τῷ εἶδει παρελάβομεν κατὰ ἀρχαίαν περὶ δόξαν ἐπικρατήσαν ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ μὴ ἐπὶ θατέρῳ μὲν οἱ λαϊκοί, ἐν ἑκατέρῳ δὲ οἱ ἱερεῖς, ὡς καὶ τοῦτο οὐ καλῶς καινοτομεῖται τοῖς Λατίνοις ἢ τινος μεταβολῆς τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, εἰς αὐτὸ τὸ δεσποτικὸν σῶμα καὶ αἷμα παραστατικὴν καὶ ἀκριβέστατα ἐμφαντικὴν καὶ σημαντικὴν ὁμολογεῖν ὀφείλουσιν καὶ ἀποδέχεσθαι οἱ πιστοὶ τὴν λέξιν τῆς μετουσιώσεως, ἣν καὶ ἡ καθόλου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ὡς προσφιέστατα παραστατικὴν τοῦ μυστηρίου τούτου κέρηται καὶ ἀποδέχεται. Τὸ δὲ διὰ τῶν ἀζύμων ἔθος ὡς ὑστερογενὲς καὶ νεωτερικὸν ἀποποιεῖσθαι, ἀποδέχεσθαι δὲ τὴν διὰ τοῦ ἐνζύμου ἱερὰν μυσταγωγίαν, ἥτις ἄνωθεν ἐπεκράτησεν ἐν τῇ καθολικῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ.

§ θ'. Ἐβδομον, τὸ λεγόμενον παρὰ Λατίνοις καθαρτήριο πῦρ, ἥτοι κόλασιν προτέραν τοῖς ἀποχομένοις πρὸ τῆς κοινῆς κρίσεως, οὐδόλως ἀποδέχεσθαι καὶ φρονεῖν, ἀλλ' ἠγεῖσθαι μὲν ὀδυνᾶσθαι ἐν τόποις ζοφοροῖς, καὶ ἀπαρκελήτως, ὡς ἐν εἰρκτῇ κατεχομένης τὰς τῶν ἡμαρτηκότων ψυχὰς τὴν τελευταίαν ἀναμενούσας ἀπόφασιν ἀδεκάστου κριτοῦ, ὡς περ τὰς τῶν δικαίων ἐν τόποις φωτεινοῖς καὶ ἀνέσεως ὑπαρχούσας ἀπεκδέχεσθαι τὴν μακαρίαν μετὰ τῶν ἀσωμάτων ἀπόλαυσιν· παρέχειν δὲ ἄνεσιν καὶ παρηγορίαν τῆς ὀδύνης καὶ τοῦ φόβου τοῖς ἐν μετανοίᾳ ἀτελῶς ὅμως ἀποβιώσασιν τὰς ὑπὲρ αὐτῶν γινομένης εὐποιίας καὶ ἱερὰς προσευχῆς, καὶ μάλιστα τὰς ἀναιμάκτους θυσίας ὑπὲρ ἐκείνων Θεῷ προσφερομένας, εἴ γε μόνον ὀρθῇ τῇ πίστει τῶν τῆδε μετέστησαν, καὶ μετανοίᾳ κἂν τῷ τέλει τοῦ βίου ἐχρήσαντο· καρτερικῶς δὲ ὅπως πυρὶ προσομιλεῖν τὰς τῶν ἀποχομένων ψυχὰς, καὶ δι' αἰκισμάτων καὶ βρασάνων καθάρεσθαι, ὠρισμένοις τε καὶ καιροῖς καὶ ὠρισμέναις εὐποιίαις κατὰ βουλήν ἀνθρώπου κεκαθαρμένας οὕτω τοῦ πυρὸς ἀπαλλάττεσθαι, τοῖς εὐσεβῶς φρονούσιν οὐδόλως χρὴ πιστεύεσθαι. Ἐν χειρὶ δὲ Θεοῦ κείσθαι μᾶλλον πάσας ἀπλῶς, καὶ κατὰ τὴν δικαίαν καὶ φιλόανθρωπον αὐτοῦ εὐδοκίαν τὰ πρὸς ἄνεσιν καὶ δεινῶν ἀπαλλαγὴν αὐταῖς οὕτως οἰκονομεῖσθαι χρὴ δοξάζειν, ἐπικαμπτομένου ἀναμφιβόλως τοῦ κυρίου ταῖς πολλαῖς ἰκεσίαις.

§ ι'. Ὅγδοον, περὶ δὲ τῆς τῶν ἁγίων ἀπολαύσεως οὕτω πιστεύειν χρὴ, ὅτι τὴν δευτέραν τοῦ κυρίου

παρουσίαν εἰς τελείαν καὶ πληρυστάτην δόξαν τε καὶ μακαριότητα οἱ ἅγιοι περιμένουσιν ἐν τῇ μετὰ σώματος ἀναστάσει, νῦν δὲ ἄνευ σώματος μέχρι τῆς παγκοσμίου ἐκείνης ἀνταποδόσεως ἀπολαύουσιν ἐν μέρει τῆς ματαριότητος. Οὐ γὰρ ἤττον θεωρεῖται τὸν Παῦλον ἐν οὐρανῷ μετὰ πνεύματος ἢ ὅτε μετὰ σώματος παρ' ἡμῶν ἐνδημῶν ἠρπάγη εἰς τὸν παράδεισον, ἢ ὅτε Μωϋσῆς καὶ Ἠλίας μετὰ τῶν Ἀποστόλων ἐν Θεωρίῳ τοῦ ἀκτίστου καὶ θειοτάτου κατετρίφον φωτός· ὥστε θαρρόντως ἂν μετὰ τοῦ Ἀποστόλου, καὶ πάντες οἱ κατ' ἐκείνον γενόμενοι τοῦ Χριστοῦ ἐρξασθαι προσφωνοῖεν, ἐπιθυμῶ ἀναλύσασθαι, καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι.

§ ια'. Ἐνάτον· τὸ θεοτάτον φῶς τῆς ἐν τῷ Θεωρίῳ ὄρει μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος ἡμῶν Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ὁμολογεῖν ὀφείλουσι μὴ κτίσμη εἶναι, ἀλλ' οὐδὲ οὐσίαν ἀπλῶς τοῦ Θεοῦ· οὐδεὶς γὰρ ὡποτε Θεοῦ φύσιν καὶ οὐσίαν εἶδεν ἢ ἐξηγόρευσεν, ἀλλ' ἄκτιστον καὶ φυσικὴν ἔλλαμψιν καὶ ἐνέργειαν δι' αὐτῆς προῖουσιν τῆς θείας οὐσίας, οὐχ ὅλην δὲ αὐτοῦ τὴν θεϊκὴν δόξαν τοῦ θεανθρώπου ἀναδείξαντος, ἀλλὰ καθόσον ἠδύνατο ἰδεῖν οἱ μαθηταί, ὧν καὶ φειδόμενος οὐκ ἔδειξεν αὐτοῖς ὁ [Σωτήρ] *) τῆς ἀθάτου βασιλείας τὴν τελείαν θεϊκὴν αὐτοῦ δόξαν, ὅπως μὴ σὺν τῇ ὀράσει καὶ τὸ ζῆν ἀπολέσωσι.

§ ιβ'. Δέκατον· τὴν κοινὴν χάριν πατρὸς, υἱοῦ, καὶ πνεύματος, καὶ τὸ φῶς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, καθ' ὃ καὶ οἱ δίκαιοι ἐκλάμπουσιν ὡς ὁ ἥλιος, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς προῦπέδειξεν ἐπ' ὄρους λάμψας, καὶ ἀπλῶς πᾶσαν δύναμιν καὶ ἐνέργειαν τῆς τρισυποστάτου Θεότητος, καὶ πᾶν τὸ διαφέρον ὅπως οὖν τῆς θείας φύσεως ἀκτίστα εἶναι ὁμολογεῖν, ἅτε μηδενὸς ὄντος προσφάτου τῶν τῷ Θεῷ προσόντων φυσικῶς.

§ ιγ'. Ἐνδέκατον, οὐδεμίαν ἄλλην ἡντιναοῦν κεφαλὴν ἀποδέχεσθαι ἐν αὐτῇ τῇ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ, εἰ μὴ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν μόνον κατὰ πάντα δοθέντα τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ θεμέλιον τὸν αὐτὸν, κατὰ τὸν μακάριον Ἀπόστολον, φάσκοντα· «θεμέλιον ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ αὐτὸς ἐστὶν ἡ κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας.» Τὸν δὲ πάπαν Ῥώμης ἠγεῖσθαι τῆς ἁγίας καὶ καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ μέλος ὄντα ὑποκείσθαι ταῖς συνόδοις, καὶ ὡς δυνάμενον ἁμαρτῆσαι (οὐ μόνον ὡς ἀνθρώπον ἀπλῶς ἀλλὰ καὶ ὡς ἀπ' αὐτῆς τῆς καθέδρας διδάσκοντα) τοῦ ὄρθου καὶ τοῦ ἀληθοῦς, κρίνεσθαι τε ἀνακρίνεσθαι καὶ διορθοῦσθαι, καὶ παιδείαις ἐκκλησιαστικαῖς ὑποβάλλεσθαι, ὅτε τύχοι ἂν πταίσαι ὑπὸ τῆς ἱερᾶς συνόδου, ὡς μέρος ὢν, ἀλλ' οὐ κεφαλὴ τῆς ἁγίας καὶ καθολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ τοῦτο δὲ ὀπηνίκα συμφρονῇ τοῖς λοιποῖς ἁγιωτάτοις πατριάρχαις ἐν τοῖς περὶ εὐσεβείας καὶ πίστεως λόγοις καὶ τὰ αὐτὰ δο-

ξάζων ἢ δόγματα τῇ καθόλου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, οὐ μὴν δὲ ὅταν σχισματικὸς ἐστί, καὶ ξένα καὶ ἄλλότρια καὶ ἀπάθοντα τῇ εὐσεβείᾳ φρονῇ. Τότε γὰρ εὐδ' ὡς μέρος αὐτὸν ἀποδέχεσθαι χρὴ ὅσα δὲ ὑπέρρογκα καὶ φορτικὰ αὐχμήματα προσοικειοῦσιν αὐτῇ τινές, τὸ εἶναι δηλαδὴ ὑπεράνω κανόνων καὶ νόμων, καὶ τὸ ἀπειστον καὶ ἀναμάρτητον καὶ τὸ πάντας τοὺς ἄλλους ἀρχιερεῖς αὐτῷ ὑποκείσθαι, καὶ αὐτὸν μόνον ἐπίτροπον εἶναι ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ καθολικὸν εἰς πάντα, καὶ πάντας, καὶ κεφαλὴν δρατὴν ἀντι τοῦ Σωτήρος ἡμῶν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὅσα τούτοις συγγενῆ, καὶ παραπλήσια λήρον ἠγεῖσθαι μακρὸν, καὶ κολακείας ψυχοβλαβοῦς ἐφευρέματα, καὶ ἠπατεμένης διανοίας μνήματα.

§ ιδ'. Δωδέκατον, τὴν θεϊκὴν Γραφὴν ἀποδέχεσθαι κατ' ἐκείνον τὸν νοῦν, ὃν ἐκράτησε καὶ κρατεῖ ἡ καθολικὴ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, ἢ τινος ἐστι διακρίναι περὶ τῆς ἀληθινῆς ἐννοίας, καὶ ἐρμηνείας τῶν θεϊκῶν Γραφῶν, καὶ κατὰ τὴν σύμφωνον συμφωνίαν τῶν ἁγίων Πατέρων ἐκλαμβάνειν, καὶ ἐρμηνεύειν τὰ ἐν ταῖς θεϊαῖς Γραφαῖς νοήματα, οὐ μὴν ἢ καθῶς ἢ [μερικῇ] Ῥωμαϊκῇ (+) Ἐκκλησίᾳ ἐρμηνεύει αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ τὰς λοιπὰς τῶν αἰρετικῶν παρεξηγήσεις, καὶ ἀπροσφύλους ἐρμηνείας τῶν ἱερῶν λογίων ἀποστρέφειν τελέων.

§ ιε'. Δέκατον τρίτον, τὴν ἐξουσίαν ὑπὲρ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, ἣν ἐγγράφως διδομένην τοῖς εὐσεβέσις ἢ μὲν Ἀνατολικῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ ὀνομάζει συγχωροχάρτια, Λατίνοι δὲ ταῦτα καλοῦσιν Ἰντουλγκέντζας ὁμολογεῖν διδοσθαι μὲν παρὰ Χριστοῦ ἐν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ, καὶ τὴν αὐτῶν χρῆσιν τοῖς πιστοῖς σωτηριωδέστατην εἶναι καταφυγὴν· διδοσθαι μὲν τοῖς ταῖς τοιαῦτα συγχωροχάρτια ἐν ὅλη τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ παρὰ τῶν τεσσάρων ἁγιωτάτων πατριαρχῶν, τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ Ἀλεξανδρείας, τοῦ Ἀντιοχείας καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων φειδομένως μὲν τοῖς καὶ μετὰ πνευματικῆς ἐπικρίσεως, καὶ οἷς περ δεῖ, καὶ ὅτε δεῖ, καθῶς ἡ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐν ταῖς τοιαύταις ὑποθέσεσιν ἀκριβῶς παρατηρεῖ, οὐχὶ δ' ὡς ἡ τῶν Λατίνων, καὶ ἐν τούτοις προχωρεῖ ἄλογος ἐλευθεριότης καὶ κατάχρησις, ἐξ ἧς ὅσα κακὰ ἠκολούθησαν τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ οὐδένα λήληθε τῶν ἀπάντων· τὸ δὲ λέγειν, ἀποκεκληρωμένως ἔχει[ν] (+) τὴν ἐξουσίαν τοῦ διδοῦναι ταῦτα μόνον [τὸν] Ῥώμης [πάπαν] (++) ψευδὸς ἐστὶ προφανὲς καὶ τῆς τῶν Λατίνων ἀτόπου καινοτομίας.

§ ις'. Δέκατον τέταρτον, τὴν τῶν εἰδωλοθύτων καὶ τοῦ αἵματος καὶ τοῦ πνικτοῦ μετάληψιν ἀπηγορευμένην εἶναι, καὶ κεκωλυμένην, καθῶς ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων ἀπηγόρευται, καὶ κενώλυται, καὶ τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην ἔχειν τὸ κύρος καὶ τὴν ἰσχύν,

καὶ ἐπικρατεῖν ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν τούτων ἀποχῆν. Τὸ δὲ ὑπό τινων κακῶς λεγόμενον φυλάττεσθαι μόνον τὴν τούτων ἀπαγόρευσιν ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ, καθ' ὃν ἦν ἡ περὶ τούτων διχόνοια μεταξὺ Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων, ἤδη δὲ τῆς αἰτίας πεπαυμένης, δεῖν πεπαῦσθαι καὶ τὸ ἀποτέλεσμα, καὶ ἀκώλυτον εἶναι δι' ἄνευ τῆς χρῆσιν αὐτῶν, ὡς ψευδὸς προφανὲς, καὶ πάσης γέμον κακοηθείας, καὶ ἐπισφαλῶς ἐρμηνευόμενον ἀποστρέφεισθαι.

§ ιζ'. Δέκατον πέμπτον, τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου τὸν δεσμόν ἀδιάλυτον εἶναι, κατὰ τὸ «Ὁὗς ὁ Θεὸς συνέζευξεν ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.» Εὐλόγου δὲ καὶ νομίμου αἰτίας καὶ περιστάσεως ὑπόσεως εἰς χωρισμὸν, καὶ διάλυσιν, καὶ ἐξ ὧν οἱ θεῖοι καὶ ἱεροὶ νόμοι καὶ κανόνες τῆς ἁγίας ἐκκλησίας, καὶ εὐσεβῶν βασιλέων αἱ νεαραὶ καὶ τὰ θεσπίσματα ῥητῶς διωρίσαντο, καὶ ἀπρηθιμήσαντο κεφαλαίων καὶ αἰτιῶν, συγχωρούντων κατὰ νόμους τὴν διάζευξιν τοῦ ἀνδρογύνου, δύναται ὁ ἀνὴρ νομίμως χωρισθῆναι μόνον τῆς γυναικός· εἰ δὲ φωραθῇ ἢ γυνὴ μοιχευομένη, δύναται ὁ ἀνὴρ μετὰ τὴν ἀπ' ἐκείνης διάζευξιν, καὶ εἰς ἄλλον συνελθεῖν γάμον ἀνεπιλήπτως, κατὰ τὴν δεσποτικὴν τοῦ Σωτήρος ἀπόφασιν, τὴν, παρεκτός λόγου πορνείας, ἀποφαινομένην· κἂν καὶ περὶ τούτου κακῶς φρονούντες οἱ Λατίνοι ἄλλα παρὰ ταῦτα διδάσκουσιν.

§ ιη'. Δέκατον ἕκτον· κεφάλαιον δ' ἐπὶ πάντι δόγμασι τε καὶ διδάγμασι τοῦτο ἐπισφραγίζομεν ἀσφαλῶς πιστευόμενον τὴν ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν ἄνωθεν αἰεὶ ὀρθοδόξια διακρέπουσαν καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς διαλάμπουσαν, καὶ συγκροτουμένην κανόσι τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν ἐπτά οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ τῶν λοιπῶν τοπικῶν· ἐτι δὲ καὶ τῶν ἁγίων πατέρων, συμφωνούσαν καὶ συμφρονούσαν διόλου ἐκείνοις, μῆτε ποτὲ πεπλανῆσθαι, μῆτε ποτὲ πλανηθῆσθαι, ἀλλ' αἰεὶ ἀσφαλῶς ἐστηκέναι, ἐρειδομένην ἐπὶ πέτρῳ ἀσφαλούς τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν βεσσεως· διὸ χρὴ τοὺς εὐσεβεῖς χριστιανούς πάντα τὰ παραδοθέντα καὶ σαφηνισθέντα ὑπ' αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας ὁμολογεῖν καὶ ἀποδέχεσθαι· καὶ δογματίζειν ἢ δογματίζειν, καὶ δοξάζειν καὶ φρονεῖν ἢ φρονεῖν καὶ δοξάζει· πάντα δὲ τὰ ἐναντία αὐτῷ καὶ τὰ σχίσματα καὶ τὰς οἰαζθηποτοῦν αἰρέσεις τὰς καταδικασθείσας καὶ ἀποβληθείσας καὶ ἀναθεματισθείσας ὑπ' αὐτῆς καὶ τοὺς εὐσεβεῖς ὡσαύτως καταδικάζειν ταῦτα· ἀποβάλλειν τε καὶ ἀναθεματίζειν καὶ ἀπομυσοῦναι· τοὺς δὲ ἄλλως φρονούντας ἢ τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ μὴ συμφρονούντας, ἢ τὴν ὀρθοδόξιαν ταύτης διαβάλλοντες, ἢ τὰ νόμιμα αὐτῆς καὶ ἔθιμα συκοφαντοῦντας, ἢ τῆς κοινωνίας αὐτῆς ἀποσχισμένους ἀποκηρύττειν καὶ ἀποβάλλεσθαι.

§ ιθ'. Ταύτην τὴν πίστιν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας

σίαις, ἢ ἐλέφ Θεοῦ νῦν ὁμολογεῖ καὶ ἀποδέχεται ἢ ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ καὶ Λιβύῃ καὶ τοῖς ὑπερβορείοις μέρεσι θεοπροφήτου Ἀνατολικῆ Ἐκκλησίας, ἢ συγκροτούμενη παρὰ τῶν θεοπροβλήτων πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων καὶ τῶν αὐτοκεφάλων ὑπερτίμων ἀρχιεπισκόπων καὶ τῶν ἱερωτάτων μητροπολιτῶν καὶ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων καὶ παντὸς τοῦ κατ' αὐτὴν ἐκκλησιαστικοῦ κλήρου καὶ τάγματος, ἧς ἔξωθεν οὐδεὶς δύναται σώζεσθαι· κἀγὼ ἐν τῷ παρόντι ὁμολογῶ (οὕτω γὰρ ὀφείλει λέγειν, καὶ παρρησίᾳ κηρύττειν ὁ τὸ ἡμέτερον ἀμώμητον σέβας ἐπαγγελλόμενος ἔχειν χριστιανὸς) καὶ ἀληθῶς κρατῶ, καὶ ὡς περ ἔγγραφον ἐμὴν ὁμολογίαν, ἐπὶ ἀνθρώπων μὲν ἐκφωνουμένην, ἐπ' ἀγγέλιον δὲ καὶ τοῦ ἀοράτου Θεοῦ σφραγιζομένην, καὶ ὁμνυμι καὶ διαμαρτύρομαι ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀγίας καὶ μακαρίας Τριάδος καὶ κατὰ τῶν φρικτῶν καὶ ἀγίων τοῦ Χριστοῦ Εὐαγγελίων οὕτως ἔχειν με εὐκρινῶς τῇ διανοίᾳ, οὕτω πιστεύειν με ἀπλάστῳ τῇ καρδίᾳ, οὕτω διαφυλάττειν με πάσαις ταῖς δυνάμεσιν, ἀκεραίαν, ἀπαρχάρακτον, ἀπαράβατον, ἀμετάθετον, ἀδιάβλητον, ἀνυπόκριτον, ἐν ταῖς πλαξὶ τῆς καρδίας μου εἰς βάθος ἐντετυπωμένην καὶ ἐγκεκολλημένην στεγανώτατα γράμμασιν ἀνεξάλειπτοις μέχρι τελευταίας μου ἀναπνοῆς ὑπὲρ τε τῶν ὀρθῶν δογμάτων, εἰ καὶ δεήσει με τὸ ἴδιον αἷμα προχέαι· οὐ φείσομαι πεποισθῶς ἐπὶ τῷ ἐνδυναμοῦντί μοι Χριστῷ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

§ κ'. Τοιαύτης τοιγαροῦν οὐσης τῆς καθαρᾶς καὶ ὑγιαίουσης καὶ τελείας ὁμολογίας τῆς πίστεως τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν, καὶ οὕτως ὀφειλούσης καὶ τῇ καρδίᾳ πιστεύεσθαι καὶ τῷ στόματι ὁμολογεῖσθαι, καθὼς ἐξετέθη καὶ διωρίσθη ἐν τῷ παρόντι, ὀφείλουσι κατὰ χρέος ἀπραίτητον πάντες οἱ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ἔχειν ἐπαγγελλόμενοι χριστιανοὶ, εἴτε τοῦ ἡμετέρου γένους ὄντες ἐγεννήθησαν καὶ ἀνετρέφθησαν ἐκ παιδῶν ἐν αὐτῇ καὶ ἐπέμεινον μέχρι τέλους αὐτῆς, εἴτε ἐπηρείᾳ τοῦ μισοκάλου δαίμονος παρατραπέντες ὁπῶσποτε καὶ ἐξαπατηθέντες ταῖς τῶν σχισματικῶν καὶ αἰρετικῶν πανουργίαις καὶ μηχαναῖς καὶ ἀπάταις τῆς τοιαύτης ὁμολογίας ἐξέκλιναν, καὶ ἢ πολλὰ, ἢ ὀλίγα, ἢ μικρὸν, ἢ μέγα, ἢ ὅλως μίαν κεραίαν τῶν ἐμπεριεχομένων αὐτῇ δογμάτων καὶ παραδόσεων ἠθέτησαν καὶ παρέβησαν ἢ μετέβησαν ὁπωσοῦν, ἢ ἔξωθεν τῆς ἡμετέρας αὐτῆς καὶ τῆς τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν δημηγύρεως ὑπάρχοντες βούλονται ἀντιθέτως προσελθεῖν τῇ χριστιανῶν πίστει τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ προσκολληθῆναι Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, οὕτως ὁμολογεῖσθαι καὶ πιστευέσθαι κατὰ τὸν ἀνωτέρω ὑποδειχθέντα τύπον, καὶ πάντα τὰ ἐν τῇ ἱερᾷ ταύτῃ

ὁμολογία περιεχόμενα εὐκρινῶς καὶ ἀπαρχαίως ἀποδεχέσθωσαν, καὶ πάντες σωθήσονται ἐν Χριστῷ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

§ ιδ'. (†) [μερικῆ]. Ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι ἡ ἐγκύκλιος ἀποδίδει εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἐπωνυμίαν μερικῆ, ὡς καθολικὴν θεωροῦσα καὶ κηρύττουσα τὴν ἀνατολικὴν μόνον ὀρθόδοξον.

§ ιε'. (††) [ἔχειν]. Τὸ κείμενον ἔχει ὀριστικὴν ἐγκλίσην [ἔχει], ἀλλ' ἐπειδὴ αὕτη μὲν ἀπήτει τὸ μέρος ὅτι, ἀλλὰ τοῦτο ἔλειπεν, διωρθώσαμεν αὐτὸ οὕτως [ἔχειν]· διὰ τὴν αὐτὴν λέγον μετετρέπη καὶ τὸ ἐξῆς.

§ ιε'. (†††) [τὸν] Ρώμης [Πάπαν]. Τὸ χειρόγραφον εἶχε Πάπας ὅπερ διωρθώσαμεν.

§ ις'. (*) [Σωτήρ]. Ἡμετ. διορθ. ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ χειρογράφῳ φερομένου πατῆρ, ἀνοικειῶς· ὁ γὰρ πατῆρ οὐκ ἔδειξε τοῖς μαθηταῖς τὴν δόξαν αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ Σωτήρ, δόξαν [ὡς μονογενοῦς] παρὰ πατῆρ υἱοῦ.

ΘΗΡΕΣΙΑ ΜΑΡΤΣΜΟΝΤ

ἢ

Η ΚΥΡΙΑ ΤΗΣ ΤΙΜΗΣ.

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ.)

(Συνέχ. Ἰδε φυλλ. 504.)

Ἄλλ' ὅσον καὶ ἂν ἔκρυπτεν ἡ ὑποφέρουσα σύζυγος τὰς πικρίας τῆς εἰς τοὺς ἀνησυχούς γονεῖς τῆς, δὲν ἠδύνατο ὅμως νὰ κρύψῃ αὐτὰς καὶ ἀπὸ τὴν ἴδιαν τῆς καρδίας. Ἀφιέρωσεν ἐξυτὴν ἐν ὅλῃ τῇ ὑπερφηναίᾳ τῆς νεανικῆς ὠριότητος εἰς τὴν μελαγχολικωτέραν μοναξίαν, κινουμένη μόνον ἀπὸ ῥωμαντικῆν ἀφοσίωσιν, εἰς ἄνδρα ὅστις ἐφαίνετο ἀποδίδων αὐτῇ ἀγάπην ἐπίσης θερμὴν. Ἐγκατέλειψε καὶ τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς τῆς, καὶ τὸ νεανικὸν καὶ λαμπρὸν μέλλον τῆς, καὶ τοὺς πολυπληθεῖς συγγενεῖς τῆς καὶ τὸν σωρὸν τῶν φίλων τῆς, ἔχουσα ἀκλόνητον πεποισθῆσιν εἰς τὴν μέλλουσαν ἀγαθότητα τοῦ συζύγου αὐτῆς.

«Ὁ λαὸς τοῦ ἐγένετο λαὸς τῆς, καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Θεός τῆς.» Περιπαθῶς ἐπίστευεν ὅτι μόνη ἢ συναναστροφή του θὰ ἀνεπλήρου τὰ πάντα καὶ θὰ ἀντέμοιβε πᾶσαν θυσίαν, ὅτι μακρὰν τοῦ κόσμου θὰ ἀφιέρωνε μέρος τοῦ χρόνου του πρὸς καλλιέργειαν τοῦ νοός τῆς, καὶ ὅτι θὰ ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν ἀφοσίωσίν τῆς χορηγῶν αὐτῇ ἐμπιστοσύνην καὶ ὑπόληψιν.

Ἦτο ὅμως καταδικασμένη νὰ ἴδῃ διαψευδομένης πικρῶς τὰς ἐλπίδας τῆς πρὸς ἐκεῖνον εἰς τὸν ὅποιον εἶχεν ἀφιέρωσει ὅλην τῆς τὴν καρδίαν. Ἐξυπνήσασα ἀπὸ τὸ ὄνειρον τῆς ἀπεριγράπτου ἀμοιβαίας ἀγάπης,

εἶδεν ὅτι ὁ Γρέβιλ μετεχειρίζετο αὐτὴν μετ' ἀδιαφορίας ἐνίοτε δὲ καὶ μετὰ τραχύτητος· καὶ ἂν καὶ πολλάκις ἀνεφαίνοντο μετὰ τῆς παρούσης κατηφείας ἀκτίνες τινὲς τῆς πρώτης αὐτοῦ τρυφερότητος, συχνὰ εἰδείκνυε πρὸς τὸ τέκνον καὶ τὴν σύζυγόν του τραχύτητα πληροῦσαν αὐτὴν ἀνησυχίας.

Καὶ ὅμως διετήρησε τόσῳ βαθῷ σέβας πρὸς τὸν σύζυγόν τῆς, καὶ τοιαύτην ἰδέαν περὶ τῆς ὑπεροχῆς του εἶχεν, ὥστε δὲν ἐμνησικάκει οὐτ' εἰδείκνυε τὴν ἐλαχίστην δυσάρεσκίαν διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς διαγωγῆς του.

Ἡ Ἐλένη δὲν εἶχε κοινὸν χαρακτήρα· ἂν καὶ ἦτο νέα, εὐγενῆς καὶ δειλῆ, εἶχεν ὅμως καρδίαν σταθερωτάτην καὶ ὑπερβολικὴν συζυγικὴν ἀφοσίωσιν τοιαύτην ὅποιαν οὐδεμίαν ψυχρότης ἠδύνατο νὰ κλονήσῃ.

— Ἄς εἶναι ὅσον ψυχρὸς καὶ ὅσον αὐστηρὸς θεός, ἔλεγε καθ' ἑαυτὴν ἐν τῇ καρτερικῇ θλίψει τῆς· ἵναί σύζυγός μου, ὁ σύζυγος τῆς ἐκλογῆς μου καὶ ἔρπει νὰ ἔχω ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτόν. ἔχει ἴσως βάσανα καὶ θλίψεις τὰς ὁποίας ἀγνοῶ· εἶναι ἄρα γε πρέπον νὰ ἐρευνήσω τὰ μυστικὰ νοῶς καταγινομένου εἰς φροντίδας καὶ μελέτας τὰς ὁποίας εἶμαι ἀνίκανος ἢ συμμερισθῶ; Ἰπῆρξε καιρὸς ὅτε ἐπίστευα ὅτι θὰ ἐροσεπάθει νὰ μὲ καταστήσῃ ἱκανὴν νὰ γίνω σύντροφος καὶ φίλη του. Πλὴν ἡ γοητεία ἡ κλειούσα τοῦ ὀφθαλμοῦ μου κατέπεσε, καὶ χρεωστῶ τώρα νὰ ὑποκύψω εἰς τὴν κοινὴν τύχην τῆς γυναικὸς, τὴν δυσπιστίαν καὶ τὴν ἀδιαφορίαν, ὅσον καλλίτερον δύναμαι.

Ἐπιθυμοῦσα ν' ἀποφύγῃ τὴν προσοχὴν τῆς οἰκογενείας τῆς, θερμῶς ἐζήτησε τὴν ἀδειαν τοῦ Λόρδου Γρέβιλ ὅπως συντροφεύσῃ αὐτὸν μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς, ὅτε αἴφνης τῇ ἀνήγγειλε τὸν σκοπὸν του νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν Σταυρὸν τοῦ Γρέβιλ. Καὶ κατὰ πρότερον μὲν ψυχρῶς ἀπερρίφθη ἡ αἴτησις τῆς· ἀλλ' ὅτε προσεπάθησε νὰ φέρῃ πρὸς δικαιολογίαν τῆς τὴν συμβουλήν τοῦ ἱατροῦ νὰ ὑπάγῃ εἰς πραχθαλάσιον, καὶ τῷ ἀνέμνησε τὰς συχνὰς μικρὰς ἀσθενείας καὶ τὴν ἀξάνουσαν ἀδυναμίαν τῆς υγείας τῆς, τότε ἠτένισεν αὐτὴν ἐπὶ τινα καιρὸν μετ' ἀπορίας διὰ τὴν ἀσυνήθη ἀντίστασίν τῆς εἰς τὴν θέλησίν του, καὶ μετὰ εὐκρινῆ θλίψιν διὰ τὴν μαρτυρίαν τὴν ὁποῖαν ἡ μαραμμένη ὄψις τῆς εἰδίδεν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας τῶν λόγων τῆς.

— Ἰποφέρεις μετὰ τόσῃν καρτερίαν, ἀπεκρίθη, ὥστε κινδυνεύω ἀδιακόπως νὰ λησμονήσω τὴν ἀδυναμίαν τῆς κράσεώς σου. Πλὴν ἔχε ὑπομονήν! Εἰς τοῦτο τὸ μακρὸν καὶ δυσάρεστον ταξείδιον πρέπει νὰ εἶμαι μόνος!

Τὰ δάκρυα τὰ ὁποῖα ἀνέβησαν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τῆς ὑπῆρξαν ἡ μόνη παρατήρησις τῆς, καὶ ὁ Γρέβιλ ἰστάμενος ἔβλεπεν αὐτὴν ἐπὶ τινὰς στιγμὰς σιωπῶν μὲν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἄνευ προφανῶν σημείων διανοητικῆς ταραχῆς.

— Ἐλένη, εἶπεν ἐπὶ τέλους μετὰ ταπεινὴν καὶ ἐνθερμον φωνὴν, Ἐλένη, ἦσο ἀξία καλλιτέρας τύχης παρὰ νὰ συνδεθῆς μετ' ἐμὲ καὶ νὰ ὑποφέρῃς τὴν δυστροπίαν μου. Εἶθε ὁ Θεὸς ὅστις βλέπει τὴν ἀγόγυστον ὑπομονήν σου, νὰ σε δώσῃ δύναμιν νὰ συναντήσῃς τὴν τύχην σου! Εἶσαι τόσον ἀνωτέρα τῶν γυναικείων φόβων, ὥστε δὲν θὰ προσπαθῆσω νὰ σε φοβίσω, προσέθηκεν ὑπομειδιῶν, περιγράφων σε τὴν μελαγχολίαν καὶ τὸ δυσάρεστον τοῦ βορεινοῦ μὲς πύργου τοῦ Γρέβιλ. Πλὴν ἂν θέλῃς νὰ ὑποφέρῃς τὴν ἔλλειψιν τῶν ἀναπαύσεών σου ὡς καὶ τὸ εὐμετάβλητον τοῦ χαρακτήρος τοῦ συζύγου σου, ἔλθε μετ' ἐμοῦ εἰς τὸν Σταυρὸν.

Ταῦτα ἀκούσασα ἡ Ἐλένη ἐπεθύμησε νὰ πέσῃ εἰς τὰς ἀγκάλας του, ὅπως καὶ κατὰ τὰς εὐτυχεστέρας ἡμέρας τοῦ βίου των· ἀλλὰ τοσάκις ἀπέβλαεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ στήθους του ὥστε ἠρέκεσθη νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ ἐγκαρδίως· μετὰ μίαν δὲ ἐβδομάδα ἐγένοντο κάτοικοι τοῦ Γρέβιλ Σταυροῦ.

Ἡ ἐσπέρα τῆς ὁποίας τὴν θουελλώδη καὶ κατηρητὴ ἀρχὴν περιεγράψαμεν, ἦτο ἡ τετάρτη μετὰ τὴν ἀφιξίν των εἰς τὸν πύργον. Μετὰ τὴν προηγουμένην ἀνησυχίαν τῆς νὰ μεταβάλλῃ κατοικίαν, ἡ Ἐλένη ἠσθάνετο ὅτι ὑπῆρχεν εἰς τὸν νέον τῆς οἶκον γενικὴ κατῆρεια, ἧτις ἐδικαιολόγει τὴν περιγραφὴν τὴν ὁποῖαν εἶχε κάμει ὁ σύζυγός τῆς.

Ὅτε δὲ διέβη τὴν θύραν αἰσθημα τρόμου δυσεξηγήτου ἀλλ' ὀδυνηροῦ καὶ καταπληκτικοῦ, ὁποῖον αἰσθανόμεθα ἐνώπιον μυστικοῦ ἐχθροῦ, κατέλαθε τὴν καρδίαν τῆς· ἡ δὲ μετὰ ταῦτα ἀνησυχία καὶ ἀλλοπροσύνη τοῦ Λόρδου Γρέβιλ ἀντὶ νὰ ἀνακουφίσωσιν ἐπιτύχησαν τὴν ἀνεξήγητον θλίψιν τῆς.

Ὁ ἄνεμος ἐμάστιζεν ἀγρίως τὰ ἀπονεκρωμένα παράθυρα τῶν δωματίων ὅπου κατόικουν, ἅτινα, ἂν καὶ ὠνομάζουτο «Δωμάτια τῆς Κυρίας», οὐδεμίαν ἐμπεριείχον ἐκ τῶν γυναικείων πολυτελειῶν τὰς ὁποίας εὐρίσκει τις σήμερον καὶ εἰς τὰ ἀπώτερα μέρη τῆς Ἀγγλίας ἐντὸς τῶν ἀριστοκρατικῶν κατοικιῶν.

Πλησίον πελωρίας ἐστίας, τῆς ὁποίας τὰ τρίζοντα καὶ σπινθηροβολοῦντα ζύλα ἦσαν τὰ μόνα ἀντικείμενα, τὰ διαχέοντα εὐθυμίαν τινὰ εἰς τὸ δωμάτιον ἐκεῖνο, ἐκάθητο ἐντὸς πλουσίως τετορνευμένου δρυῖνου θρανίου, φέροντος τὰ ἐμβλήματα τῆς οἰκογενείας του, ὁ Λόρδος Γρέβιλ βεβουθισμένος εἰς σκέψεις. Φιάλη οἴνου μετὰ τὸν ὅποιον ἐνίοτε ἐβρέχε τὰ χεῖλη του ἔκειτο ἐπὶ τραπέζης, ἐφ' ἧς ἴστατο καὶ ἀργυροῦς λύχνος.

Ἡ ἀδύνατος λάμψις τοῦ φωτός τούτου καθίστα ἔτι καταφανέστεραν τὴν κατῆρειαν τοῦ μεγάλου ἐκείνου θαλάμου, ἐρρίπτε δὲ ἰδιαιτέραν λάμψιν ἐπὶ τοῦ ἐκφραστικοῦ καὶ εὐγενοῦς προσώπου τοῦ Λόρδου, καὶ καθίστα ἔτι λαμπρότερον τὸ πλούσιον ἐνδυμα

τὸ ὁποῖον ὁ θυμὸς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπέβαλεν εἰς τοὺς μεγάλους τοῦ τόπου. Ἐν ταύτῳ ἡ Λαΐδου Γρέβιλ καθήμενη εἰς τὸ ἀπέναντι ἀνάκλιτρον, εἰσέβητο ἐντελῶς βεθυισμένη εἰς τὸ κέντημα ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἔκυπτεν, ἐνῶ τοῦ συζύγου τὴν προσοχὴν εἴλκυεν ὁ υἱὸς του, ὅστις ἰστάμενος παρὰ τοὺς πόδας τῆς Ἑλένης διέκοπτε τὴν ἐργασίαν τῆς συμπλέκων τὰς μικρὰς του χεῖρας μετὰ τοὺς βοστρύχους τῆς κεφαλῆς τῆς, καὶ ἀποτεινὼν αὐτῇ ἐρωτήσεις ἐμφανίως τὴν ἀμέριμον εὐθυμίαν τῆς παιδικῆς ἡλικίας.

— Φιλτάτη μου μητέρα, ἐπιθύριζε, σκοπεύεις νὰ μὲνῶμεν ἐδῶ εἰς τοῦτο τὸ ἔρημον παλαιὸν σπήλαιον ὅλον τὸν χειμῶνα; Ἡ Μαργαρίτα λέγει ὅτι ὁ βόρειος ἄνεμος θὰ τὸ ρίψη καμμίαν θυελλώδη νύκτα ἐπάνω εἰς τὰς κεφαλὰς μας, καὶ ὅτι θὰ ταφῶμεν ὅλοι ζωντανοὶ ὑπὸ τὰ ἐρείπιά του. Τὸ κατ' ἐμὲ προτιμῶ νὰ ἐπιστρέψω ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον εἰς Σιλσὺ, ὅπου θὰ εὕρω τοὺς ἰερακὰς μου, τὸν Καίσαρα, καί...

— Σιωπή, κύριε! πολυλογεῖς ὑπὲρ τὸ δέον καὶ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ σε ἀκούσω ἐπαναλέγοντα τὰς φλυαρίας τῆς Μαργαρίτας.

— Πλὴν ἠξεύρεις ὅτι καὶ σὺ, μητέρα, ἐπιθυμεῖς νὰ περιδιαβάσῃς πάλιν εἰς τὸν ὠραῖον κατάφυτον πορτοκαλεῶνά σου, ἐπέμενε λέγον τὸ παιδίον.

— Τέκνον μου, ὑπέλαθεν ἡ Λαΐδου Γρέβιλ, μὴ προσέχουσα εἰς τὴν παρατήρησίν του, σὲ εἰδείξεν ἡ Μαργαρίτα τὸν περίπατον ὑπὸ τοὺς κρημνοὺς, καὶ μετ' ἔφερε τὰ κογγύλια τὰ ὁποῖα μετ' ὑπασχέθη;

— Πῶς! μετὰ τὴν ἐκρινὴν παλιόροιαν ἢ ὁποῖα ἐμάστιζε τοὺς βράχους, καὶ μετὰ τὴν θάλασσαν ἢ ὁποῖα ἐκυμάτιζε τόσον ἀγρίως, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ γλάροι δὲν ἐτόλμων νὰ καθίσουν εἰς τὰ κύματα; Αὐριον ἴσως...

— Τὴν μεσημβρίαν ὑπῆγα εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο καὶ εἶδα ὅτι ὑπῆρχεν ἀρκετὸν διάστημα ἄμμου στεγνοῦ· φαίνεται ὅμως ὅτι φοβεῖσται καὶ τὰς βάνιδας τοῦ ἀφροῦ τῆς θαλάσσης.

— Ὄχι, τὸ μεσημέρι εἶχα τὰ μαθήματά μου, καὶ ὅσον διὰ φόβους ἔχω ἀρκετοὺς ἐντὸς τοῦ πύργου, εἰς τὴν ἀγρίαν αὐτὴν φυλακὴν χωρὶς νὰ...

— Φόβους; ὑπέλαθεν ἡ Λαΐδου Γρέβιλ.

— Ναί, φόβους, φιλτάτη μου μητέρα! ἀπεκρίθη τὸ παιδίον βλέπων πονηρῶς τὴν ὑπηρετρίαν ἧτις περιμένουσα αὐτὸ εἰς τὸ βάθος τοῦ δωματίου, μάτην προσεπάθει διὰ νευμάτων νὰ παύσῃ τὴν πολυλογίαν του. Δὲν ἠξεύρεις ὅτι ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης, ὁ σκληρὸς Ἡρώδης, ὁ δολοφόνος τῆς γυναίκῆς του καὶ ὁ φονεὺς τῶν ἀθῶων, καταβάνει κάθε νύκτα ἀργά, ἀργά, ἀπὸ τὸν τοῖχον τοῦ δωματίου ὅπου κοιμοῦμαι καὶ περιπλανᾶται εἰς τὰς διόδους τὰ μέσάνυχτα; Καὶ ὁ Σταυρὸς ὅπου ἀπηγγονίσθησαν οἱ τρεῖς Ἰσραῖλοι πρὸ χρόνων πολλῶν, ἐπὶ τοῦ βασιλείου

Ἰωάννου νομίζω, στάζει αἷμα, λέγουν, τὴν πρώτην ἐκάστης μεγάλης Παρασκευῆς! Καὶ ἀκόμη, μάνα μου, ἐν ἄλλο τὸ ὁποῖον εἶναι ἀληθέστατον, ἐξηκολούθησε τὸ παιδίον μεταβαλὼν τὸ εὐθυμον ἠθὸς του εἰς σοβαρότατον, ἢ μορφὴ μιᾶς κυρίως πλουσίας ἐνδυμένης, ἀλλ' ὠχρᾶς, ὠχροτάτης, περιφέρεται κάθε νύκτα ἐντὸς τῶν δωματίων τῆς ὑποδοχῆς. Ὁ ἔρβετ καὶ ὁ Ῥιχάρδος καὶ ἄλλοι πολλοὶ ὑπηρεταὶ τὴν εἶδαν. Ἡ κυρία Ἄλις, ἡ ταλαίπωρος γραῖτα, φαίνεται ὅτι τῇ ἀπέτεινε τὸν λόγον μίαν φοράν, ἀλλὰ εἰς οὐδένα ἐπέτρεπε νὰ τὴν ἐξετάσῃ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Λέγουν δὲ ὅτι αὐτὸ ὑπῆρξεν ἢ καταδίκη τῆς, καὶ ὅτι τὸ φάντασμα τῆς ἀνήγγειλεν ὅτι θὰ ἀποθάνῃ ἀπὸ τὴν παρούσάν τῆς ἀσθενείαν. Εἰς αὐτὸ τὸ δωματίον, μάνα μου, τὴν συνήντησεν, εἰς τὸ δωματίον τῆς Κυρίας.

— Ἄν δὲν εὕρισκεις καλλίτερον ἀντικείμενον διὰ τὴν φυλακίαν σου, ἀπὸ τὰς ἀνοησίας αὐτὰς, σιωπήσον, ὑπέλαθεν ὁ Λόρδος Γρέβιλ. Ἑλένη! διατί ἐνθαρρύνεις τὴν προθυμίαν καὶ ἀγάπην αὐτοῦ νὰ πολυλογῇ; Φύγε ἀπ' ἐδῶ, κύριε! Πήγαινε νὰ κοιμηθῆς. Καὶ σὺ, Μαργαρίτα, προσέθηκε στραφεὶς ὀργίλως πρὸς τὴν ὑπηρετρίαν, πρόσεζε μὴν ἀκούσω ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸ ἐξῆς καμμίαν αὐθάδη παρατήρησιν περὶ τοῦ πύργου εἰς τὸν ὁποῖον προτιμᾷς νὰ κατοικήσῃς, ἢ περὶ ὄλων αὐτῶν τῶν δειλῶν φόβων.

Ἡ Μαργαρίτα ὠδήγησεν εὐθὺς ἐξω τοῦ δωματίου τὸν νεκρὸν κύριόν τῆς, ὅστις περίλυπος εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας του διότι ἀπεπέμφθη τοσοῦτον ἀποτόμως, ἐβάδιζε σταθερὸς καὶ ὄρθιος μετ' ὄλην τὴν συναίσθησιν τῆς προσβληθείσης ὑπερφηανείας. Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς μητρὸς του ἠκολούθησαν αὐτὸν μέχρι τῆς θύρας, ὅτε δὲ ἐστράφησεν ἐκ νέου ἐπὶ τοῦ ἐργοχειρίου τῆς ἦσαν τόσον σκοτεινοὶ ὑπὸ δακρύων, ὥστε δὲν ἠδύναντο νὰ διακρίνωσι τὰ χρώματα τῶν ἀνθέων τὰ ὁποῖα ἐκέντει.

Ὁ Λόρδος Γρέβιλ ἐβυθίσθη ἐκ νέου εἰς σκέψεις· ὁσάκις δὲ ἡ Ἑλένη ἔρριπτε βλέμμα ἐπ' αὐτοῦ ἐβλεπεν ἐπὶ τοῦ προσώπου του ἴχνη δεινῆς διανοητικῆς πάλης. Οἱ μὺς τοῦ ὠραίου τραχήλου του ἔπαλλον σπασμωδῶς, τὰ χεῖλη του ἔτρεμον... Καὶ ὅμως δὲν ὠμίλει. Τέλος οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐκλείσαν καὶ ἐφαίνετο προσπαθῶν ν' ἀποφύγῃ διὰ τοῦ ὕπνου τὴν βίασαν τῶν λογισμῶν του.

— Θὰ μεταχειρισθῶ τὴν γοητείαν ἧτις ἀπέβαλε τὸ κακὸν ἀπὸ τὸν νοῦν τοῦ Βασιλέως τοῦ Ἰσραὴλ, ἐσυλλογίσθη ἡ ἀνήσυχος σύζυγος. Ἡ μουσικὴ ἔχει τὴν δύναμιν νὰ καταπραῖνῃ τὴν μεγαλητέραν ζοφερότητα τῆς ψυχῆς.

Λαβοῦσα δὲ τὸ ὄργανόν τῆς ἐπαίξε γλυκυτάτους ἤχους.

Καὶ ἐπέτυχεν ἄριστα ἡ γοητεία, διότι ὁ Λόρδος

Γρέβιλ ἀπεκοιμήθη· ἐνῶ δὲ παρετῆρει μετ' ἀνήσυχον ἀγάπην τὸν τεταραγμένον ὕπνον του, προσεπάθει καὶ νὰ παίξῃ φοβούμενη μήπως ἐξυπνήσῃ καὶ τὴν εὐρη ἔχουσαν προσπλωμένην τὴν προσοχὴν τῆς ἐπὶ τοῦ προσώπου του. Μετὰ τοὺς γλυκυτέρους δὲ τόνους γλυκειᾶς καὶ ἀρμονικῆς φωνῆς, ἧτις εἶναι ἄριστον προτέρημα γυναικῆς, ἔψαλλε στίχους τινὰς τοὺς ὁποῖους, κατὰ τινὰ οἰκογενειακὴν παράδοσιν, εἶχε συνθέσει ὁ πρωτότοκος ἀδελφὸς τῆς ἀποχωριζόμενος κυρίαν τὴν ἐποῖαν ἠγάπα πρὶν ἢ ἀπέλθῃ εἰς τὴν θλαθρίαν ἐκστρατεῖαν καθ' ἣν ἀπέθανε μετὰ τῆς νίκης.

CANZONE.

Parte la nave
Spiegan le vele
Vento crudele
Mí fa partir.
Addio, Teresa
Teresa, addio!
Piacendo a Dio
Ti rivedro.
Non pianger, bella,
Non pianger, no!
Che al mio ritorno
Ti sposerò.

Il capitano
Mí chiama a bordo;
Io faccio il sordo
Per non partir!
Addio, Teresa,

Teresa, addio!
Piacendo a Dio
Ti rivedro.
Non pianger, bella,
Non pianger, no!
Che al mio ritorno
Ti sposerò.

—
Vado a Levante
Vado a Ponente
Se trovo gente
Ti scrivero.
Addio, Teresa,
Teresa, addio!
Piacendo a Dio
Ti rivedro.
Non pianger, bella,
Non pianger, no!
Che al mio ritorno
Ti sposerò.

Ἡ χαρίεσσα σύζυγος εἶχε φθάσει εἰς τὴν τελευταίαν ἀρμονικὴν περίοδον τοῦ πενθίμου ἄσματος τῆς ὅτε ἀνεγείρασα τοὺς ὀφθαλμούς· ἀπὸ τὰς χορδᾶς πρὸς τὸν ἔτι κοιμώμενον σύζυγόν τῆς, εἶδεν ἔτρομος καὶ ἄπνους σχεδὸν ὑπὸ ἐκπλήξεως, γυναικίαν μορφὴν ἰσταμένην ἀπέναντι αὐτῆς, ἔχουσαν τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ θρανίου τοῦ Λόρδου, σιωπῶσαν, ἀκίνητον καὶ στηρίζουσαν τοὺς ὕελῶδεις ὀφθαλμούς τῆς μετὰ μομφῆς ἐπ' αὐτῆς!

Εἶδε... ναί!... καθαρῶς εἶδεν, ὅπως περιέγραψεν αὐτὴν ὁ μικρὸς υἱὸς τῆς, γυναῖκα πλουσίως ἐνδεδυμένην, ἀλλὰ ὠχρᾶν, ὠχροτάτην. Καὶ μετὰ τῆς ἡσυχίας καὶ κατηφείας τῆς ὥρας ἐκείνης καὶ τοῦ δωματίου ἦτο τρομερὸν τὸ θέαμα.

Ἡ ὠχροτής τοῦ μελαγχολικοῦ ἐκεῖνου προσώπου ηὔξανεν ἔτι πλέον τὴν καλλονὴν του· ἡ δὲ κόμη λυτὴ καὶ βοστρυχιζοῦσα ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ τῶν μεγαλοπρεπῶν ἐνδυμάτων τῆς, ἦτο λευκὴ ὡς ὁ ἄργυρος.

Ἐπὶ μικρὸν ἡ Ἑλένη ἐβλεπεν ὡς ἂν εἶχε γοητευθῆ, διότι ἀνεγνώρισε τὸ πρόσωπον τῆς ἀποθανούσης Λαΐδου Γρέβιλ, τῆς ὁποίας ἡ εἰκὼν μετ' ἀπαράλλακτον φόρεμα ἐκρέματο εἰς τὸν θάλαμον τῶν εἰκόνων τοῦ πύργου τοῦ Σιλσὺ.

Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ φαντάσματος ἔμενον σταθερῶς προσηλωμένοι ἐπ' αὐτῆς, καὶ τὰ χεῖλη του ἐκινουῦντο ὡς ἂν ἤθελον νὰ τῇ ἀποτεινωσι τὸν λόγον.

— Παναγία μου... βοήθησέ με! ἀνέκραξεν ἡ ἔντρομος σύζυγος καὶ ἔπεσεν ἀναίσθητος κατὰ γῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Τὴν ἐπαύριον τὸ πρῶτ' ἀναλαβοῦσα ἀρκούντως ἀπὸ σειρὰν λειποθυμιῶν καὶ ἀνεθυμηθεῖσα τὴν τρομερὰν αἰτίαν τῆς ἀσθενείας τῆς, ἠρώτησε τρέμουσα τὰς θαλαμηπόλους τῆς πῶς καὶ ποῖος τὴν μετέφερσεν εἰς τὸν κοιτῶνά τῆς. Αὐταὶ δὲ ἀπάντησαν ὅτι ὁ Λόρδος Γρέβιλ τὴν μετεκόμισεν ἐκεῖ ἀναίσθητον καὶ τὰς προσεκάλεσεν ἐν μεγίστῃ ταραχῇ νὰ ἔλθωσι πρὸς βοήθειάν τῆς. Ἐκτοτε συχνάκις ἐστελλεν ὕπως μᾶθη εἰδήσεις περὶ τῆς ὑγείας τῆς καὶ ἐξέφρασε μεγίστην χαρὰν μαθὼν τὴν ἀνάρρωσίν τῆς, ἀλλὰ δὲν ἤλθε μόνος του νὰ τὴν περιποιηθῆ καὶ ἂν καὶ ὁ τρόμος τὸν ὁποῖον ὑπέστη ἐπέφερε πυρετὸν σφοδρὸν ἀναγκάσαντα αὐτὴν νὰ περιορισθῆ εἰς τὸν κοιτῶνά τῆς πολλὰς ἡμέρας, οὐδέποτε ἦλθεν ὁ ἴδιος νὰ τὴν ἴδῃ, αὐτὸς ὁ ὁποῖος ὄχι ἄπαξ ἀλλὰ πολλάκις ἐπεσκέφθη τὴν γραῖαν Ἄλις ὅτε ἦτο κλινήρης. Διὸ ἡ Λαΐδου Γρέβιλ ἐκλαυσε πικρῶς διὰ τὴν νέαν ταύτην ἀποξένωσιν τῆς ἀγάπης του, ἀλλὰ ἐτήρει σιωπὴν.

Διαρκούσης τῆς ἀσθενείας τῆς, ἡ διανοητικὴ ὀδύνη τῆς ἐγκαταλειμένης συζύγου κατὰ πολὺ ὑπερέβαινε τὴν σωματικὴν.

Μία ἰδέα, ὑπερνωκῶσα πᾶσαν ἄλλην, τρομερὰ ἰδέα, κατεκυρίευσεν τὴν καρδίαν τῆς. Ἄν καὶ πᾶς ὅστις εἰς τὸν ὁποῖον θὰ ἐνεπιστεύετο τὴν ἱστορίαν τῆς θὰ τὴν ἠκούε μετὰ δυσπιστίας, ἡ ἀλήθεια τοῦ τρομεροῦ φάσματος ὅπερ τὴν κατεβασάνισεν ἦτο ἀναμφισβήτητος πλέον.

Ὄχι μόνον ἔτρεμεν ὅλη ἀναλογιζομένη τὸ παρελθόν, ἀλλ' ἦτο καὶ πλήρης φόβου διὰ τὸ μέλλον· ὅτε ἡ νύξ ἐπλησίαζεν ἠσθάνετο φρίκην, καὶ αὐτὸς ὁ ἀπὸ τὴν ἐτρόμαζε.

Μικρὰ ψιθυρίσματα τῆ ἐφαίνοντο προσβάλλοντα τὰς ἀκοὰς τῆς, καὶ ἂν ἡ θαλαμηπόλος, ἡ μένουσα πάντοτε πλησίον τῆς κλίνης τῆς ἐγκατέλειπεν αὐτὴν μίαν μόνην στιγμὴν, ἐφαντάζετο πάραυτα ὅτι ἐβλεπε τὸ φάσμα ἐρχόμενον πρὸς αὐτὴν, ὅτι τὸ γλυκὺ ἐκεῖνο πρόσωπον τὴν ἠτένιζε πάλιν, καὶ ὅτι τὰ ψυχρά του χεῖλη ἐκινουῦντο ὅπως τῇ ἀποτεινωσι τὸν λόγον.

Εἰς τοσαύτης δὲ ταραχῆς βαθμὸν εἶχε φθάσει, ὥστε παρεκάλει μεγαλοφώνως τὸν εὐσπλαγχνον Θεὸν νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὸ βασιανιστήριον τοῦτο.

Καὶ εἰσηκούσθησαν αἱ παρακλήσεις τῆς ἀθῶας καρδίας τῆς. Διότι καθόσον ἡ ὑγεία τῆς ἐβεβλιούτο καὶ ἀνελάμβανεν ἀπὸ τὸν τρόμον, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ ὁ νοῦς τῆς ἐπανήρχετο εἰς τὴν περιπόθητον πρώτην ἡρεμίαν του· ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐντύπωσις τοῦ συμβάντος

ἐγένετο ὀλιγώτερον ζῶντ᾽, κατώρθωσε νὰ ἀναλάβῃ τὰς πρώτας αὐτῆς συνθηεῖας.

Ὅτε ἐπανῆλθεν εἰς τὴν αἵθουσαν ὁ Λόρδος Γρέβιλ ὑπεδέχθη αὐτὴν πολὺ θερμότερον ἢ ὅσον ἤλπιζε καὶ ὁ τρόπος τοῦ εἶχέ τι τῆς παλαιᾶς τοῦ τρυφερότητος ὅτε τὴν ἐχειρέτισεν. Ἐκείνη ὁμῶς ἔτρεμεν ἀκόμη εἰσερχομένη εἰς τὴν αἵθουσαν, σιωπῶσα δὲ καὶ εὐγνωμόνως σφίγγουσα τὴν χεῖρα τοῦ συζύγου της ὀδηγήσαντος αὐτὴν εἰς τὸ ἀνάκλιτρον, ἠθάνετο μεγίστην ὑποχρέωσιν διότι δὲν τῇ ἐζήτησεν ἐξηγήσεις περὶ τῆς φύσεως τῆς αἰφνιδίως ἀσθενείας της.

Ἐἶχεν ἀκούσει αὐτὸν ἄλλοτε συζητοῦντα καὶ ἐκφραζόμενον ἰσχυρῶς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τῶν ὑπερφυσικῶν ἐμφανήσεων, καὶ ἡ φιλοσοφία της περὶ τῆς πιθανότητος τῆς ἀπάτης τῶν φαντασμάτων ὠφέλιτο κατὰ μέγα μέρος εἰς τὰ ἐπιχειρήματα τὰ ὁποῖα εἶχεν ἀκούσει παρ' αὐτοῦ.

Πολλάκις ἐπήνεσε τὴν σταθερότητα τοῦ νοῦς της ἐν ὥρᾳ κινδύνου, καὶ τὴν ἀσυνήθη εἰς τὰς γυναῖκας ὑπεροχὴν της εἰς τοὺς ἰδανικοὺς φόβους· δὲν ἠδύνατο λοιπὸν νὰ προκαλέσῃ τὴν περιφρόνησίν του διηγουμένη τὸ μυστηριώδες συμβᾶν τὸ τοσοῦτον ταραξάν τὸ πνευμά της.

Ἄμα ὁ Γρέβιλ ἀφῆκεν αὐτὴν μόνην κατέβη εἰς τὴν αὐλὴν τὴν σχηματίζουσαν τὸ τετράγωνον τοῦ Γρέβιλ Σταυροῦ, ἐνὸσφ δὲ διήρκει ἡ ἡμέρα ἐξηκολούθει περιπατοῦσα ἐκεῖ ὅπως ἀποφύγη τὴν μοναξίαν τῆς αἰθούσης, τὴν ὁποίαν τότεν ἐφοβεῖτο μετὰ τὴν ἐμφάνισιν. Βαδίζουσα δὲ μετὰ βῆμα ταχὺ ἔβλεπε τὸν μεγάλον σιδηροῦν σταυρὸν, καὶ αἱ τρομεραὶ παραδόσεις μετ' ὧν οὗτος συνεδέετο δὲν ἦσαν πλέον ἀδιάφοροι εἰς αὐτὴν. Τέλος ἡ νύξ ἐπῆλθε συνοδουμένη μετὰ σφοδρὸν ἄνεμον καὶ ἠναγκάσθη ν' ἀποσυρθῇ εἰς τὴν οἰκίαν.

Καὶ πάλιν εὐρέθη ἐντὸς τῆς αἰθούσης ἐκείνης τὴν ὁποίαν ἀπεστρέφετο τοσοῦτον, ὅπως διέλθῃ τὴν ἐσπέραν. Τὰ πάντα ἦσαν ὡς καὶ πρότερον. Ὁ σύζυγός της ἐκάθητο ἀπέναντι αὐτῆς, εἰς τὸ αὐτὸ θρανίον, πλησίον τοῦ αὐτοῦ λύχνου. Ὁ κρότος τοῦ ὠρολογίου ἠκούετο πάλιν πενθίμως μεταξὺ τῆς δυσἀρέστου ἡσυχίας τοῦ δωματίου, αἱ δὲ τρέμουσαι χεῖρές της περιεπλανῶντο πάλιν ἐπὶ τοῦ κεντήματος ἀπὸ τοῦ ὁποίου δὲν ἐτόλμα ν' ἀνεγείρῃ τοὺς ὀφθαλμούς.

Ἡ καρδία της ἐπαλλεν ἀλγεινῶς· ἡ πνοή της ἐξήρχετο δυσκόλως· τέλος ἐπροσπάθησε νὰ ρίψῃ βλέμμα ἐπὶ τοῦ συζύγου της, ὅστις πρὸς μεγάλην ἀπορίαν της τὴν περετῆρει μετ' ἠθος φιλοστόργου ἐνδιαφέροντος. Ἀνακουφισθεῖσα ὀλίγον ἠθέλησε νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἐργασίαν της, ἀλλ' ὁ τρόμος κατέβηκεν ἐκ νέου αὐτὴν. Θὰ εἶδιδε μέρος τῆς ζωῆς της διὰ ν' ἀποφύγῃ τὸ δωματίον, τὴν κατοικίαν ἐκείνην καὶ

νὰ πλανηθῇ, ἀδιάφορον ποῦ καὶ πῶς, φθάνει μόνον νὰ ἡλευθερόντο ἀπὸ δευτέραν ἐμφάνισιν τοῦ μυστηριώδους προσώπου, καὶ νὰ μὴν ἤκουε τὴν φωνὴν τὴν ὁποίαν ἐφοβεῖτο.

Ἡ ἀγωνία τοῦ νοῦς της ἐγένετο τέλος τόσον σφοδρὰ, ὥστε δὲν ἠδυνήθη πλέον νὰ τὴν ὑποφέρῃ· διὸ ρίψασα αἴφνης κατὰ γῆς τὸ ἐργόχειρόν της ἔπεσε πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ συζύγου της καὶ κρύπτουσα τὸ πρόσωπον αὐτῆς μεταξὺ τῶν γονάτων τοῦ ἀνέκραξεν ὀλοφυρομένη·

— Σῶσόν με ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μου, σῶσόν με, σῶσόν με ἀπ' ἐκείνην!

Ὁ Γρέβιλ ἀνεγείρας αὐτὴν ἱλαρῶς τὴν ἐνηγκαλίσθη περιπαθῶς καὶ εἶπε·

— Νὰ σὲ σώσω ἀπὸ ποῖον, φίλτατη μου Ἐλένη;

— Πίστευσόν με ἢ ὄχι, ὅπως θέλεις, Γρέβιλ. Ἄλλ' ὅπως ὁ Θεὸς με βλέπει καὶ με κρίνει εἶδα τὸ φάντασμα τῆς πρώτης σου συζύγου. Τὴν εἶδα καθαρὰ καθαρὰ, ἰσταμένην ὀπισθὲν σου ἐκεῖ ὅπου κάθησαι, τὴν εἶδα καθαρῶς ὡς ζῶν πλάσμα. Καὶ βεβηχίως θὰ με ὠμίλει καὶ θὰ με ἀνεκοίνωνε τρομερόν τι μυστικόν, ἐὰν ἡ ἀδυναμία τῆς φύσεώς μου δὲν ἤρνετο νὰ με βοηθήσῃ. Ἢ Γρέβιλ, ἄς φύγωμεν ἀπὸ τὸν θάλαμον τοῦτον, ἄς φύγωμεν ἀπὸ τὴν οἰκίαν αὐτὴν! Δὲν δύναμαι νὰ ὑποφέρω πλέον τὰς τρομερὰς ἰδέας αἱ ὁποῖαι κατατήκουν τὴν φαντασίαν μου ἀπὸ τῆς τρομερᾶς ἐκείνης ὥρας. Αὐτὸς ὁ νοῦς μου παραφρονεῖ. . . Ἢ Γρέβιλ πάρε με ἀπ' εἰδῶ!

Καὶ μεταξὺ τῆς τῆς ἀγωνίας ἡ Ἐλένη ἀνεσκήρτισεν αἰσθανθεῖσα μετὰ πολλῆς εὐτυχίας τὰ δάκρυα τοῦ συζύγου της καταπίπτοντα ἐπὶ τῆς χειρὸς της. Ναί! αὐτὸς, ὁ αὐστηρὸς Γρέβιλ, ὁ κατάψυχρος σύζυγος, συγκινηθεὶς ὑπὸ τῆς ὀξείας θλίψεως τῆς συζύγου του, ὠμολόγει συμπάθειαν χύνων τὰ πρῶτα δάκρυα τὰ ὁποῖα ἐχυσέ ες ποτὲ ἐνώπιον αὐτῆς.

— Εἶναι ὅλως πλάσμα τῆς φαντασίας σου, εἶπεν ἐπὶ τέλους προσπαθῶν νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἀταραξίαν του, γέννημα ζωηρᾶς φαντασίας ἀγαπώσης ν' ἀπατάται με. . . Πλὴν ὄχι! ἐξηκολούθησε παρατηρήσας τὴν ἐναγώνιον ἔκφρασιν τοῦ προσώπου της. Ὄχι, Ἐλένη μου! . . . δὲν θέλω πλέον νὰ βασανίσω τὴν γενναίαν σου φύσιν μετὰ τὴν τυραννίαν αὐτὴν. Ὅσον πικρὸν καὶ ἂν εἶναι νὰ σὲ εἶπω τὴν ἀλήθειαν πρέπει νὰ σὲ τὴν εἶπω. Ἐλένη! δὲν ἦτο ὀπτασία, δὲν ἦτο ὄνειρον, ἀλλὰ ζῶσα μορφή, ζωντανὴ κατὰρα σοῦ καὶ ἐμοῦ! . . . Σὺ ἦτις με ἐμέμφεσο διὰ τὴν ἀναισθησίαν μου εἰς τὰ θέληγτρα καὶ τὴν προσφιλεῖ ἀγάπην σου, κρίνε τὴν δύναμιν τοῦ ἐρωτός μου ἀπὸ τὸν λαβύρινθον τοῦ ἀμνηστῆματος εἰς τὸν ὅποιον με παρέσυρεν. . . Ἐλένη! ἡ σύζυγός μου ζῆ ἀκόμη καὶ δὲν εἶμαι νόμιμός σου σύζυγος!

(Ἐπεται συνέχεια.)